

T.C.

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

YÜKSEK
LİSANS
TEZİ

GELİŞTİRİLEN SOSYAL BECERİ EĞİTİM PROGRAMININ
OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ SOSYAL
BECERİLERİNE, PROBLEM DAVRANIŞLARINA VE
OKULA UYUMLARINA ETKİSİNİN İNCELENMESİ

KÜBRA KÖLEOĞLU

EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM
BİLİM DALI TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Antalya, 2023

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
EĞİTİM PROGRAMLARI VE ÖĞRETİM
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

GELİŞTİRİLEN SOSYAL BECERİ EĞİTİM PROGRAMININ OKUL ÖNCESİ
DÖNEM ÇOCUKLARININ SOSYAL BECERİLERİNE, PROBLEM
DAVRANIŞLARINA VE OKULA UYUMLARINA ETKİSİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kübra Köleoğlu

Danışman: Doç. Dr. Miray DAĞYAR

Antalya, 2023

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçalarda gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserleri her kullanışında alıntı yaparak yazdığımı belirtir; bunu onurumla doğrularım. Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

18.07.2023

KÜBRA KÖLEOĞLU

T.C.

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Kübra KÖLEOĞLU ‘nun bu çalışması **18.07.2023** tarihinde jürimiz tarafından **Eğitim Bilimleri** Ana Bilim Dalı **Eğitim Programları ve Öğretim** Tezli Yüksek Lisans Programında **Yüksek Lisans Tezi** olarak **oy birliği** ile kabul edilmiştir.

İMZA

Başkan : Doç. Dr. Ece ÖZDOĞAN ÖZBAL
(Ankara Üniversitesi/Eğitim Fakültesi/Sınıf Eğitimi A.B.D.)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Şirin KÜÇÜK AVCI
(Akdeniz Üniversitesi/Eğitim Fakültesi/Eğitim Programları ve Öğretim A.B.D.)

Üye (Danışman) : Doç. Dr. Miray DAĞYAR
(Akdeniz Üniversitesi/Eğitim Fakültesi/Eğitim Programları ve Öğretim A.B.D.)

YÜKSEK LİSANS TEZİNİN ADI: Geliştirilen Sosyal Beceri Eğitim Programının Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Becerilerine, Problem Davranışlarına ve Okula Uyumlarına Etkisinin İncelenmesi

ONAY: Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunun tarihli ve sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

TEŞEKKÜR

“Geliştirilen sosyal beceri eğitim programının okul öncesi dönem çocuklarının sosyal becerilerine, problem davranışlarına ve okula uyumlarına etkisinin incelenmesi” konulu tezimi yoğun geçen bir sürecin sonunda tamamladım. Tezimin eğitim bilimleri alanına katkı sunmasını umarım. Araştırma sürecim boyunca ilgisi, sabrı, akademik rehberliği, sevgisi ve motive eden yaklaşımıyla beni cesaretlendiren, pozitif yorumlarıyla yoluma ışık tutan, her zaman yanımda olduğunu hissettiğim çok değerli hocam, sevgili tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Miray DAĞYAR’a en içten saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmama yapmış oldukları değerli katkılarından dolayı tez jürimdeki değerli hocalarım Doç. Dr. Ece ÖZDOĞAN ÖZBAL’a ve Dr. Öğr. Üyesi Şirin KÜÇÜK AVCI’ya teşekkür ederim.

Tüm yüksek lisans eğitimim boyunca bilgi ve tecrübeleriyle bana yol gösteren, kendileriyle tanışmış ve çalışmış olmaktan onur duyduğum Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Eğitim Programları ve Öğretim Tezli Yüksek Lisans Programı’ndaki çok değerli hocalarıma ve arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Tezimin uygulama aşamasında benimle heyecanlanan ve emek veren, bana gönülden destek olan çok değerli Ramazan Savaş İlkokulu idaresine ve okul öncesi öğretmenlerine, gözlerindeki parıltı ve masumluklarıyla her gittiğimde heyecanla, sevinç çığlıklarıyla beni kucaklayarak karşılayan çocuklarıma teşekkür ederim.

Hayatımın olduğu kadar tez çalışmamın da her aşamasında heyecanımı, mutluluğumu, stresimi, korkularımı, kaygılarımı, kahkahalarımı, ... Her anımı en az benim kadar hissederek yaşayan ve duygularımı paylaşan, olumlu yorumlarıyla her zaman motive eden kız kardeşim, ruh ikizim Efakat YILMAZ’a, ablalığıyla içimi rahatlatan ve başaracağım konusunda her daim beni yüreklendiren ablam Piraye ERTAŞ’a, her konuda olduğu gibi bu süreçte de varlığıyla ve uzmanlığıyla bana yol gösteren, içime su serpen, cesaretlendiren kuzenim, canım kız kardeşim Müge GÖRÜCÜ’ye, en bunaldığım anlarda neşelenmemi sağlayan, motivasyon

kaynağım, kız kardeşim Kübra KARAGÖZ’e, çevirilerime ışık tutanım, küçük kız kardeşim Tuba KARAGÖZ’e, tezimin her sürecinde umut etmemi sağlayan, yorumlarıyla farklı fikirler bulmama yardımcı olan, yapabileceğim konusunda her zaman beni destekleyen sevgili ortağım Sevgi KARABAYIR’a, her daim kalbimin içinde varlığını hissettiğim, kalbimde ve ruhumda çiçekler açtıran tüm sevdiklerime ve beni sevenlere yoldaşlıkları, dostlukları ve destekleri için sonsuz teşekkür ederim.

Sadece yüksek lisans sürecimde değil; hayatımın her anında hangi koşulda, nerede olurlarsa olsunlar desteklerini, koşulsuz sevgilerini hep hissettiğim, parçası olmaktan gurur duyduğum canım ailem... Melek Annem, Kahraman Babam... aynı babamın dediği gibi her ne yaparsam yapayım en iyisini yapmaya çalışıyorum ve hayatım boyunca da böyle yapacağıma, annemin neşesi ve pozitifliğiyle de her şeyin üstesinden geleceğime inanıyorum... iyi ki sizin kızınızım... şu anki ben olmama fırsat verdiğiniz, yolumu açtığınız ve yürüdüğüm yolda hiçbir zaman ayağıma taş değmesine izin vermediğiniz, hayatımın her anına yaptığınız muazzam dokunuşlarınız ve ben mutlu olurken kahkahalarınızla, üzüldüğümde gözyaşlarınızla bana aile olmanın en güzel yanlarını öğrettiğiniz için en derin hislerimle teşekkür ederim.

Kübra KÖLEOĞLU

Antalya, Temmuz 2023

ÖZET

GELİŞTİRİLEN SOSYAL BECERİ EĞİTİM PROGRAMININ OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ SOSYAL BECERİLERİNE, PROBLEM DAVRANIŞLARINA VE OKULA UYUMLARINA ETKİSİNİN İNCELENMESİ

KÖLEOĞLU, Kübra

Yüksek Lisans, Eğitim Bilimleri, Eğitim Programları ve Öğretim

Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Miray DAĞYAR

Temmuz 2023, 105 sayfa

Bu araştırmada, okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş grubu çocukların sosyal becerilerinin arttırılmasına yönelik geliştirilen Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın çocukların sosyal beceri, okula uyum ve problem davranış düzeyleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma, ön test-son test kontrol gruplu yarı deneysel desende gerçekleştirilmiştir, deney ve kontrol grupları oluşturulmuştur. Deney grubuna 29 öğrenci ve kontrol grubuna 28 öğrenci olmak üzere araştırmaya toplam 57 öğrenci dahil edilmiştir. Deney grubundaki çocuklara mevcut okul öncesi eğitim programına ek olarak dört hafta süreyle haftada üç gün, geliştirilen Sosyal Beceri Eğitim Programı araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Kontrol grubunda ise okul öncesi öğretmenleri tarafından Milli Eğitimin eğitim öğretim faaliyetleri devam ettirilmiştir. Veri toplamada “Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği”, “Okula Uyum Öğretmen Değerlendirme Ölçeği” ve “Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği” kullanılmıştır. Verilerin analizinde Kovaryans Analizi (ANCOVA) kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, Sosyal Beceri Eğitim Programı'na katılan deney grubundaki çocukların son test sosyal beceri ortalama puanlarının kontrol grubunda yer alan çocukların son test sosyal beceri ortalama puanlarına göre anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu; son test problem davranış ortalama puanlarının kontrol grubundaki çocukların son test problem davranış ortalama

puanlarına göre anlamlı bir şekilde daha düşük olduğu, verilen eğitimin okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş grubu çocuklarının sosyal beceri ve problem davranışları üzerinde olumlu etkisinin olduğu görölmüştür. Fakat çocukların okula uyum puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle, uygulanan program deney grubunda yer alan çocukların sosyal beceri ve problem davranış düzeylerini etkilerken okula uyum düzeylerini etkilememiştir.

Anahtar Kelimeler: *Sosyal beceri eğitimi, sosyal beceri eğitim programı, sosyal beceri, okula uyum, problem davranış, okul öncesi.*

ABSTRACT

THE EFFECT OF DEVELOPED SOCIAL SKILLS TRAINING PROGRAM ON PRESCHOOL CHILDREN'S SOCIAL SKILLS, PROBLEM BEHAVIORS AND SCHOOL ADAPTATION

KÖLEOĞLU, Kübra

Master's Degree, Educational Sciences, Curriculum and Instruction Program

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Miray DAĞYAR

July 2023, 105 pages

In this study, the effect of the Social Skills Training Program, which was developed to increase the social skills of 5-6 year old children attending preschool education, on children's social skills, school adaptation and problem behavior levels was examined. The study was conducted in a quasi-experimental design with pretest-posttest control group, and experimental and control groups were formed. A total of 57 students were included in the study, 29 students in the experimental group and 28 students in the control group. In addition to the existing preschool education program, the Social Skills Training Program developed by the researcher was applied to the children in the experimental group three days a week for four weeks. In the control group, the educational activities of the National Education were continued by preschool teachers. "Preschool Social Skills Assessment Scale", "School Adaptation Teacher Rating Scale" and "Kindergarten and Preschool Behavior Scale" were used for data collection. Analysis of Covariance (ANCOVA) was used to analyze the data. As a result of the study, it was found that the post-test social skills mean scores of the children in the experimental group who participated in the Social Skills Training Program were significantly higher than the post-test social skills mean scores of the children in the control group; the post-test problem behavior mean scores were significantly lower than the post-test problem behavior mean scores of the children in the control group, and the training had a positive effect on the social skills and problem behaviors of 5-6 year old children attending preschool education. However, it was found that there was no significant difference between children's school adaptation

scores. In other words, while the applied program affected the social skills and problem behaviors of the children in the experimental group, it did not affect their school adjustment levels.

Keywords: *Social skills training, social skills training program, social skills, school adjustment, problem behavior, preschool.*

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	i
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
TABLolar LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiv

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu	3
1.2. Araştırmanın Amacı ve Problemleri.....	6
1.3. Araştırmanın Önemi	6
1.4. Araştırmanın Varsayımları (Sayıltıları).....	9
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	9
1.6. Tanımlar	9

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Eğitim Programı	11
2.2. Program Geliştirme	12
2.3. Yapılandırmacı Yaklaşım.....	12
2.4. Sosyalleşme ve Sosyal Gelişim	14

2.5. Sosyal Beceri	16
2.5.1. Okul Öncesi Dönemde Sosyal Beceriler	19
2.5.2. Sosyal Becerilerin Kazanımı, Önemi ve Gelişimi.....	22
2.5.2.1. 0-1 Yaşta Sosyal Beceri Gelişimi.....	23
2.5.2.2. 2-3 Yaşta Sosyal Beceri Gelişimi.....	23
2.5.2.3. 4-6 Yaşta Sosyal Beceri Gelişimi.....	24
2.5.3. Sosyal Becerilerin Boyutları.....	24
2.5.4. Sosyal Becerileri Etkileyen Faktörler.....	27
2.5.4.1. Çocuğun Bireysel Özellikleri	27
2.5.4.2. Ebeveyn-Çocuk Etkileşimi.....	27
2.5.4.3. Kardeş İlişkileri	28
2.5.4.4. Akran Grubu ve Arkadaş İlişkileri	28
2.5.4.5. Okul ve Öğretmen-Öğrenci İlişkileri.....	29
2.5.4.6. Kitle İletişim Araçları.....	30
2.5.4.7. Sosyal Çevre ve Kültür.....	30
2.6. Sosyal Beceri Eğitimi	31
2.7. Okula Uyum	33
2.7.1. Okula Uyum ile İlgili Kavramlar	34
2.7.2. Okul Öncesi Dönemde Okula Uyumun Önemi.....	35
2.7.3. Okula Uyumunu Etkileyen Faktörler	36
2.8. Problem Davranış	37
2.8.1. Problem Davranışların Oluşmasına Neden Olan Faktörler	40
2.8.2. Problem Davranışların Sınıflandırılması.....	42
2.8.2.1. Dışa Yönelim Problem Davranışlar.....	42
2.8.2.2. İçer Yönelim Problem Davranışlar	43
2.9. Sosyal Beceri, Sosyal Beceri Eğitimi, Okula Uyum ve Problem Davranış ile İlgili Yapılmış Çalışmalar	43

2.9.1. Yurt İçinde Yapılmış Çalışmalar	43
2.9.2. Yurt Dışında Yapılmış Çalışmalar	48

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli	51
3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu.....	52
3.3. Veri Toplama Araçları.....	53
3.3.1.Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği (OSBED)	53
3.3.2.Okula Uyum Öğretmen Değerlendirme Ölçeği (OUÖDÖ).....	53
3.3.3.Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği (Preschool and Kindergarten Behavior Scales/PKBS-2) (AADÖ).....	54
3.3.4. Sosyal Beceri Eğitim Programı (SOBEP)	54
3.4.Verilerin Toplanması.....	56
3.4.1.Ön Testlerin Uygulanması.....	56
3.4.2.SOBEP'in Uygulanması.....	57
3.4.3.Son Testlerin Uygulanması	60
3.5. Verilerin Analizi	60

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Deney ve Kontrol Grubundaki Çocukların Sosyal Beceri Düzeylerine İlişkin Bulguları.61	
4.1.1. Deney ve Kontrol Grubundaki Çocukların OSBED Puanlarına İlişkin Normallik Analizi Bulguları	61

4.1.2. Deney ve Kontrol Grubu Çocuklarının OSBED Ön Test Puanlarına İlişkin Bulguları	62
4.1.3. OSBED Puanlarının Deney ve Kontrol Gruplarına Göre ANCOVA Sonuçları	63
4.2. Deney ve Kontrol Grubundaki Çocukların Okula Uyum Düzeylerine İlişkin Bulguları ..	65
4.2.1. Deney ve Kontrol Grubundaki Çocukların OÜÖDÖ Puanlarına İlişkin Normallik Analizi Bulguları	65
4.2.2. Deney ve Kontrol Grubu Çocuklarının OUÖDÖ Ön Test Puanlarına İlişkin Bulguları	66
4.2.3. OUÖDÖ Puanlarının Deney ve Kontrol Gruplarına Göre ANCOVA Sonuçları	67
4.3. Deney ve Kontrol Grubundaki Çocukların Problem Davranış Düzeylerine İlişkin Bulguları	68
4.3.1. Deney ve Kontrol Grubundaki Çocukların AADÖ Puanlarına İlişkin Normallik Analizi Bulguları	69
4.3.2. Deney ve Kontrol Grubu Çocuklarının AADÖ Ön Test Puanlarına İlişkin Bulguları	70
4.3.3. AADÖ Puanlarının Deney ve Kontrol Gruplarına Göre ANCOVA Sonuçları	70

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar	73
5.2. Tartışma	74
5.3. Öneriler	76
5.3.1. Sonuçlara Dayalı Öneriler	76
5.3.2. Gelecek Araştırmalar İçin Öneriler	76
KAYNAKÇA	78
EKLER	88
Ek-1: Veli İzin Formu	88

Ek-2: Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği-OSBED	89
Ek-3: Okul Uyumlu Öğretmen Değerlendirme Ölçeği.....	90
Ek-4: Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği.....	91
Ek-5: Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği-OSBED Kullanım İzni.....	92
Ek-6: Okul Uyumlu Öğretmen Değerlendirme Ölçeği Kullanım İzni	93
Ek-7: Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği Kullanım İzni	94
Ek-8: Grup Kuralları.....	95
Ek-9: Günün Saatleri Etkinliği	96
Ek-10: Duygularım ve Ben Etkinliği.....	97
Ek-11: Katılım Belgesi	98
Ek-12: Uygulamalar ile İlgili Fotoğraflar.....	99
Ek-13: MEB Araştırma İzni	101
Ek-14: Etik Kurul İzni	102
ÖZGEÇMİŞ.....	103
BİLDİRİM.....	104
İNTİHAL RAPORU.....	1055

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3. 1. Araştırma Deseni.....	52
Tablo 4. 1. OSBED Ön Test ve Son Test Puanlarının Normallik Analizlerine İlişkin İstatistikler.....	622
Tablo 4. 2. Deney ve Kontrol Grubu Çocuklarının OSBED Ön Test Puanlarının Bağımsız Ölçümlerde T Testi Sonuçları	622
Tablo 4. 3. OSBED Puanlarının Gruplara Göre Betimsel İstatistikleri.....	634
Tablo 4. 4. Deney ve Kontrol Grubundaki Çocukların OSBED Ön Test-Son Test Puanlarına İlişkin ANCOVA Sonuçları	644
Tablo 4. 5. OUÖDÖ Ön Test ve Son Test Puanlarının Normallik Analizlerine İlişkin İstatistikler.....	65
Tablo 4. 6. Deney ve Kontrol Grubu Çocuklarının OUÖDÖ Ön Test Puanlarının Bağımsız Ölçümlerde T Testi Sonuçları	66
Tablo 4. 7. OUÖDÖ Puanlarının Gruplara Göre Betimsel İstatistikleri	67
Tablo 4. 8. Deney ve Kontrol Grubundaki Çocukların OUÖDÖ Ön Test-Son Test Puanlarına İlişkin ANCOVA Sonuçları.....	68
Tablo 4. 9. AADÖ Ön Test ve Son Test Puanlarının Normallik Analizlerine İlişkin İstatistikler	69
Tablo 4. 10. Deney ve Kontrol Grubu Çocuklarının AADÖ Ön Test Puanlarının Bağımsız Ölçümlerde T Testi Sonuçları.....	70
Tablo 4. 11. AADÖ Puanlarının Gruplara Göre Betimsel İstatistikleri	71
Tablo 4. 12. Deney ve Kontrol Grubundaki Çocukların AADÖ Ön Test-Son Test Puanlarına İlişkin ANCOVA Sonuçları	72

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 4. 1. Son Test ve Ön Test OSBED Değişkenleri İçin Saçılma Diyagramı ve Regresyon Doğrusu	633
Şekil 4. 2. Son Test ve Ön Test OUÖDÖ Değişkenleri İçin Saçılma Diyagramı ve Regresyon Doğrusu	667
Şekil 4. 3. Son Test ve Ön Test AAÖDÖ Değişkenleri İçin Saçılma Diyagramı ve Regresyon Doğrusu	701

KISALTMALAR LİSTESİ

SOBEP: Sosyal Beceri Eğitim Programı

OSBED: Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği

OUÖDÖ: Okula Uyum Öğretmen Değerlendirme Ölçeği

AADÖ: Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği

Preschool and Kindergarten Behavior Scales (PKBS-2)

BÖLÜM I

GİRİŞ

İnsan, yaşamının başlangıcından sonuna kadar çevresinde bulunan diğer bireylerle etkileşim halinde olan bir varlıktır. Bu durum, aslında insanın doğası gereği ortaya çıkan bir zorunluluk halidir. Dünyaya gelen her canlı çevresiyle etkileşim halindedir. Toplum içerisinde diğer bireylerle bir arada yaşayan kişinin anlamlı ve sağlıklı bir şekilde hayatına devam edebilmesi için amacına uygun ve yerinde ilişkiler kurması gerekmektedir. Bu ilişkiler kişinin kendisi için önemli olmasının yanında aynı zamanda toplumun olumlu yönde ilerlemesi açısından da önem arz etmektedir. Bireyler arasında kurulan ilişkinin niteliğine bağlı olarak toplumun refahı, birliği ve devamı sağlanabilmektedir. Ayrıca bireylerin kendi içerisinde kurduğu sağlıklı düzeydeki etkileşimler insan yaşamındaki ilişkilerin temelinde bulunan sosyal becerilerden beslenmektedir (Samancı ve Uçan, 2017). Her bireyin sosyal, fizyolojik ve duygusal ihtiyaçları vardır. Bireyin gelişimi için bunların bir bütün halinde doyurulması gerekir böylece birbirleriyle güçlü bağlar kurarlar. Birey, bu ihtiyaçları çevresiyle etkileşim kurarak karşılar. Sosyal beceriler, kişilerarası ilişkilerde olumlu etkileri olmasından dolayı insan yaşamında önemli bir yere sahiptir.

Sosyal bir varlık olan insan doğumdan ölümüne kadar incelendiğinde, yaşamın ilk yıllarını kapsayan çocukluk dönemi sosyal becerilerin oluşmasında oldukça önemlidir (Öztürk, 2021). Erken çocukluk döneminde öğrenilen beceriler çocuğu davranışsal, fiziksel, sosyal, duyuşsal ve bilişsel açıdan ne kadar doyurursa çocuğun yetişkinlik döneminde de o kadar sağlıklı bir birey olacağı söylenebilir. Bu sebeple 0-72 ay arasını kapsayan okul öncesi dönemde kazanılan sosyal beceriler çocukların yaşamlarında önemli bir yere sahiptir. Çocuk anne karnından itibaren önce ilk teması kurduğu annesiyle daha sonra yakın-uzak çevresiyle iletişim kurmaya başlar. Daha yaşamın ilk yıllarında çocuğun annesiyle kuracağı güvenli bağlanma gelecekte onun; sosyal becerilerine, davranışlarına, sosyal çevreye uyumuna ve akran ilişkilerine zemin oluşturur. Sosyal beceriler; birey için yaşam boyu gerekli olan, insanlar arasındaki ilişkileri düzenleyen, yapılandıran ve ilişkilerin niteliğini belirleyen becerilerdir (Erten, 2012).

Sosyal bir dünyanın içerisinde olan çocuk akranlarıyla iletişim halindedir. Çocukların oyunları veya sohbetleri sırasında her ne kadar olumlu olaylar yaşansa da olumsuz durumlarla da karşılaşmaktadır. Bazen çocukların yaşadığı olumsuz durumlar aileler, eğitimciler veya

diğer bireyler tarafından çözülemeyecek bir hal almaktadır. Bu durum problem davranışlar olarak isimlendirilmektedir. Problem davranışlar, bireylerin yer aldıkları toplumun görevlerini ve sorumluluklarını gerçekleştirmelerine engel olan, kendisinin veya çevresindeki bireylerin güvenliğini zedeleyen ya da tehdit unsuru oluşturan tüm davranışlardır şeklinde açıklanabilir (Kılınç, 2016). Problem davranışların oluşmasına sebep olabilecek birçok neden sıralanabilir. Bunlar; kalıtım, çevre ve kültür, ailede yer alan bireylerin tutum ve davranışları, akran ilişkileri ve sosyal beceri gelişimindeki yetersizlik olarak ifade edilebilir. Okul öncesi dönem bu problem davranışların önlenmesinde kritik bir öneme sahiptir. Çocuklar birçok temel beceriyi okul öncesi dönemde öğrenirler ve diğer gelişim dönemlerine bunları aktarırlar. Çocukluk döneminde bireyin sosyal, duygusal ve akademik yönünü oluşturan özellikleri onun gelecekte nasıl bir birey olacağı üzerinde büyük etkiye sahip olduğu düşünüldüğünden eğitimciler ve ailelerin de desteğiyle çocuğun kazandığı sosyal becerilerin güçlendirilmesi sağlanarak yetişkin bir birey olma yolunda çocukta sağlam temellerin atılması gerekmektedir. Problem davranışların kontrol altına alınarak olumlu davranışlara dönüştürülmesi önem arz etmektedir. Problem davranışların kontrol altına alınmasıyla çocuğun yaşamındaki birçok olumlu olay da beraberinde gelecektir. Örneğin; akademik başarı, toplumsal kabul, özgüven, kendini yeterli hissetme, akran ilişkilerinin güçlenmesi (Kılınç, 2016; Özbey, 2012).

Okul öncesi dönemde çocuk annesi, babası ve kardeşleri dışında yeni bireylerle (öğretmen, akran) okul ortamında bir araya gelir. Daha önce kullanmadığı ve ihtiyaç duymadığı sosyal ortam becerilerini etkileşimde bulunduğu insanlarla iletişime girdiğinde kullanması gerekecektir. Okul öncesi eğitim süreci çocuk için olduğu kadar ebeveynleri için de bir uyum sürecini ifade etmektedir. Okula başlayan çocuklar için okul öncesi eğitim aileden ilk ayrılık süreci sayılabileceği için çocukların ve ebeveynlerin hayatlarında büyük bir yere sahiptir. Dahil olduğu bu yeni ortamda çocuk aynı zamanda akranlarıyla, öğretmenleriyle ve diğer bireylerle uyum içinde yaşamaya da bir adım atmıştır. Çocuğun, ailenin ve öğretmenlerin dahil edildiği bu süreç okula uyum süreci olarak ifade edilmektedir. Okula uyum; çocukların arkadaşlarıyla ilişkilerini (sevme-sevilme, ait hissetme, gruba katılma), okula karşı tutumlarını (okulu ve öğretmenlerini sevme, okula gelmek istememe), akademik isteklilik/isteksizlik ve öğrenme sürecine katılım ile ilgilidir (Kurtoğlu, 2013).

Alanyazın incelendiğinde sosyal beceri, problem davranış ve okula uyum kavramının bireylerin sosyal gelişiminde, okul yaşamında önemli bir yere sahip olduğu ve bireylerin sosyal gelişimini yakından ilgilendirdiği düşünülmektedir (Ensar ve Keskin, 2014; Gülay, 2011; Kılınç, 2016; Kurtoğlu, 2013). Fakat okul öncesi dönemde çocukların okula uyum ve

problem davranış düzeyleri, sosyal beceri davranışları ile ele alınarak yapılan çalışmalara son yıllarda rastlanmadığı ve bu konuyla ilgili alanyazında bir ihtiyacın olduğu söylenebilir.

1.1. Problem Durumu

İnsan, dünyaya geldiği ilk günlerden itibaren diğer bireylerle bir arada bulunmasından dolayı sosyal bir yaşam döngüsünün içinde yer aldığı düşünülmektedir. Doğduğu andan itibaren bir birey olan insan; yer aldığı toplumun kurallarını, davranışlarını, olaylara karşı tutumlarını ve kendisinden beklenen davranışları toplumun diğer üyeleriyle birlikte yaşayarak yani sosyalleşerek öğrenir. Sosyalleşme süreci, bireyin doğumundan ölümüne kadar devam eder (Öztürk, 2021). Bireyin eğitim öğretim çağına gelmesiyle birlikte de sosyalleşme süreci bireyin hayatında ivme kazanmaya başlar. Bu süreçte okul öncesi dönem önemli bir yere sahiptir (Gülal ve Akman, 2009).

Okul öncesi dönem, çocuğun kendi dünyasında hareket ettiği yani benmerkezci olduğu dönem ile orta çocukluk yılları arasında geçiş görevi üstlenir. Çocuk okul öncesi döneme adım atarak benmerkezci dünyasından çıkar sosyal bir varlık olduğunu, toplum içinde kullanacağı olumlu davranışları ve değerleri, bir gruba nasıl dahil olacağını, sosyal becerilerini ve arkadaşlık becerilerini kapsamlı bir şekilde deneyimlemeye başlar. Okul öncesi dönem ile çocuk, dış dünyayla daha fazla temas etmeye başlar. İnsan ilişkilerinin temellerinin atıldığı bu dönem çocuğun hayatında kritik bir öneme sahiptir. Okul öncesi dönem, çocuğun sosyal, duygusal, bilişsel gelişiminin en hızlı ve en kritik yılları olarak kabul edilmektedir. Bireyin yaşamının, gelecek diğer dönemlerinin temelini oluşturmaktadır. Yani bu dönemde oluşan kişilik yapısının, ileriki yaşlarda da benzer şekilde seyretme olasılığı çok yüksektir (Öztürk, 2021). Bu yüzden eğitim sistemi içerisinde ilk basamak olarak yer alan okul öncesi eğitim, çocuğu topluma uyumlu bir birey olarak yetiştirmeyi, bir bütün olarak geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Çocuğun, okulla tanışmasıyla birlikte aile ortamından ayrışması başlar ve okul aracılığıyla dış dünyayla düzenli temas etmesi sonucunda yeni öğrenmeler oluşur. Okul öncesi dönem ile çocuk akranlarıyla bir arada, belli sınırlar çerçevesinde yaşarken hayatına yeni bireyleri de dahil eder. Sosyal anlamda bir anda çevresi genişleyen çocuk, bu yeni dünyaya biraz yabancıdır. Diğerleriyle etkileşime girebilmesi ve sosyalleşebilmesi için bazı becerileri öğrenmeye ihtiyacı vardır. Sosyal beceriler bunlar arasında yer almaktadır. Sosyal beceriler, çocuğun yeni katıldığı ortamda iletişim kurmasına ve iletişimini sürdürmesine

yardımcı olacak becerilerdir. Sosyal beceriler, bireyin olumlu veya olumsuz duygu ve düşüncelerini uygun bir şekilde ifade edebilmesini, kendi haklarını savunabilmesini, gerektiği zaman çevresinde bulunan kişilerden yardım isteyebilmesini, kendisine uygun olmayan ve kendisinin istemediği şeyleri kabul edemeyeceğini uygun tepkilerle anlatabilmesini kolaylaştıran becerilerdir (Yatkın, 2012). Sosyal beceriler, bireyin hayatı boyunca ihtiyaç duyduğu ve bireyin hayatını biçimlendirmede önemli rol oynadığı düşünülen becerilerdir. Bu becerileri doğru bir şekilde kazanmış olan birey, diğer kişilerle iletişimi esnasında olumlu-olumsuz duygu, düşünce ve davranışlarını uygun bir şekilde ifade edeceğinden sosyal destek kayıpları yaşamayacaktır ve bu beceriler çevresiyle uyumunu kolaylaştıracaktır (Alisinanoğlu ve Özbey, 2009).

Sosyal beceri gelişimleri uygun bir şekilde desteklenmeyen çocuklar, sosyal ortamlarda (okul, park, ...) oranı her geçen gün artan dalga geçme, vurma, itme ve saldırganlık gibi problem davranışlar göstermektedirler (Kılınç, 2016). Problem davranışlar; bireyin içinde yer aldığı toplumdaki sorumluluklarını yerine getirmesine engel olan ve toplum tarafından kabul görmeyen, kendisi ve diğer bireyler için tehdit unsuru oluşturan davranışlardır. Yapılan araştırmalarda sosyal beceriler ile problem davranışlar arasında bir bağlantı olduğu ve sosyal becerilerin eksikliğinin problem davranışlara yol açtığı saptanmıştır (Gültekin Akduman ve ark., 2015; Kılınç, 2016; Saitoğlu, 2020). Gelişim ve değişim hayat boyu devam etse de çoğu davranış kalıbı çocukluk yıllarında oluşmaya başlar. Çocukluk yıllarında görülen problem davranışlar da bu dönemde tespit edilerek olumlu davranışa dönüştürülmezse yaşamın ilerleyen yıllarında suça yönelim, ergenlik ve yetişkinlik döneminde suç işleme, psikolojik problemler nedeniyle psikiyatri servislerine başvurma olasılıklarının arttığı gözlemlenmiştir (Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2000; Luczynsk ve Hanley, 2013; Özbey, 2010). Sosyal becerilerin kazanılması kadar kazanılmadığı durumlar da önemli olup nedenleri araştırılarak gerekli müdahaleler yapılmalıdır.

Dünyayla yeni tanışan çocuk için, ilk sosyal çevre içinde bulunduğu ailedir. İlk ilişki kurma deneyimini ailesi ile yaşar. Ailesi içerisinde deneyimlediği sosyal etkileşimleri, çevresindeki yetişkin ve akran ilişkileri ile devam ettirir (Kandır, 2004). Çocuğun ailesinden sonra çevresiyle uzun süreli etkileşim kurduğu ilk alan genellikle okul olmaktadır. Okulla yeni tanışan çocuk için de ilk hedef okula uyum sağlayabilmektir. Çocuğun içinde yer aldığı okula, etkileşim halinde olduğu öğretmenlere ve akranlarına karşı geliştirdiği olumlu tutum ve davranışların bütünü okula uyum olarak tanımlanmaktadır. Çocuğun okula uyum düzeyini belirleyen birçok etmen bulunmaktadır. Bunlar; okul ortamı, öğretmen tutumu, akran

ilişkileri, çocuğun karakteri, sosyal becerileri, problem davranışları ve nitelikleri, anne baba tutumları, hazırbulunuşluk düzeyleri, ... olarak sıralanabilir (Kurtoğlu, 2013; Arabacıoğlu, 2019).

Okula uyumu kendi içerisinde değerlendirecek olursak sosyal beceriler, çocuğun akran ilişkilerini ve dolayısıyla problem davranışlarını da destekleyerek okula uyumu etkilemektedir. Yapılan araştırmalarda da okul öncesi dönemdeki çocukların çevresiyle etkileşim halindeyken sergilediği olumsuz davranışların süreç içerisinde olumsuz sonuçlar ortaya çıkarabileceği ifade edilmektedir (August ve ark., 1996; Weiner ve Craighead, 2010). Sosyal beceriler açısından ise; sosyal beceri düzeyleri yüksek olan çocuklar diğerlerine göre çevreye daha kolay uyum sağlayabilmektedirler (Gülay ve Akman, 2009). Bu sebeple, sosyal becerilerin öğrenilmesi insan yaşamında önemli bir yere sahiptir. Çocuklar sosyal becerileri ilk önce ailesi aracılığıyla, daha sonra bu öğrenmenin büyük bir bölümünü sosyal çevresiyle özellikle akranlarıyla bir aradayken karşılamaktadır. Bu sebeple çocukların, kendi yaş grubundaki çocuklarla uyum içerisinde bir arada olmasının sosyal becerilerin kazanılmasına zemin hazırladığı ve sosyal beceri kazanımını arttırdığı düşünülmektedir (Erbay, 2008). Her ne kadar akran etkileşimiyle sosyal becerilerin kazanımı arttırılsa da öğretmen tutumları da önemli derecede rol oynamaktadır. Bu sebeple öğretmenin çocuklara iyi bir model olması ve eğitim öğretim faaliyetlerinin bu doğrultuda planlanması gerekmektedir.

Çocukların okula uyumunu kolaylaştırmak için son yıllarda Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde olan okul öncesi kurumlarda oryantasyon haftası adı altında kademeli bir şekilde çocuklar okula başlamaktadırlar. Millî Eğitim Bakanlığı'nın eğitim takviminde belirtilen okul başlangıç tarihine göre, okul öncesi dönem çocukları takvimde belirtilen tarihten bir hafta önce okula başlamaktadırlar. Bu erken başlanan bir haftalık süreçte çocukların okula uyum sağlama aşamasında yaşayabileceği problemleri en aza indirmek amaçlanmaktadır (Gülay, 2011). Bu amaç doğrultusunda çocukların kendilerini okula ait hissetmeleri için oyunlar oynanmakta, çocuğun okulla ve çevresiyle etkileşimini arttıracak çalışmalar yapılmaktadır.

Çocukların okula uyum sürecini değerlendirirken bir bütün olarak bakmak gerekir. Yani çocuğun karakteri, çevresi, daha önceden yaşadığı deneyimler, problem davranışlar ve sosyal beceri düzeyleri hakkında değerlendirmeler yapılarak, bilgi sahibi olunmalıdır. Ancak bu şekilde bir bütün olarak değerlendirildiğinde çocukların akranlarıyla ilişkileri, problem davranışları, sosyal beceri ve okula uyum düzeyleri bilinçli bir şekilde geliştirilebilecektir. Buna ek olarak öğretmenin, okul ortamında gerçekleştirdiği eğitim öğretim faaliyetlerinin içerisinde sosyal beceri kazanımını ve okula uyum düzeyini arttırmak, problem davranışların

ortaya çıkmasını engellemek ve problem davranışları azaltmak amacıyla sosyal, duygusal ve bilişsel alanlarda yaş gruplarına uygun olarak çocuklara; problem çözme, iletişim başlatma ve sürdürme, sosyal farkındalık, öz farkındalık ve öz düzenleme, karar verme, uyum ve atılganlık becerilerinin kazandırılması için amaca uygun kazanım ve göstergelerin olduğu bir Sosyal Beceri Eğitim Programı uygulamasının çocukların sosyal beceri düzeylerini, sosyal gelişimlerini ve okula uyumlarını arttırmada, problem davranışlarını azaltmada etkili olacağı düşünülmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Problemleri

Bu araştırmanın amacı, okul öncesi 5-6 yaş döneminde eğitim öğretime devam etmekte olan çocuklar için araştırmacı tarafından geliştirilen Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın çocukların sosyal beceri, okula uyum ve problem davranış düzeyleri üzerindeki etkisini ortaya koymaktır.

Araştırmanın problem cümlesini; “Okul öncesi 5-6 yaş döneminde eğitim öğretime devam eden çocuklara yönelik hazırlanan Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın çocukların sosyal beceri, okula uyum ve problem davranış düzeyleri üzerinde etkisi var mıdır?” sorusu oluşturmaktadır.

Araştırmanın alt problemleri şu şekildedir:

Geliştirilen Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın 5-6 yaş grubunda eğitim öğretime devam eden okul öncesi dönem çocuklarının;

1. Sosyal beceri davranışları üzerinde etkisi var mıdır?
2. Okula uyum düzeyleri üzerinde etkisi var mıdır?
3. Problem davranış düzeyleri üzerinde etkisi var mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Bireyin yaşamı boyunca gösterdiği gelişim seyrinde, bireysel gelişimine en büyük katkıyı sağlayanlardan birisi de sosyal gelişimidir. İnsan, doğduğu andan itibaren kendisini sosyal bir yaşamın içerisinde bulur. Dünyaya gelen çocuğun ilk sosyal etkileşim kurduğu kişiler; anne, baba, kardeşler ve yakın akrabalar olarak sıralanabilir. Çocuk özellikle ilk yıllarında bunlardan biriyle veya birkaçıyla sürekli temas halindedir, çocuğun hayatta kalması ve yaşamla mücadelesi için bu temas zorunludur. Çünkü dünyaya henüz yabancı olan çocuk,

yaşamının ilk yıllarında ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için anne-baba veya ona bakım veren kişilerin desteğine zorunlu bir şekilde ihtiyaç duymaktadır (Günindi, 2008).

Bireyin sosyal gelişiminin temelleri daha yaşamının ilk yıllarında atılmaya başlar. Kişiliğin büyük bir bölümü de 0-6 yaş arasında olduğu için insan yaşamının ilk altı yılı büyük bir öneme sahiptir (Kılıç, 2016). Çocuğun çevresiyle kurduğu iletişim, iletişim başlatma ve sürdürme becerisi, olumlu davranış geliştirme, uyum sağlama gibi önemli davranışlar bu ilk yıllarda oluşmaya başlar ve bireyin sonraki hayatının temelini oluşturur.

Çocuğun çekirdek çevresinden (anne-baba, bakım veren kişiler, yakın akrabalar, ...) ilk ayrılığı ve daha büyük bir sosyal ortamla kavuşması okulla tanışmasıyla birlikte başlar. Çocuk, okul aracılığıyla yeni deneyimler edinir. Anne-baba veya bakım verenle kurduğu bağı dengede tutmayı, bir yere uyum sağlamayı, yeni girdiği bir ortamla ve oradaki insanlarla nasıl bağ kuracağını ve bu durumla baş etme becerilerini, akranlarıyla etkileşim kurmayı, iletişim becerilerini, kendinden büyüklerle konuşmayı ve sohbeti sürdürmeyi, oyun kurmayı, izin istemeyi, toplum içerisindeki kuralları, olumlu davranış geliştirmeyi okulda öğrenme fırsatı sağlar. Okul öncesi dönem bu sebeple bireyin yaşamında önemli bir yere sahiptir. Çocuk; yaşadığı toplum içerisinde kendisine ait olan rolleri ve toplumun kurallarını, ahlak değerlerini, farklı olaylar karşısında geliştireceği tutum ve davranışların uygunluğunu okul öncesi eğitim ile kazanmaya başlar (Gültekin Akduman ve ark., 2015).

Çocuğun okul öncesi döneme uyum sağlayabilmesi için en önemli faktörler arasında akranları ve öğretmenleriyle kurduğu ilişkiler ve buna bağlı olarak da çocuğun sosyal becerileri yer almaktadır. Okul öncesi dönem, çocuğun sosyal çevresinde yer alan insan sayısında bir artışın olduğu; akran ve yetişkin ilişkilerinin, bu ilişkiler yoluyla edindiği deneyimlerin arttığı, çevresini özellikle kendi yaşlılarını daha fazla rol model almaya başladığı bir dönemdir (Gülay, 2010). Bu dönemde eğitim öğretim faaliyetleri içerisinde çocukların sosyal ilişkilerine yönelik yapılan çalışmalar, çocukların çevresindeki kişilerle sağlıklı ilişkiler kurmalarını ve olumlu davranış sergilemelerini, okul ortamına uyum sağlamalarını ve bunu sürdürmelerini, sahip olmaları beklenen sosyal becerilerinin önemini ortaya çıkarmaktadır.

Sosyal beceriler, bireyin çevresindeki kişilerle sağlıklı bir iletişim içinde olmasını, olumlu davranışlar kazanmasını sağlayan beceriler olarak açıklanabilir (Gresham ve Elliot, 1990). Bireyin sosyal ve duygusal yönlerden gelişimi; içinde bulunduğu toplumun normları ve kültürü, ebeveynlerin veya bakım verenin davranışları, kalıtım, varsa kardeşiyle veya

akranlarıyla kurduğu ilişkileri, okul ortamında eş zamanlı bir şekilde yürütülen eğitim programları ve öğretmenin çocuğa karşı tutum ve davranışları gibi birçok etmenden etkilendiği düşünülmektedir. Bu sebeple çocukların okul öncesi dönemde öğrenmelerini destekleyici, onları motive edici ve kendilerini süreç içerisinde aktif kılan, etkinliklere ilgiyle katılmalarını sağlayan eğitim ortamlarının oluşturulmasına özen gösterilmesi gerekmektedir (Ceylan, 2009). Okul öncesi dönemde çocuğun sosyal ve duygusal gelişimini etkileyen etmenler arasında uygulanan eğitim programının içerisinde sosyal becerilerini, problem davranışlarını ve okula uyumlarını etkileyen, bunların kazandırılması ve geliştirilmesini destekleyen Sosyal Beceri Eğitim Programına yer verilmesi çocuğun gelişimi açısından önemli bir yere sahiptir.

Çocuklar okul öncesi dönem ile; problem davranışları yönetebilmeyi ve bunları olumlu davranışa dönüştürebilmeyi, yaşamının büyük bir kısmını oluşturacak okul ortamına uyum sağlamayı, insan ilişkilerinde kullanacağı selamlaşma, teşekkür etme, yardım isteme, izin alma, vedalaşma, küçüklere ve büyüklere saygı gibi sosyal becerileri okul ortamında daha sistemli ve belli bir programa dayalı bir şekilde öğrenirler. Bireyin davranış kalıplarının daha yaşamının ilk yıllarında oluşmaya başladığı düşünüldüğünden okulla ilk tanıştığı okul öncesi dönem ve bu dönemde kazandırılan beceri ve davranışların sonraki yıllar için devamlılık kazandıracağı düşünülmektedir. Bu sebeple okul öncesi dönemde sosyal becerileri ve okula uyum düzeylerini arttıran, problem davranış düzeylerini azaltan programlar, çocuklara katkı sağlayacak ve bu bağlamda hem geliştirici hem de önleyici bir etki oluşturacaktır.

Yapılan literatür taramasında, Türkiye’de sosyal beceri eğitimi konusunda 5-6 yaş döneminde olup okul öncesi eğitime devam eden çocuklara yönelik hazırlanan programların az sayıda olduğu görülmüştür (Kılıç, 2016; Uysal ve Kaya Balkan, 2015). Alanyazında yer alan bu programlar okul öncesi dönem çocuklarının öz farkındalık, öz düzenleme ve iletişim becerilerini geliştirmeye yönelik olarak ve Millî Eğitim Bakanlığı’nın Okul Öncesi Eğitim Programında yer alan kazanım ve göstergelere uygun bir şekilde hazırlanmıştır (Durualp ve Aral, 2010; Göktaş, 2015; Kılıç, 2016). Bu çalışma kapsamında araştırmacı tarafından geliştirilen Sosyal Beceri Eğitim Programı’nda araştırmacının tüm değişkenlerine yönelik kazanım ve göstergelere uygun oturumlar planlanarak etkinlikler hazırlanmıştır. Programın içeriğinde, okul öncesi dönem çocuklarının hem sosyal becerilerini geliştirmeye hem problem davranış düzeylerini azaltmaya hem de okula uyum düzeylerini arttırmaya yönelik etkinlikler yer almaktadır. Araştırmacı tarafından geliştirilen Sosyal Beceri Eğitim Programı’nda; sosyal beceri, problem davranış ve okula uyum kavramları bir arada ele alındığından dolayı

programın kazanım ve göstergeleri de çeşitlenmiş olup bu özelliğiyle alanyazındaki diğer programlardan ayrılmaktadır (Kılıç ve Aytar, 2017; Kuyurtar, 2011; Pekdoğan, 2016). Sosyal beceri ve okula uyum düzeyini geliştirmeyi, problem davranışları azaltmayı amaçlayan bir programı içeren bu çalışmanın konu bağlamında ilgili literatüre katkı sağlayacağı ve konuyla ilgili yapılacak olan çalışmalara farklı bir bakış açısı oluşturacağı düşünülmektedir. Bu amaç doğrultusunda yapılan çalışmada, geliştirilen Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın okul öncesi dönemde eğitim öğretime devam etmekte olan 5-6 yaş grubu çocuklarının sosyal beceri, okula uyum ve problem davranışları üzerindeki etkililiği incelenmiştir.

1.4. Araştırmanın Varsayımları (Sayıtları)

Okul öncesi öğretmenlerinin “Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği'ni”, “Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği'ni” ve “5-6 Yaş Çocukları İçin Okul Uyum Öğretmen Değerlendirme Ölçeği'ni” doldururlarken dikkatli ve özenli bir gözleme dayalı veri topladıkları ve ölçekleri doldururlarken objektif davrandıkları varsayılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

- Bu araştırma, 2022-2023 eğitim öğretim yılında Antalya ili Muratpaşa ilçesinde Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı bir ilkokul bünyesinde yer alan okul öncesi döneme devam eden çocuklar ile sınırlıdır.
- Araştırma, okul öncesi çocuklarına yönelik dört haftalık olarak geliştirilen 12 oturumluk Sosyal Beceri Eğitim Programı ile sınırlıdır.
- Araştırmanın sonuçları, “Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği”, “Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği” ve “5-6 Yaş Çocukları İçin Okul Uyum Öğretmen Değerlendirme Ölçeği” ölçme araçlarına okul öncesi öğretmenlerinin verdiği cevaplar ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Sosyal Beceri: Bireyin toplum içerisindeki ilişkileri sırasında kendisinin ve çevresinde yer alan diğer kişilerin duygularını, düşüncelerini ve davranışlarını anlaması sonucunda bunları davranışa dönüştürmesi halidir.

Sosyal Beceri Eğitimi: Sosyal, duygusal ve bilişsel alanlarda yaş gruplarına uygun olarak çocuklara; problem çözme, öz düzenleme ve öz farkındalık, sosyal farkındalık, iletişim başlatma ve sürdürme, karar verme, uyum ve atılganlık becerilerinin kazandırılması amaçlanan, araştırmacı tarafından amaca uygun kazanım ve göstergelerin oluşturulmasıyla geliştirilen eğitim programıdır.

Sosyal Gelişim: Bireyin doğduğu andan başlayarak tüm yaşamı boyunca devam eden ve çevresindeki diğer kişilerle anlamlı ilişkiler kurması, çevresine uyum sağlaması süreçlerinin bütünüdür.

Problem Davranış: Bireyin içinde yer aldığı toplumdaki sorumluluklarını yerine getirmesine engel olan ve toplum tarafından kabul görmeyen, diğer bireyler için tehdit unsuru oluşturan davranışlardır.

Okula Uyum: Çocuğun içinde yer aldığı okula, etkileşim halinde olduğu öğretmenlere ve akranlarına karşı geliştirdiği olumlu tutum ve davranışların bütünüdür.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, sırasıyla eğitim programı ve program geliştirme, sosyalleşme ve sosyal gelişim, kuramsal açıdan sosyal becerilerin değerlendirilmesi, okul öncesi dönemde sosyal beceriler, sosyal becerilerin kazanımı, gelişimi, önemi, boyutları ve sosyal becerileri etkileyen faktörler, sosyal beceri eğitimi, okula uyum, okul öncesi dönemde okula uyumun önemi, okula uyumu etkileyen faktörler, problem davranış, problem davranışların alt boyutları, problem davranışları etkileyen etmenler ve temel bileşenleri, sosyal beceri-okula uyum-problem davranış ilişkisi başlıkları altında kuramsal çerçeveye; sosyal beceri, sosyal beceri eğitimi, okula uyum ve problem davranış konulu çalışmalar başlıklarının altında alanyazından erişilen ilgili çalışmalara yer verilmiştir.

2.1. Eğitim Programı

Eğitim, bireyin geleceğini şekillendiren önemli bir yatırımdır. Bireyin gelecek yıllarını tahmin etmek oldukça zor olduğundan gelecekle ilgili bir vizyona ihtiyaç duyulmaktadır (Şahin ve Kurt, 2021). Öngörülenler ışığında bireyin geleceğini daha kolay anlaşılır hale getirmek için faaliyetlerde bulunulmakta ve bu faaliyetlerin planlanması için de bir programa ihtiyaç duyulmaktadır. Program, eğitimin kalbi olarak görülmektedir (Null, 2017). Bu sebeple eğitim programıyla ilgili düşünce ve davranışların açıklanması gerekmektedir. Alanyazında eğitim kavramı incelendiğinde hem ulusal hem de uluslararası boyutta “eğitim programı” kavramıyla ilgili çeşitli tanımlamalar yer almaktadır. “Eğitim programı”, belirlenen hedefleri gerçekleştirmeye yönelik bir şekilde planlanan tüm faaliyetler ve bu faaliyetlerin uygulamadaki yansımaları olarak tanımlanmaktadır (Şahin ve Kurt, 2021). Eğitim programı, bir eğitim kurumunun çocuklar, gençler ve yetişkinlere yönelik sağladığı hem milli eğitimin hem de kurumun amaçlarının gerçekleştirilmesine yönelik olan tüm faaliyetlerdir (Varış, 1997). Ertürk (1972) eğitim programını yetişek olarak nitelendirmektedir ve belli zaman dilimleri içerisinde belli öğrencileri yetiştirmek için geçerli olan öğrenme yaşantıları düzeni olarak tanımlamaktadır. Demirel (2020) ise eğitim programını, öğrenene yönelik okul içinde ya da okul dışında planlanmış etkinlikler aracılığıyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeneği olarak ifade etmektedir. Tyler (2013), eğitim programını öğrenenlerin kendi deneyimlerini

içeren, kuramlar ve uygulamalardan yararlanılarak genel ve özel amaçlara ulaşmayı amaçlayan bir program olarak tanımlanmaktadır. Sonuç olarak eğitim programı, öğrenenlere yönelik hazırlanan ve öğrenenlerin tüm eğitim amaçlarına ulaşmak için eğitimci aracılığıyla gerçekleştirilen yaşantıların bütünüdür.

2.2. Program Geliştirme

Program geliştirme, öğrenme ve öğretme süreçleriyle bağlantısı olan tüm koşulların, bireylerin ve eğitim materyallerinin sürekli bir şekilde geliştirildiği uygulamalı, devamlı ve kapsamlı bir süreçtir (Yeşilyurt, 2021). Program geliştirme hem okul içinde hem okul dışında, milli eğitimin ve okulun hedeflerini etkin bir şekilde gerçekleştirmek amacıyla yapılan faaliyetlerin tümüdür (Varış, 1997). Program geliştirme, “eğitim programının hedef, içerik, öğretme-öğrenme süreci ve değerlendirme öğeleri arasındaki dinamik ilişkiler bütünüdür” (Demirel, 2020). Eğitim programının başarılı olarak nitelendirilmesi etkili bir program geliştirme süreciyle yakından ilişkilidir. Etkili bir program geliştirmenin amacı, toplumun özelliklerini, kültürünü, beklentilerini ve ihtiyaçlarını karşılamak olmalıdır. Bu sebeple program geliştirme süreci toplumun dinamik yapısından dolayı sürekli olarak gözden geçirilmeli, değişime açık ve yenilenebilir olmalıdır. Program geliştirme sürecinde tüm detayların düşünülmesi gerektiğinden dolayı sürece dahil olan tüm paydaşlar (öğretmen, okul idaresi, çevre, vb.) başarılı bir program geliştirme ya da düzenleme sürecinin önemli bir parçası olarak nitelendirilmektedir. Program geliştirmenin amacı, yazılı bir belge hazırlamanın ötesinde uygulamayı araştırma aracılığıyla geliştirerek bireyde istenen davranış değişikliğinin oluşmasını sağlamaktır (Şahin ve Kurt, 2021). Geliştirilen program bireye yönelik olduğu için eğitim öğretim faaliyetlerinin etkililiği ve toplumun dinamik yapısından dolayı dinamikliği ve esnekliği temele alan yapılandırmacı yaklaşımla öğretilenlerin daha etkili olduğu düşünülmektedir (Erdem, 2001).

2.3. Yapılandırmacı Yaklaşım

Araştırmada uygulanan Sosyal Beceri Eğitim Programı (SOBEP), yapılandırmacı tarafından yapılandırmacı yaklaşım temel alınarak geliştirilmiştir. Yapılandırmacı yaklaşım, öğrenenin düşüncelerini bir grup liderinden, öğretmenden ya da başka bir otorite kaynağından doğrudan almak yerine, kendi fikirlerini oluşturarak onları inşa ettiğini inanmasını sağlayan bir öğrenme teorisidir (Esentürk, 2022). Yapılandırmacı yaklaşımın temelleri, 18. Yüzyıl

döneminde yaşayan G. Vico'ya dayanmaktadır. Vico'nun “Bir şeyi bilen onu açıklayabilendir.” fikri, John Dewey, I. Kant, J. Piaget, L. Vygotsky, H. Gardner ve J. Bruner gibi birçok bilim insanı tarafından benimsenerek geliştirilmiştir (Küçükavşar, 2010). Başlarda felsefi bir akım olarak ortaya çıkan yapılandırmacılık, günümüzde eğitim alanında oldukça gündemde olan, eğitim programlarına yansıtılan, kapsamlı bir yaklaşım haline gelmiştir. Yapılandırmacılık yaklaşımına göre birey, tüm yaşamı boyunca çevresi ile etkileşimi sırasında karşılaştıklarıyla baş edebilmek ve bu yaşantı dinamiklerini anlamlandırabilmek amacıyla bilgiyi yapılandırmalıdır (Esentürk, 2022). Kısaca birey yeni edindiği her deneyimde, bulduğu çözüm yollarını sonra tekrar kullanmak amacıyla yeni duygu, düşünce ve davranış kalıpları haline getirmeli, bilgi olarak işlemeli ve saklamalıdır. Bunun sonucunda bireyin yeni öğrenmeleri oluşmaktadır.

Öğrenme süreçleri içerisinde yapılandırmacılık, öğrenenin aktif olduğu bir süreçtir, öğrenci merkezdedir ve önceden öğrenilen bilgilerle yeni öğrenilen bilgilerin bir araya getirildiği bir süreci kapsamaktadır. Bu süreci birey ezber yöntemini kullanarak değil, düşünme becerileriyle ve analiz ederek süzgecinden geçirerek inşa eder. Bilgi direkt, olduğu gibi kabul edilmez, sorgulanması istenir. Yapılandırmacı öğrenmenin temele alındığı programlarda kullanılan etkinlikler, öğrencilerin bireysel farklılıkları göz önüne alınarak hazırlanmalıdır. Yapılandırmacı yaklaşımı benimseyen bir öğretmenin öğrencilerinin bireysel farklılıklarını göz önüne alarak hazırladığı öğrenme ortamları ve etkinlikler sayesinde öğrencilerin zihinsel becerilerini daha aktif kullanmalarına zemin hazırlanır (Erdem, 2001). Öğrencinin merkezde olduğu bu yaklaşımda demokratik bir ortam oluşturulmalıdır. Eğitim ortamı ve eğitim sırasında kullanılacak materyaller öğrencilerin dikkatini ve ilgisini çekecek şekilde planlanmalıdır.

Bu araştırma kapsamında araştırmacı tarafından SOBEP'in içeriği oluşturulurken programın uygulanacağı öğrenci grubunun aktif katılımını sağlayacak etkinliklere yer verilerek öğrenciyi merkeze alan bir program hazırlanmıştır ve hazırlanan programda video içeriklerinden oldukça fazla yararlanılmıştır. Katılımcılara kazandırılmak istenen bilgiler, halihazırda var olan öğrenmelerinden yola çıkılarak oluşturulan örneklerle sunulmuş, gelişim dönemi özellikleri ve öğrenciler arası bireysel öğrenme farklılıkları da göz önüne alınarak etkinlikler oluşturulmuştur. Bu özellikleriyle SOBEP yapılandırmacı yaklaşım temele alınarak oluşturulmuştur.

Yapılan alanyazın taraması sonucunda sosyal beceri kavramı ile problem davranışlar, okula uyum düzeyi, benlik algıları, akran ilişkileri, ebeveyn tutumları, mizah, vb.

(Arabacıoğlu, 2019; Erten, 2012; Gülay, 2011; Güllü, 2021; Gültekin Akduman ve ark., 2015; Uysal ve Kaya Balkan, 2015) kavramları arasında ilişki olduğu üzerine çalışmalar yürütüldüğü görülmüştür. Bu araştırma kapsamında geliştirilen SOBEP'in içeriğinde yer alan ve SOBEP'i etkileyen değişkenler olan sosyal beceri, okula uyum ve problem davranış kavramlarının açıklanmasına gerek duyulmuştur. Aşağıda alt başlıklar halinde, sosyal beceri, okula uyum ve problem davranışlar ile ilgili kuramsal çerçeveye yer verilmiştir.

2.4. Sosyalleşme ve Sosyal Gelişim

Bireyin doğduğu andan başlayarak tüm yaşamı boyunca devam eden, çevresindeki diğer kişilerle anlamlı ilişkiler kurması ve çevresine uyum sağlama sürecine sosyal gelişim denir (Arı, 2021). Sosyal gelişim yaşam boyu süren dinamik bir süreçtir. Sosyal bir yaşamın içine doğan bireyin içinde yer aldığı toplumun tutum ve inançlarını, kalıplaşmış hale gelen davranışlarını ve kendisinden beklenen davranışları öğrenmesi ise “sosyalleşme” olarak tanımlanmaktadır (Erten, 2012). Sosyalleşme, birey toplumun içinde az ya da çok fark etmeksizin yer aldığı sürece bireyin yaşamı boyunca devam etmektedir. Her ne kadar bu sosyalleşme süreci bireyin yaşamı boyunca sürse de ilk çocukluk yıllarındaki davranışlar üzerindeki etkileri daha çok hissedilmektedir. Çocuğun kendi çekirdek dünyasından çıkıp okul aracılığıyla sosyal hayata adım atmasıyla birlikte sürece uyum sağlaması aşamasında bireyin gelişiminde önemli bir yeri olan sosyalleşme devreye girer (Kılıç, 2016). Çocuk okulla birlikte düzenli ve oldukça kalabalık bir ortama girer. İlk kez okul öncesi dönemle birlikte çocuğun sosyal çevresinde önemli bir artış olmaktadır. Sosyal çevredeki artışlar sonucunda çocuğun sosyalleşme süreci de hız kazanmaya başladığı için okul öncesi dönemin bireyin yaşamındaki yeri yadsınamaz.

İçinde yer aldığı çevreyi keşfetmeye çalışan çocuk birçok şeyi de beraberinde merak eder bu merak duygusu da çocuğun sosyalleşme sürecini olumlu etkilemektedir. Merak duygusunu doyurmak için çocuk sorular sorar, kendisine verilen cevapları dinler, çevresiyle bir şeyler paylaşır ve bunları yaparken de çocuğun sosyal ilişkileri önemli derecede gelişmeye başlar.

Okul öncesi dönemdeki çocuğun ilk etkileşimde olduğu kişiler ebeveynleri veya bakım vereni olsa da ilişkileri yavaş yavaş akranları çevresinde gelişmeye başlar. Çocuğun kendi yaş grubundaki kişilerle etkileşim halinde olması sosyal bir birey olmasında önemli bir etkiye sahiptir. Burada çocuğun sosyal duygusal gelişimi de ön plana çıkmaktadır. Sosyal

duygusal gelişim; çocuğun kendini uygun bir şekilde ifade edebilmesini, duygularını aktarabilmesini ve kontrol edebilmesini, kendisiyle ve çevresindeki diğer kişilerle uyum içerisinde olmasını sağlamaktadır. Okul öncesi dönemdeki çocuk; problem çözme, öfkesini kontrol edebilme, paylaşma ve yardımlaşma, empati kurma, sıra bekleme, iletişim başlatma ve sürdürme gibi sosyal davranışlar ile ilgili ebeveynlerinden öğrendiklerinin yanında akranlarıyla kurduğu ilişkiler de bu davranışların gelişimini sağlamaktadır (Campbell, 1990; akt. Kılıç, 2016). Çocuk akranlarıyla etkileşimi sırasında anlaşmazlık, çatışma gibi bazı problem davranışlar yaşayabilmektedir. Buna bağlı olarak da çocukların duygularında inişler ve çıkışlar, olumlu olumsuz tepkiler görülebilmektedir. Bu sebeple çocukların akranlarıyla kurduğu etkileşimin kalitesi, bulunduğu ortama uyumu önemlidir ve bu yaşadığı deneyimler çocuğun sosyal-duygusal gelişimini de önemli derecede etkilemektedir.

Çocuklarının duygularını anlamak önemlidir. Çünkü çocuklar duygusal tepkilerle kendi iç dünyalarını dışarıya yansıtır, yetişkinler de çocukların duygusal sinyallerini takip ederek ihtiyaçlarına yönelmeye çalışmaktadırlar. Bu sebeple çocuklara erken yaşlarda duyguların ne olduğu, nasıl ifade edildiği anlatılmalıdır. Duyguları anlama çocuklarda üç aşamada gerçekleşir; duygusal ifadeleri tanıma (üzgün, mutlu, kızgın, ...), farklı kişilerin farklı duygulara sahip olduğunu anlama, karışık duyguları dengelemek-duygu regülasyonunu anlamak. İlk iki aşama olan duygusal ifadeleri tanıma ve farklı kişilerin farklı duygulara sahip olduğunu anlama çocuklarda ortalama üç-altı yaş aralığında görülmeye başlarken, karışık duygu geçişlerini anlamak ve dengelemeye çalışmak altı-sekiz yaşları arasında görülmeye başlamaktadır (Erten, 2012; Kandır, 2004).

Duygular hakkında bilgisi olan çocuk aynı zamanda başkalarının hissettiği şeylere uygun tepkiler verme, ona benzer şekilde hissedebilme olarak ifade edilen empatiyi de öğrenmeye başlar. Okul öncesi dönemle birlikte çevresindeki insan sayısında bir artış olan çocuk için empatiyi öğrenmesi sosyal ve duygusal anlayışında da artış olmasına katkı sağlamaktadır. Bunlara ek olarak bireyin çevresiyle iletişiminin sağlıklı gerçekleşebilmesi için olumlu başlayan iletişimin olumlu bir şekilde sürdürülmesi ve sonlandırılması gerekmektedir. Bu sürecin sağlıklı geçirilebilmesi ve amacına uygun bir şekilde sonlandırılabilmesi için sosyal becerilere ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca sosyalleşme sürecinde kişiler, yaşadıkları ortamdaki toplumsal rollerin gerektirdiği davranışları, kişisel özellikleriyle bir araya getirerek ortaya koymaktadırlar. Nitelikli sosyalleşmenin ardından birey toplumda bir yer edinmeye başlar, sosyal becerilerin doğru bir şekilde kazanılmasının bu süreçte önemli bir yere sahip

olduğu düşünülmektedir (Gültekin Akduman ve ark., 2015; Kılıç, 2016; Ömeroğlu ve ark., 2014).

2.5. Sosyal Beceri

Günümüzde birçok araştırmaya konu olan sosyal beceri kavramı 1900’lü yıllardan bu yana araştırılmaktadır. 1800’lü yılların sonlarına doğru Williams James’in (1890), Psikolojinin İlkeleri adlı kitabında sosyal ilişkiler kavramını ele alması alanda yapılacak olan çalışmalar için yol gösterici nitelikte olmuştur (Bacanlı, 1999). “Sosyal beceri” kavramı, Bandura’nın “Sosyal Öğrenme Modeli” ve “gözlemsel öğrenme” süreciyle ilgili yaptığı çalışmaları alanyazında önemli bir yere sahiptir (Çelik, 2018). “Bilişsel Sosyal Öğrenme Modeli” öğrenme ilkelerini sosyal ortamlarda yer alan bireyler arasındaki etkileşimlerle ifade etmektedir. Bandura savunduğu bu teorisinde; davranış, bireysel etmenler ve çevresel uyaranlar arasında oluşan etkileşimlere vurgu yapmakta ve kişiliğin sosyal ortam olan çevreden ya da bireyin davranışlarına verilen tepkilerden etkilendiğini belirtmektedir. Bandura, “gözlemsel öğrenme”yi ise, bireyin sosyal çevresinde yer alan diğer bireylerin davranışlarını izleyerek kendi davranışlarını değiştirme süreci olarak ifade etmektedir (Gerrig ve Zimbardo, 2015; akt. Çelik, 2018). Bandura’ya göre çocuklar ilk olarak anne babalarıyla etkileşimleri sırasında sosyal olarak öğrenmeye başlarlar (Çelik, 2018). Çocukların sosyal ortamlarına diğer bireylerin (kardeş, akraba, arkadaş, öğretmen, ...) de dahil olmasıyla birlikte sosyal etkileşimler artmaya başlar ve bu etkileşimler sosyal becerilerin gelişmesini etkiler. Bandura’nın teorisindeki Sosyal Öğrenme Modeli, bireyin sosyalleşme sürecinde çevresinde yer alan öğretmenlerinin ve ebeveynlerinin önemli bir yere sahip olduğuna dikkat çekmektedir. Ailenin ve öğretmenlerin çocuğa karşı davranışları olumlu olursa çocuğun çevresiyle olan sosyal etkileşimi de olumlu yönde etkilenecektir. Öğretmenler ve aile bireyleri çocuklarının olumsuz davranışlarının yerine olumlu davranışlarına odaklanırlarsa çocukların sosyal yeterlik alanlarının ve duygusal becerilerinin gelişeceği düşünülmektedir (Cohn ve ark., 1991; Akt. Çelik, 2018).

Sosyal beceriler, bireylerin toplum içerisindeki ilişkilerinde kendisinin ve çevresinde yer alan diğer kişilerin duygularını, düşüncelerini ve davranışlarını anlaması sonucunda anladıklarını davranışa dönüştürmesi halidir (Çubukçu ve Gültekin, 2006). Sosyal beceri bireyin çevresindeki kişilerle olumlu bir sosyal etkileşim içinde olmasına yardımcı olan becerilerdir. Çocuk bu becerileri aile içerisinde öğrenmeye başlar ve daha sonra okulla birlikte

üzerine eklemeler yapar. Sosyal beceriler, “Kişiler arası ilişkilerde sosyal bilgiyi çözümleme ve anlamının yanı sıra uygun tepkilerde bulunma, hedeflere yönelik ve sosyal bağlama göre, değişen hem gözlenebilir hem de gözlenemeyen bilişsel, duyuşsal öğeleri içeren öğrenilebilir davranışlardır.” (Yüksel, 1999). Sosyal beceri bireyin akranlarıyla, kendinden küçükler veya büyüklerle kurduğu sosyal etkileşim sürecinin başlangıcından sonuna kadar yararlanılan beceriler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir diğer tanıma göre sosyal beceriler, bireyin olumlu veya olumsuz duygu ve düşüncelerini uygun bir şekilde ifade edebilmesini, kendi haklarını savunabilmesini, gerektiği zaman çevresinde bulunan kişilerden yardım isteyebilmesini, yardıma ihtiyacı olan birisine yardım edebilmesini, kendisine uygun olmayan ve kendisinin istemediği şeyleri kabul edemeyeceğini uygun tepkilerle anlatabilmesini kolaylaştıran becerilerdir (Yatkın, 2012). Sosyal beceriler, bireyler arasındaki iletişimi güçlendirdiği düşünüldüğünden bu becerilerin sosyal etkileşimler sırasında kullanılması insan yaşamı için gerekli görülmektedir. Benzer bir tanımda da sosyal beceriler, toplum tarafından bireylere verilen görevlerin ve rollerin yerine getirilebilmesi amacıyla bireylerin sergilemeleri beklenen belirli davranışlar olarak ifade edilmiştir (Avcıoğlu, 2009). Sosyal beceriler bireyler arasındaki bağlantıyı kurmasından dolayı toplumun devamlılığını ve düzenini sağlayan, kabul edilen nitelikteki öğrenilmiş davranışlar olarak görüldüğünden; bireylerin sosyal ilişkilerini başlatan, bu ilişkilerin sürekliliğini sağlayan, sosyal ilişkilerinde yaşayabilecekleri problemlerin çözümünde onlara kolaylık sağlayacak sözel veya sözel olmayan davranışlar olarak nitelendirilmektedir (Gülay, 2009). Sonuç olarak kişilerarası ilişkilerde iletişimin sürmesi, canlılığı ve anlamlılığı için sosyal becerilerin kazanılması önemlidir. Sosyal becerilerin günlük hayatta kullanımı olumlu sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Sosyal etkileşimlerin sağlıklı bir şekilde yürütülmesini sağlamaktadır. Yani birey sosyal becerileri yoluyla sağlıklı bir iletişim içerisinde yer alır. Bu bireyi birçok yönden olumlu etkilemektedir. Çocukluk döneminde çevreden modellenerek öğrenilen ve yaşam içerisinde kullanılan sosyal becerilerin bireyin ileriki okul, ev ve iş yaşamında da kullanmaya devam edeceği becerilere dönüşeceği düşünülebilir. Örneğin; bireyin sosyalleşmesi ve gelişimi bir binaya benzetilecek olsa sosyal beceriler o binayı anlamlı hale getiren ve binanın sağlamlığını etkileyen bina yapımında kullanılan malzemelere benzetilebilir. Çünkü birey hayatı boyunca sosyal becerileri ne kadar aktif ve doğru bir yerde kullanırsa gelişimini de o derece yukarı taşıyacaktır. Sosyal becerilerin insan hayatındaki yeri tıpkı bina yapımında kullanılan malzemelerin doğru miktarlarda ve iyi kalitede olması nasıl binayı dayanıklı ve uzun ömürlü yapıyorsa, insan ilişkileri için de sosyal beceriler bu denli önemli bir yere sahiptir. Sosyal

becerilerin bireyler arasındaki etkileşimleri anlamlı ve sağlıklı bir hale getirdiği düşünülmektedir (Çubukçu ve Gültekin, 2006).

Sosyal etkileşimleri zengin olan bir çocuğun sosyal gelişimi de hızlanacağından benzer bir şekilde sosyal becerilerinin de gelişimine katkı sağlayacaktır. Bu bağlamda bakıldığında sosyal beceri ve sosyal gelişim kavramları birbirinden etkilenen, birbirini etkileyen ve sürekli gelişim içinde olduğu düşünülen dinamiklerdir. Bireyin, sosyal becerilerindeki eksiklik sosyal gelişimini de olumsuz etkilemektedir ve sosyal beceri eksiklikleri yaşamının ilerleyen zamanlarında uyum sorunlarına yol açabilmektedir (Erten, 2012). Bu nedenle çocuğun gelişim dönemlerine uygun olacak şekilde sosyal becerilerin kazandırılması önem teşkil etmektedir.

Sosyal beceri olarak adlandırılan davranışların bazı özellikleri şu şekildedir (Dinçer, 2011):

- Bireyin çevresi tarafından kabul edilen davranışları içeren becerilerdir.
- Bu becerilerin gelişimi bireyin kişisel özelliklerine göre değişkenlik göstermektedir, zaman içerisinde düzeltilebilir ve geliştirilebilir niteliktedirler.
- Sosyal becerilerin aktif ve uygun olarak kullanılması bireyin çevreye uyumunu kolaylaştırmakta ve sosyal ilişkilerinin gelişimine katkı sağlamaktadır.
- Toplumun kültürüne ve toplumsal normlara bağlı olarak değişkenlik gösterebildiğinden, her toplumda aynı sosyal beceriler görülmeyebilir.
- Sözlü/sözsüz, gözlenebilir/gözlemlenemeyen, örnek olarak gösterilen davranışlardır.

Sosyal becerilerin daha iyi anlaşılabilmesi için sosyal beceri kavramı ile ilgisi olduğu düşünülen sosyal yeterlik, sosyal yetkinlik, sosyal olgunluk ve sosyal uyum kavramlarının da açıklanması önemlidir (Göktaş, 2015; Gülay, 2009). Bireyin kişisel amaçlarını yerine getirebilmek için anlamlı sosyal ilişkiler kurabilmesi, çevresiyle kurduğu bu sosyal ilişkileri kendi kişisel amaçları doğrultusunda dengeli bir şekilde kullanabilmesi “sosyal yeterlilik” olarak tanımlanmaktadır (Rose-Krasnor, 1997; Akt. Göktaş, 2015). Bireyin kendisi ile çevresi arasındaki iletişimde bağlayıcı etkiye sahiptir. Sosyal yeterlik, bireyin sosyal becerilerinin ve davranışlarının uygun şartlarda etkili bir şekilde ifade edilmesi sonucunda çevresindeki diğer bireyler tarafından sosyal yönünün güçlü olarak nitelendirilerek kabul edilmesini ifade etmektedir (Göktaş, 2015). Kısaca sosyal yeterlilik insanın hem bireysel anlamda hem de toplum içerisinde kendisini yeterli hissetme halidir. Sosyal beceri ve sosyal yeterlik

kavramları birbirlerine yakın kavramlardır ve genelde karıştırılmaktadır. Aralarındaki fark şu şekilde açıklanmaktadır; sosyal yeterlik sosyal beceriye göre daha geneldir yani eğer birey sosyal becerilere sahipse sosyal açıdan yeterli bir bireydir genellemesi yapılabilmektedir (Bacanlı, 1999).

“Sosyal yetkinlik”, kişinin yeterli düzeyde çevresine karşı anlamlı sosyal davranışlar sergileyebilmesi veya kendisini ve sosyal ilişkilerini yönetebilmesi sonucunda sosyal yönden yeterli olması durumu şeklinde ifade edilmektedir (Çorbacı Oruç, 2008). Sosyal yetkinlik bireyin yaşamı boyunca kazandığı becerilerin tümü için bir ön koşul olarak nitelendirilmektedir. Bireyin içinde bulunduğu toplumun kurallarına uymada yaşının getirdiği gelişim dönemi özelliklerine uygun bir şekilde ortaya koyduğu olgunluk durumu sosyal olgunluk olarak açıklanmaktadır (Çorbacı Oruç, 2008). Bireyin fiziksel, duygusal ve bilişsel açıdan olgunlaşması sosyal ortamında yer alan bireylerle iletişimlerine de olumlu yönde yansımaktadır. Uyum ise bireyin kendisi ve içinde yer aldığı çevre ile dengeli ve sağlıklı bir ilişki kurabilmesi, kurulan bu ilişkinin de yine olumlu bir şekilde yürütülebilmesi halidir (Yavuzer, 2004). Bireyin doğumuyla birlikte dahil olduğu çevrede diğer bireylere karşı uyumlu davranışlar sergilemesi sosyal uyumu ve sosyal gelişimi oluşturmaktadır.

2.5.1. Okul Öncesi Dönemde Sosyal Beceriler

Okul öncesi dönem; çocuğun okulla tanıştığı, kendi akranlarıyla gün boyu bir arada olduğu, sosyalleştiği, sosyalleşirken aynı zamanda yeni bilgiler ve beceriler öğrendiği bir süreçtir, eğitim hayatının ilk basamağını oluşturmaktadır. Çocuğun bu dönemdeki fiziksel, bilişsel, duyuşsal ve davranışsal alanlardaki gelişimi oldukça hızlıdır. Okul öncesi dönemde çocuğun etrafındaki insan sayısında da bir artış olduğundan çocuğun sosyal gelişiminde de bir hareketlenme olmaktadır ve çevreden alınan uyaranlarla birlikte kişilik yapısı şekillenmeye başlar (Erten, 2012). Çocuk, okul öncesi döneme gelinceye kadar bazı sosyal becerileri ebeveynlerinden veya bakım vereninden öğrenir. Çocuk, okula başladığında akranlarından ve öğretmenlerinden modelleyerek veya bu becerilerin eğitim öğretim faaliyetleri içerisinde öğretilmesiyle yeni sosyal beceriler kazanmaya başlar. Yeni sosyal becerilerin kazanılması, çocuğun bulunduğu ortama uyum sağlamasını kolaylaştıracak ve gerek arkadaşlarıyla gerek kendinden büyüklerle kurduğu etkileşimlerin artmasına olanak tanıyacaktır. Olumlu etkileri düşünüldüğünde okul öncesi dönemde sosyal becerilerin kazandırılması çocuğun gelişimi açısından büyük bir öneme sahiptir. Kaliteli ve etkili bir okul öncesi eğitim ile bireyin kalıtsal özellikleri önemli derecede desteklenebilir. Bu dönemde çocuğun kazandığı tüm özellikler

(problem çözme ve yaratıcılık, çevresindeki bireylerle kurduğu iletişim, karakter gelişimi, ortama uygun duygu-düşünce ve davranış ifadeleri, üretkenlik, ...) yetişkin bir birey olduğunda da karşısına çıkacağından ve bu kazandığı becerileri kullanması gerekeceğinden sosyal becerilerin kazandırılması için okul öncesi dönem önemli bir evredir (Erten, 2012). Çocukluk döneminde öğrenilen davranışlar gelecek yılların temeli olduğundan erken çocukluk eğitimi önemli görülmektedir ve bu kapsamda yürütülen eğitim öğretim çalışmaları içerisinde sosyal becerilere gösterilen önem artmıştır. Çünkü sosyal becerileri kazanan çocuk iletişim başlatma ve sürdürme, bir ortama uyum sağlama, duygu ve düşüncelerini ifade etme, bir problemi çözme gibi konularda yeterli olacağından eğitim ortamının verimliliği ve sürdürülebilirliği artacak, aynı zamanda çocuğun beceri gelişimi de desteklenecektir.

Birey hayatı boyunca farklı gelişim dönemlerinde ebeveynleri, bakım vereni, akranları ve çevresindeki diğer kişilerle etkileşim halindedir. Bu kişilerle sosyal etkileşim içerisindeyken süreci başarılı bir şekilde yürütebilmek için sosyal beceri ve yeterliliklere ihtiyaç duymaktadır. Gereksinim duyduğu bu beceri ve yeterlilikleri de ilişkileri içerisinde öğrenmektedir. Okul öncesi dönem, çocukların bir liderin gözetiminde kurallı bir akran etkileşimi içinde olduğu ilk ortam olarak gösterilebilir.

Millî Eğitim Bakanlığı'nın, 36-72 aylık çocuklara yönelik düzenlediği kapsamlı "Okul Öncesi Eğitim Programı'nda" sosyal becerilerle ilgili çocukların gelişim özelliklerine göre kazandırılması gereken bazı kazanımlar şu şekilde belirtilmiştir (MEB, 2006):

- Kendini uygun bir şekilde tanıtır.
- Duygularını belli eder ve başkalarının duygularını uygun bir şekilde ifade eder.
- Zor duygularla baş etmeyi bilir, duygularını kontrol eder.
- Yeni tanıştığı kişilerle kolay bir şekilde iletişim kurar.
- Oyunlara katılır, kurallı oyun oynar.
- Sıra beklemesi gereken durumlarda sıraya girer ve sırasını bekler.
- Eşyalarını paylaşır.
- İzin ister.
- Gerektiğinde kimden ve nasıl yardım isteyeceğini bilir.
- Problemlerini çözmeye isteklidir ve çözmek için çaba gösterir.
- Nezaket sözcüklerini uygun yer ve zamanda kullanır.
- Selamlaşma ve vedalaşma sözcüklerini kullanır.

Okul öncesi dönem çocukları; iletişim, paylaşma, duyguları tanıma ve ifade etme, problem çözme gibi temel sosyal becerilere ihtiyaç duymaktadırlar. Bu temel sosyal becerileri öğrenmesi daha sonra öğreneceği sosyal beceriler için temel oluşturmaktadır (Öztürk, 2008). Çocuklar aile ortamında bir kısmını öğrendikleri bu becerileri tam anlamıyla okulda öğrenerek pekiştirirler ve bunları deneyimledikçe öğrendikleri beceriler kalıcı hale gelir. Bu nedenle okul öncesi öğretmenleri çocuklar için en iyi model olduğundan olumlu davranışlar sergilemeye özen göstermeli ve sosyal becerileri günlük hayat içinde aktif olarak kullanarak çocukların taklit yoluyla öğrenmelerine ortam hazırlamalıdır. Ayrıca, velilerle iş birliği yapılarak evde velilerin de çocuklara rol model olmaları konusunda öğretmenler tarafından konuşmalar yapılmalı ve eğer gerekirse aylık veli bültenleriyle veliler desteklenmelidir. Bu şekilde bir veli, öğretmen ve öğrenci etkileşimi sayesinde okul öncesi dönemde sosyal becerilerin kazanımı tam anlamıyla sağlanabilir.

Bireyin etkili ve uyum içerisinde olduğu bir yaşam sürmesi için, kazanması beklenen sosyal becerileri öğrenmesi beklenmektedir. Birey sosyal becerileri kullanarak çevresindeki kişilerle etkileşime girer. Bireyler arasındaki ilişkilerde, iletişim başlatma ve iletişimi sürdürme aşamalarında sosyal becerilerin kullanımı oldukça önemlidir. Bireyler arasında kurulan etkileşimlerde sosyal beceriler insan ilişkileri için doyum sağlar niteliktedir ve bireyin içinde bulunduğu ortama uygun davranmasını sağlamaktadır (Öztürk, 2021).

Her çocuk için sosyal becerilerin gelişimi aynı süreçlerden geçmemektedir. Gresham ve Elliot (1990), sosyal becerilerin gelişimini ve kazanılmasını engelleyebilecek etmenleri şu şekilde ifade etmişlerdir:

- Sosyo-kültürel farklılıklar,
- Aile yapıları ve özellikleri,
- Sınırların belirsizliği, uygun amaçların oluşturulamaması,
- Okul ortamlarında uygulanan sosyal beceri programlarının eğitim programlarının içerisinde yer almasından dolayı ayrı bir zaman ayrılamaması ve pratik uygulamalarla desteklenmemesi sonucu günlük yaşama transfer sağlanamaması.

21. yüzyıl çocukları; televizyon, bilgisayar, tablet gibi teknolojik cihazlarda yer alan oyunlarla, videolarla çok fazla vakit geçirmelerinden dolayı sosyal çevrelerindeki diğer bireylerle yüz yüze iletişim kurma ihtiyacı hissetmemektedirler ve artık sokaklarda, parklarda, bahçelerde oynayan çocuklara neredeyse çok az rastlanmaktadır (Erten, 2012). Yani teknolojinin gelişmesiyle ve ulaşılabilirliğinin artmasıyla birlikte hem çocuklar hem

yetişkinler için kişilerarası etkileşim daha çok sanal ortamlara kaydığından sosyal becerilerin gelişiminin de bu durumlardan olumsuz etkilendiği söylenebilir.

Çocuklar sosyal becerilerin büyük bir bölümünü akranlarıyla etkileşimleri sırasında öğrenmektedirler. Bu sebeple, akranlarıyla bir arada oldukları ilk sistemli ve kontrollü ortam olan okul öncesi dönemde çocukların sosyal becerilerinin gelişiminde bir artış görülmektedir (Öztürk, 2021). Bu sebeple okul öncesi dönem sosyal beceriler açısından oldukça önemli görülmektedir. Ebeveynler, öğretmenler tarafından konuyla ilgili bilgilendirilmeli ve öğretmenler de eğitim öğretim faaliyetlerini sosyal beceri gelişimini destekleyecek şekilde düzenlemelidir.

2.5.2. Sosyal Becerilerin Kazanımı, Önemi ve Gelişimi

Bireyin sosyal ortamlara uyum sağlayabilmesi ve bu sosyal ortamlarda etkin bir şekilde rol alabilmesi için sosyal beceriler yaşamının önemli bir parçasıdır. Bir birey olarak dünyaya gelen çocuk sosyal gelişim açısından yetersizdir, çevresindeki kişilerin uygun davranışlarını rol model almasıyla ve belli gelişim dönemlerini tamamlamasıyla sosyal yönden gelişmektedir. Çocukların hangi durumlarda nasıl davranmaları gerektiğine dair öğrenmeleri sosyalleşme sonucunda oluşmaktadır. Çocuk bu sosyalleşme sürecinde kuralları, karşısındakiyle iletişim kurmayı, isteklerini söylemeyi çevresindeki kişileri gözlemleyerek öğrenmektedir ve bunları çevresindeki bireylerden rol model alarak kendi hayatında uygulamaya çalışmaktadır. Sosyal becerilerin gelişiminde çevresel koşulların olanakları (aile özellikleri, kültür, okul ortamı, uygulanan programın niteliği, vb.) önemli bir yere sahiptir (Ceylan, 2009; Erbay, 2008; Özbey, 2012).

Sosyal bir varlık olan çocuklar, doğdukları andan itibaren etrafindakilerle sürekli etkileşim halindedirler. Çocuklar, çevre ile olan etkileşimlerini anlamlandırabilmek ve etkileşimlerine uygun davranışlar sergileyebilmek için sosyal becerilere ihtiyaç duymaktadırlar (Samancı ve Uçan, 2017). Sosyal beceriler bireyin iletişim becerilerini güçlendirdiği gibi ortama ve kişilere uyumunu da kolaylaştırmaktadır. Sosyal becerilerin gelişimi; çocuğun çevresi ile olan etkileşimlerine bağlı olarak doğumuyla birlikte başlamaktadır ve çevresiyle sağlıklı etkileşimler kurması zamanla, aşama aşama gelişmektedir (Acun Kapıkıran ve ark., 2006). Bireyin yaşamının ilk yılları olan 0-6 yaşlar aralığında; gelişim oldukça hızlı ilerlemektedir ve öğrenme potansiyeli de yüksektir. Bunlardan dolayı çocuğun gelişimi için bu yaşlar kritik bir öneme sahiptir. 0-6 yaş aralığında kazanılan

davranışların yetişkinlik döneminde de devam ettiğini, bireyin kişiliğinin, alışkanlıklarının, ahlak ve değer anlayışının temelini oluşturduğu yapılan araştırmalarda görülmektedir (Işıkol, 2019; Tuğluk ve ark., 2008). Bu sebeple sosyal becerilerin gelişiminde 0-6 yaşlar arası önemli bir yere sahiptir. Aşağıda 0-6 yaş aralığında olan çocukların sosyal beceri gelişimleri periyotlar halinde açıklanmıştır.

2.5.2.1. 0-1 Yaşta Sosyal Beceri Gelişimi

Bireyin sosyal etkileşimi, anne ile ilk teması ile başlamaktadır ve hayatı boyunca devam etmektedir. Sosyal beceriler bebeğin yaşamının ilk yıllarında öncelikle anneye veya bakım veren kişiyle kurduğu etkileşim aracılığı ile öğrenilmektedir. Bebek büyümeye başladıkça bu etkileşim artmaktadır ve diğer bireylerle olan ilişkilerine de genellenmektedir. Bireyin yaşamının ilk yılında az da olsa çevresiyle bağ kurmasını sağlayan sosyal davranışlar bulunmaktadır (Erten, 2012). 0-1 yaş aralığında refleks olarak gülmeye ek olarak tepki olarak gülümseme/sosyal gülümseyerek, etrafındaki diğer bireylere sesli veya davranışsal tepkiler vererek iletişimi başlatma becerileri gelişmeye başlamaktadır (Gülay ve Akman, 2009). Çocuğun yaşamının ilk yılında sosyal becerilerinin gelişiminde anne-çocuk veya birebir bakım veren-çocuk arasındaki ilişkinin önemli olduğu görülmektedir. Bu sebeple 0-1 yaş aralığında çocuğun sosyal beceri gelişiminde annenin veya bakım verenin çocukla sağlıklı bir ilişki kurması oldukça önemli bir yere sahiptir.

2.5.2.2. 2-3 Yaşta Sosyal Beceri Gelişimi

Bu dönemde çocuk taklitler yapmaya ve ailenin dışındaki bireylerle de iletişim kurmaya başlar. Aile dışındaki bireylerle kurulan bu etkileşimler sonucunda çocuk empati kurmayı, sosyal ortamlardaki kuralları ve bu kurallara uymayı fark eder, yavaş yavaş öğrenmeye başlar (Gülay ve Akman, 2009). Ailenin bu yaş aralığında çocuğa doğru rol model olması önemlidir. Çünkü çocuk gördüğü neredeyse her şeyi taklit etme eğilimindedir bu sebeple ailesinden gördüğü bu davranışları da taklit etmesiyle birlikte çocuğun sosyal beceri gelişimine olumlu etkileri olacaktır. 2-3 yaş aralığında çocuklar eşyalarını paylaşmaya, yaşıtlarına karşı empati davranışları göstermeye, yetişkin desteğiyle bazı yönergeleri izleyerek belirli bir işi bitirmek için çaba göstermeye, kurallara uymaya başlarlar. Aile dışındaki bireylerle de iletişim kurmaya başlayan çocuk için bu dönemde sosyal becerilerin önemi giderek artmaya başlamaktadır (Göktaş, 2015).

2.5.2.3. 4-6 Yaşta Sosyal Beceri Gelişimi

Bu dönemde çocuk, 2-3 yaş döneminde yaşıtlarıyla kurduğu iletişimi sürdürme eğilimindedir ve artık daha uzun süreli oyunlar kurmaya başlar, yaşıtlarına nezaket sözcükleri kurar, yaşıtlarından etkilendiği ve yaşıtlarını etkilediği bir konumdadır (Gülay ve Akman, 2009). Bu sebeple çocuğun yaşamının bu yılları sosyal becerilerini arttırarak ön plana çıkmaya başladığı bir dönemdir. Sosyal ortamda çevresinin genişlemesiyle birlikte çocuk grup oyunları oynamayı tercih eder, iş birliği yapar, kurallara uyma davranışları sergiler, eşyalarını korur ve onlara sahip çıkar, sorumluluk alır, sırasını bekler. 4-6 yaş aralığındaki çocuk için akranların ve öğretmenin önemi artarken artık çevreyle bir arada olmanın, çevredeki bireylerle etkileşim kurmanın bir ihtiyaç olduğunu hissetmeye başladığı bu dönem, çocuk için kritik bir öneme sahip olarak görülmektedir (Durualp ve Aral, 2010). Çocuğun hayatına okulun da dahil olmasıyla birlikte sosyal becerileri açısından 4-6 yaş döneminin önemli olduğu düşünülmektedir.

Sosyal becerilerin, çocukluk döneminde kazanılması ve devamlılığının sağlanması gerekmektedir. Çocukluk döneminde sosyal becerilerin kazanılamaması durumunda bireylerin yetişkinlik döneminde sosyal ve bireysel yaşamlarında eksiklik yaşayacakları, kendi yaş grubunda yer alan bireylerden geride olacakları yapılan çalışmalarda ifade edilmiştir (Avcıoğlu, 2009). 0-6 yaş döneminde sağlıklı, başarılı sosyal ilişkiler kuran çocukların yetişkinlik dönemlerinde de sosyal ilişkilerini devam ettirecekleri, çevresiyle uyumlu, kendini doğru ifade edebilen ve mutlu bireyler olacakları düşünülmektedir (Gülay Ogelman, 2014). Bu sebeple sosyal becerilerin 0-6 yaş aralığı olan erken çocukluk döneminde kazanılması önem arz etmektedir.

2.5.3. Sosyal Becerilerin Boyutları

Sosyal beceriler birçok araştırmacı tarafından farklı şekillerde boyutlarına göre sınıflandırılmıştır (Akkök, 2006; Caldarella ve Merrell, 1997; Gresham ve Elliott, 1990; Merrel ve Gimpel, 1998; Rinn ve Markle, 1979; Shapiro, 2004). Bu araştırmacılar tarafından yapılan sınıflandırmalar aşağıda açıklanmıştır:

Caldarella ve Merrell (1997), çocuk ve ergenleri temele aldığı 21 çalışmadan oluşan ve sosyal becerilerin boyutlarını belirlemek amacıyla yaptığı araştırmanın sonucunda çocukların ve ergenlerin sosyal becerilerini beş boyut altında sınıflandırmışlardır. Bu boyutlar

ve boyutların içeriğinde yer alan beceriler şu şekilde belirtilmiştir (Caldarella ve Merrell, 1997; Akt. Dölger, 2016):

1. *Akranlarla İlişkili Beceriler:* Kolay bir şekilde arkadaşlık başlatma ve sürdürme, arkadaşlarıyla sohbeti başlatma ve sohbeti sağlıklı bir şekilde devam ettirme, fikirlerini belirtmesi gereken bir konu hakkında tartışma, yardıma ihtiyacı olduğu zaman yaşıtlarından yardım isteme ve yardıma ihtiyacı olanlara yardım etme, arkadaşlarının duygu ve düşüncelerine saygılı olma, oyun başlatma, kurallara uygun bir şekilde oyuna katılma, arkadaşlarını oyuna dahil etmek isteme ve uygun bir şekilde oyuna davet etme, arkadaşlarını takdir edilmeyi gerektiren bir konuda takdir etme gibi akranlar arasındaki ilişkileri olumlu yönde etkileyen sosyal becerileri oluşturmaktadır.

2. *Kendini Kontrol Etme Becerileri:* Eleştirileri kabul etme, öfkesini ve gerginliğini kontrol edebilme, sıraya girme, bir problem karşısında soğukkanlı olma, olaylarda orta yolu bulma gibi bireyin kendi oto-kontrolünü gerektiren sosyal becerileri oluşturmaktadır.

3. *Akademik Beceriler:* Kendi başına akademik bir işi yürütebilme, ders çalışabilme, yönergelere uygun davranma, boş zamanlarını aktif ve kaliteli bir şekilde değerlendirme, gerektiği zaman başkalarından yardım alma gibi bireyin başarı durumunu olumlu yönde etkileyen sosyal becerileri içermektedir.

4. *Uyum becerileri:* Kendisine verilen bir yönergeye uygun hareket etme, kurallara uyma, eşyalarını paylaşabilme, görev ve sorumluluklarını uygun bir şekilde zamanında yerine getirme gibi sosyal becerileri içermektedir.

5. *Atılganlık Becerileri:* Arkadaşlarıyla iletişim kurmaya istekli olma ve iletişime uygun girişimde bulunma, akranlarını oyuna davet etme, iş birliği yapmaya açık olma, duygu ve düşüncelerini arkadaşlarına ifade etme gibi sosyal becerileri oluşturmaktadır.

Rinn ve Markle (1979), sosyal becerilerin sınıflandırılmasıyla ilgili araştırmada, sosyal becerileri dört boyut altında incelemişlerdir. Bunlar şu şekildedir (Akt. Çelik, 2018):

1. *Kendini İfade Etme Becerileri:* Bireyin duygu ve düşüncelerini anlaşılır bir şekilde yansıtması ve kendisi ile ilgili olumlu eleştiriler yapması.

2. *Destekleme Becerileri:* Bireyin çevresinde bulunan ona diğerlerinden daha yakın olan bireyler hakkında olumlu sözler söylemesi, o bireylere iltifatlar etmesi.

3. *Hakkını Savunma Becerileri*: Başkalarıyla hemfikir olmadığı durumlarda açık bir şekilde söyleme, kendisine uymayan istekler olduğunda onları kabul etmeme, kolay bir şekilde bir şeyler isteyebilme.

4. *İletişim Becerileri*: Bir problemle karşılaştığında bunu konuşarak çözmeye çalışma.

Merrel ve Gimpel (1998) ise sosyal becerileri kişilerarası davranışlar, kendisiyle ilgili davranışlar ve görevle ilgili davranışlar olmak üzere üç grupta sınıflandırmışlardır (Akt. Dülger, 2016):

1. *Kişilerarası Davranışlar*: Kendisini uygun bir şekilde ifade etme, diğer bireylerle iş birliği yapma, arkadaşlarıyla oyun oynayabilme.

2. *Kendisiyle İlgili Davranışlar*: Kendisini sevmeye ve kendisine karşı olumlu davranabilme, duygu ve düşüncelerini yansıtmaya.

3. *Görevle İlgili Davranışlar*: Sorumluluklarını yerine getirebilme, kendisine verilen yönergelere uygun davranabilme, işe-okula zamanında gitme, başladığı bir işi bitirebilme, tek başına çalışabilme/oynayabilme.

Gresham ve Elliott (1990), okul öncesi dönemde eğitim öğretimine devam eden çocukların sosyal becerilerini dört grupta sınıflandırmışlardır. Bunları; işbirliği yapma, sorumluluk alabilme, kendini kontrol edebilme ve atılganlık olarak belirtmişlerdir (Akt. Dülger, 2016). Shapiro (2004) sosyal becerileri dört grup altında sınıflandırmıştır. Bunlar; konuşma becerileri, mizah, arkadaş edinme, bir grup içindeki işlevsellik becerisidir (Akt. Erten, 2012). Ülkemizde ise Akkök (2006), sosyal becerileri altı boyut altında sınıflandırmıştır. Bu sınıflandırma şu şekildedir: ilişkiyi başlatma ve sürdürme becerileri, grupla birlikte bir işi yürütme becerileri, duygulara yönelik beceriler, saldırgan davranışlar ile baş etme becerileri, stres durumlarıyla baş etme becerileri, plan yapma ve problem çözme becerileri.

Özet olarak sosyal becerilerin ayrı ayrı, sınıflandırılmaları incelendiğinde genel olarak sosyal becerilerin; duyguları ve düşünceleri uygun bir şekilde yansıtmaya, iletişimi başlatma, sürdürme ve zamanında sonlandırma, akranları ilişkilerini sağlıklı bir şekilde yönetme, karşıdaki kişinin duygularını anlama ve duygularına uygun tepkiler verebilme, bulunduğu ortamın kurallarına uyma, başkalarına yardım etme ve gerektiğinde başkalarından yardım isteme, kendisine verilen görevleri yerinde ve zamanında yerine getirme, gruba katılma ve uyum sağlama gibi becerilerden oluştuğu ifade edilebilir.

2.5.4. Sosyal Becerileri Etkileyen Faktörler

Çocukların sosyal beceri kazanımlarını ve gelişimini etkileyen birçok faktör yer almaktadır. Sosyal beceriler hem kalıtsal hem de çevresel faktörlerin etkisiyle şekillenmektedir. Sosyal becerileri etkileyen faktörlerin başlıcaları şu şekildedir (Ceylan, 2009; Erten, 2012; Gülay ve Akman, 2009; Işıkol, 2019; Özbey, 2012); *çocuğun bireysel özellikleri, ebeveyn-çocuk etkileşimi, kardeş ilişkileri, akran grubu ve arkadaş ilişkileri, okul ve öğretmen-öğrenci ilişkileri, kitle iletişim araçları, sosyal çevre ve kültür.*

2.5.4.1. Çocuğun Bireysel Özellikleri

Her birey şüphesiz birbirinden farklıdır. Bu sebeple çocukların bireysel özelliklerindeki farklılıklar sosyal becerilerini de etkilemektedir. Sosyal beceriler; bireyin yaşı, cinsiyeti, yetenekleri, ilgi alanları, öğrenilen becerileri davranışa aktarabilme yeteneği, gelişim özellikleri, mizaç özellikleri gibi birtakım bireysel özelliklerden etkilenmektedir (Erten, 2012; Kapıkıran ve ark., 2006). Bireysel farklılıkların olmasından dolayı her çocuğun her beceriyi kazanma süresi birbirinden farklıdır ve bireysel özelliklerine göre değerlendirilmelidir.

2.5.4.2. Ebeveyn-Çocuk Etkileşimi

Çocuğun sosyal yaşamı doğumuyla birlikte başlar. Çocuğun dış dünyayla ilk temas kaynağı ailesidir. Çocuk dünyaya uyum sağlayabilmek için etrafını tanımaya ve sosyalleşmeye ihtiyaç duyar. Bu süreçte en büyük desteği de ailesinden yani anne ve babasından görür. Çocuğun bu ilk teması ve yaşamının ilk yıllarında sosyal çevreyle kurduğu etkileşimler sonucunda sosyal davranışları gelişir. Çocuk sevmeyi, bir davranışın doğruluğunu, sınırlarını ve bunlar gibi daha birçok sosyal davranışı ailesinden öğrenir. Yaşamının ilk yıllarında ailesinden olumlu izlenimler edinen çocuk büyük olasılıkla kendisi de benzer şekilde davranmaya başlayacaktır. Sosyal becerilerin de temeli ailede atılmaktadır. Çocuğun ebeveynleriyle kurduğu ilişki, anne babanın üstlendiği roller ve ebeveynlerin sosyal davranışları çocuğun gelecekteki sosyal becerilerinin, güven duygusunun gelişimini etkilemektedir (Gülay ve Akman, 2009).

Çocuk daha altı haftalıkken bile ebeveynlerinden gelen sinyalleri takip ederek onlarla etkileşime girebilir. Sosyal işaretleri takip ederek anne ve babasıyla iletişim kuran çocuk bunları davranışa dönüştürür. Örneğin, ağlamayı karnı acıktığı için kullanabileceği gibi aynı

zamanda dikkat çekme, ilgi görmek isteme olarak da kullanabilmektedir. Bu deneyimler bireyin sosyal gelişimi açısından önemli görülmektedir (Erten, 2012). Özellikle yaşamlarının ilk yıllarında çocuklar, ebeveynlerinin olaylar karşısındaki tutum ve davranışlarını nasıl yönettiklerini gözlemleyerek daha sonra kendileri de bunları taklit ederler ve davranış olarak yansıtırlar.

Çocuğun ebeveynlerinin kişilik özellikleri, toplumsal değer yargıları, çocuğa karşı sergiledikleri tutum ve davranışları, anne-babası arasındaki ilişkinin niteliği çocuğun sosyal becerileri kazanmasını ve gelişimini etkilemektedir. Yaşamın ilk yıllarında model alma yoluyla öğrenen çocuk için bu faktörler onun hayatında önemli bir etkiye sahiptir. Çocuğun bu ilk yıllarda davranışlarını modelleyebileceği ilk kişiler anne ve babası olmaktadır. Yapılan araştırmalar da çocuk hangi ebeveyniyle daha çok temas halindeyse o ebeveyninin davranışlarından daha çok etkilendiğini destekler niteliktedir. Aynı zamanda anne-babanın eğitim seviyesi ve mesleği, aile yapısı, ailenin genişliği, kültürel özellikleri de çocuğun sosyal beceri gelişimini etkilemektedir (Gülay ve Akman, 2009).

2.5.4.3. Kardeş İlişkileri

Sosyal becerilerin gelişiminde, ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişki ne kadar önemliyse kardeşler arasındaki ilişkinin de o denli önemli olduğu söylenebilir. Özellikle erken çocukluk yıllarında çocuğun sosyalleşmesi için kardeş önemli bir araç olarak görülmektedir (Öztürk, 2021). Kardeşler birbirlerini taklit ederek, bir sorunla karşılaştıklarında problemlerini çözerek, gerektiğinde yardımlaşarak, birlikte oyun kurarak, oyuncaklarını paylaşarak sosyal becerileri aile içerisinde kazanmaya başlarlar. Bireyin sosyalleşme süreci tüm yaşamı boyunca kesintisiz bir şekilde devam etmektedir. Bu sebeple çocuğun aile içerisinde yaşadığı ilk deneyimleri, ailenin çocuğa güvenmesi ve değer vermesi, olumlu kardeş ilişkileri sosyal becerilere sahip bir birey olmasında etkili olacaktır (Erten, 2012).

2.5.4.4. Akran Grubu ve Arkadaş İlişkileri

İlk deneyimleri aile içerisinde öğrenen çocuğun sosyal gelişimi için kendi yaşıtları da önemli etkenlerdendir. Olumlu akran modelleri sayesinde çocuk sosyal davranışları kendi yaşıtlarından öğrendiğinden sosyal becerilerinin gelişimine önemli etkisi olmaktadır. Akran gruplarına dahil olan çocuk iletişim becerileri, bir gruba dahil olma, isteklerini söyleyebilme, kendisini ifade edebilme, sorumluluk alma gibi sosyal becerileri öğrenir.

Çocukların akran ilişkileri yaklaşık üç yaşlarında başlamaktadır (Erten, 2012). Bu dönemde benmerkezci olan çocuklar her şeyin kendi istedikleri gibi olmasını istediklerinden gruba dahil olmakta zorlanabilirler. Yine de akranlarıyla bir arada olmak isterler fakat herkes aynı ortamda tek başına oyunlar oynama eğiliminde olur, grup oyunları pek oynanmaz (Kandır, 2004). Dört-beş yaş civarında çocuklar kuralları öğrenmeye ve bu kurallara göre hareket etmeye başlarlar (Erten, 2012). Çocuğun ailesinde olan ilgisi artık akranlarına kaymaya başlar. Çocuklar bu dönemde akranlarıyla bir arada olmaya daha çok ihtiyaç duyarlar. Beş-altı yaşta ise çocuklar akranlarıyla bir aradayken; duygularını paylaşırlar, bir sorunla karşılaştıklarında sorunun çözümü için çabalarlar veya sorun çatışmaya dönüştüğünde nasıl tepki vermeleri gerektiğini bilirler, başkalarını dinlerler, grup oyunları oynarlar, teşekkür ve takdir etme-özür dileme gibi nezaket sözcüklerini uygulama imkânı sağlarlar. Özellikle beş-altı yaş dönemindeki çocukların sosyal beceri gelişimleri için dahil olduğu akran grubu ve akran ilişkileri oldukça önemlidir (Karoğlu ve Ünüvar, 2017).

2.5.4.5. Okul ve Öğretmen-Öğrenci İlişkileri

Okul ortamında çocuğun gelişimi hazırlanan programlar aracılığıyla desteklenmektedir. Öğretmenler tarafından çeşitli etkinliklerle sosyal beceriler çocuklara kazandırılmaya çalışılır. Çocuklar okulla birlikte akranlarıyla kurallı bir birliktelik içerisine dahil olurlar. Akranlarıyla bir arada olan çocuk onlarla etkileşime girerek yeni deneyimler edinir, olumlu davranışlar geliştirir ve ailesinde öğrendiği sosyal becerileri okulda kullanma fırsatı sağlar. Okullarda çocuklara öğrenmeleri gereken temel beceriler ve davranışlar çeşitli etkinlikler aracılığıyla kazandırılmaya çalışılır, özellikle okul öncesi dönemde bu becerilerin kazandırılmasında oyunun önemli bir araç olduğu söylenebilir.

Okullardaki sınıfların fiziksel özellikleri, sınıf mevcudu, sınıflarda kullanılan araç-gereçlerin çeşitliliği ve yeterliliği gibi unsurlar çocukların sosyal becerileri kazanmasında önemli bir etkiye sahiptir (Erten, 2012). Bunun yanında sınıf öğretmenin sahip olduğu kişisel özellikler de çocukların sosyal becerilerinin gelişimini etkilemektedir. Bu sebeple öğretmenin her anlamda çocuklara olumlu model olmaya özen göstermesi, kullandığı kelimelere dikkat etmesi ve aynı zamanda çocuklara da kulak aşinalığı oluşturmaktan dolayı özellikle nezaket sözcüklerini uygun bir şekilde kullanması oldukça önemlidir.

Okul öncesi dönemde çocukların sosyal becerilerini destekleyebilmek için okullarda olumlu ve sosyal etkileşimi özendirilen bir atmosfer oluşturulmalıdır. Çocuklar güvende hissettikleri ve kabul gördükleri ortamlarda daha kolay öğrenmektedirler (Öztürk, 2021).

Okullarda çocukların kendilerini ifade edebileceği oyun ortamları oluşturulması (evcilik köşesi, peluş oyuncaklar, kuklalar, hikâye kartları, ...) sosyal becerilerin gelişimini olumlu etkilemektedir. Bu sayede çocuk, okul ortamında öğretmen gözetiminde akranlarıyla birlikte oynadığı oyunlarla gerçek yaşam arasında bağ kurabilir ve bu süreç de çocuğun sosyal beceri gelişiminin hızlanmasına yardımcı olabilir.

2.5.4.6. Kitle İletişim Araçları

Teknolojinin ilerlemesiyle birlikte çocuklar televizyon, tablet, telefon, bilgisayar gibi dış faktörlerle özellikle son yıllarda daha çok iç içedirler. Çocuk bu kitle iletişim araçlarında gördüğü ve duyduğu durumları kendisine göre anlamlandırır. Bu uyarıcılar çocuğun davranışlarında değişiklikler ortaya çıkarır. Kitle iletişim araçlarının kontrollü bir şekilde kullanılması çocukların sosyal davranışlarına olumlu katkılar sağlamaktadır. Kitle iletişim araçlarının çocukların gelişimlerini olumlu yönden destekleyebilmesi için; kullanımının belirli bir süreyle sınırlandırılması gerekmektedir, izlenen reklamlar ve çocuk programları çocuklar için güvenli ve yaşlarına uygun olmalıdır, gelişimsel ve olumlu davranışların kazanımını pekiştirecek programlar tercih edilmelidir.

2.5.4.7. Sosyal Çevre ve Kültür

Çocuk toplumsal bir yapının içine doğar, o daha dünyaya gelmeden önce toplumsal kurallar, kültür, aile gibi birçok şey bellidir. Dünyaya gelen çocuk içinde bulunduğu ailenin önem verdiği toplumsal normları, kültürel değerleri özümseyerek sosyalleşir. Bireyden, ailenin bu kalıplaşmış değerlerini ve davranışlarını benimsemesi, devam ettirmesi beklenmektedir. Çocuk benimsemesi gereken bu değerleri ve davranışları çevresindeki kişilerle etkileşimleri sırasında öğrenir. Bireyin doğduğu ve büyüdüğü çevrenin fiziksel koşulları ve toplum içerisindeki kişilerin bireysel özellikleri sosyal ilişkilerini ve gelişimini etkilemektedir. Çocuk sosyal davranışlarının birçoğunu da sosyal çevreyle teması sırasında (alışveriş, hastane, yemek, sosyal ortamlar, ...) öğrenmektedir. Bu sebeple çocuğun etkileşimde olduğu kişilerin özellikleri ve sayısı, bu kişilerin bireye yakınlığı ve dahil olduğu ortamlar bireyin sosyalleşme sürecine, sosyal gelişimine ve sosyal davranışlardan olan sosyal becerileri öğrenmesine etki eden unsurlardandır (Erten, 2012).

Sosyal becerileri bu bölümde ifade edildiği gibi birçok faktör etkilemektedir. Sosyal becerilerin temelini aile üyeleri oluşturmaktadır. Çocuk temel sosyal becerileri aile içerisinde öğrenmeye başlar. Ebeveynlerin kişilik özellikleri, anne-baba-çocuk arasındaki ilişki, ebeveyn

tutumları, kardeşler arasındaki ilişkiler gibi birçok unsur sosyal becerilerin kazanımında ve gelişiminde etkilidir. Akran grupları çocukların bir arada olma ve güven duygularının gelişimine katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda yeni durumlara uyum sağlamalarını ve sosyal beceri gelişimlerini kolaylaştırmaktadır. Okul ortamı, özellikle ilk kademe olan okul öncesi dönem, çocukların kendi yaşitlarıyla paylaşımlarda bulanabilmeleri ve yeni deneyimler edinebilmeleri için çocuklara fırsat sağlamaktadır. Okul, çocuklar için yeni bir sosyal çevre oluşturmaktadır ve çocukların sosyal etkileşimlerindeki bu artış sosyal becerileri kazanmalarını da kolaylaştırmaktadır. Bu dönemde sosyal becerilerin gelişimini etkilediği düşünülen faktörler değerlendirilerek sosyal becerilerin kazandırılması ve geliştirilmesi süreçlerinde kullanılmalıdır.

2.6. Sosyal Beceri Eğitimi

Sosyal beceriler günlük hayat içerisinde diğer kişileri model alma ya da taklit etme yoluyla kazanılabildiği gibi aynı zamanda okullarda eğitim sistemi yoluyla planlı ve programlı bir şekilde öğretilerek de kazandırılmaktadır. Bu şekilde öğrenilen beceriler günlük hayat içerisinde gelişigüzel gerçekleştiğinden hem olumlu hem de olumsuz davranışların kazanılmasını sağlamaktadır. Bunun yanında model alma veya taklit yoluyla öğrenmeler sonucunda çocuk birçok beceriyi kazanabildiği gibi çok az beceri de kazanabilmektedir. Bu sebeplerden dolayı sosyal beceri kazanımının önemi düşünüldüğünde girdileri ve çıktıları kontrol edilerek, süreç değerlendirmesi yapılarak programlı bir sosyal beceri eğitiminin önemi ortaya çıkmaktadır (Samancı ve Uçan, 2017).

İnsan, sosyal bir varlık olmasından dolayı fiziksel ihtiyaçlarının yanında sevgi, saygı ve güven gibi ihtiyaçlarının da karşılanmasına önemli derecede ihtiyaç duymaktadır. Çünkü bireyler duygu ve düşüncelerini paylaşma ihtiyacı hissetmektedirler. Bireyin sosyal becerilerinin güçlü olması bu paylaşımların etkililiğini arttırmaktadır. Eğitim çocuğun ailesinde başlayan, okul ve içinde bulunduğu çevrenin etkileşimiyle devam eden ve yaşamı boyunca sürmektedir. Eğitim birçok alanı etkilediği gibi sosyal becerileri kazanılmasında ve gelişiminde de önemli bir konumda yer almaktadır.

Yeni bilgiler öğretmenin yanında eğitimin temel amaçları arasında toplum içerisinde yer edinen bireyin topluma uyum sağlayabilmesine yardım etmek de yer almaktadır. Çocuğun toplum içerisinde kendisine bir yer edinebilmesi ve burada uyum içerisinde yaşamını devam ettirebilmesi için sosyal gelişiminin sağlıklı olması gerekmektedir. Çocuğun toplum

tarafından kabul gören davranışlara sahip olması ile sosyal gelişimleri arasında doğrusal bir ilişki bulunmaktadır. Doğduğu ilk andan itibaren sosyal gelişimi başlayan çocuğun ilk yılları sosyal davranışların kazanılması için oldukça önemlidir. Çünkü yaşamının ilerleyen yıllarında da burada kazandığı becerilerin üzerine yenilerini ekleyerek bu becerileri kullanmaya devam etmektedir. Çocuğun sosyal gelişiminin desteklenmesinde sosyal beceri eğitimi önemli bir yere sahiptir. Sosyal becerilerin planlı ve kurallı bir şekilde öğretilmesi gereklidir. Sosyal becerileri geliştirilen çocuğun akademik başarısı, sosyal ilişkileri, okula ve çevreye uyumu önemli derecede artmaktadır (Akkök, 2006). Çocuğun yaşına uygun sosyal becerilere sahip olması kendisini rahat bir şekilde ifade etmesine yardımcı olmaktadır ve bu nedenle çocuk yeni girdiği bir ortama daha kolay uyum sağlayabilmektedir.

Bierman (1998), sosyal beceri eğitimi ile gelişimleri desteklenen çocukların değişimleri ile ilgili bazı çıkarımlarda bulunmuştur (Akt. Çetin ve ark., 2002):

- Ön planda olmayan çocuklar çevrelerindeki bireylerden olumlu tepkiler almalarını sağlayacak beceriler konusunda yetersizdirler.
- Sosyal beceri eğitimi sonucunda çocuk sosyal çevre tarafından kabul gören davranışlar kazanılmaktadır ve çocuğun sosyal çevreye uyumunu kolaylaştırmaktadır.
- Kazanılan olumlu davranışlar sonucunda çocuk, çevresi tarafından olumlu tepkilerle karşılandığından akranları tarafından da kabul görme oranı artmaktadır.

Sosyal beceri eğitimi çocuğun yaşına uygun gelişim özellikleri, içinde yer aldığı toplumun kültürel özellikleri ve beklentileri dikkate alınarak planlanmalıdır. Sosyal beceri eğitimi sırasında çocuğun ailesine ve öğretmenlerine düşen görev ve sorumluluklar bulunmaktadır. Aile çocuğun sosyal gelişimini destekleme konusunda bilinçli olmalıdır ve çocuğun gelişimi için yönlendirici olmalıdır, etkinliklere katılımını teşvik etmelidir. Okullar çocukların akademik gelişimlerini desteklemenin yanında sosyal gelişimleri için de uygun öğretim programları ile süreci yürütmelidirler. Öğretmenler de okulda uygulanan öğretim programının içeriğini sınıf içinde veya sınıf dışında yaptığı etkinliklerle zenginleştirmeli, belirli aralıklarla çocuklar hakkında bilgi paylaşımı sağlamak için velilerle iletişime geçerek çocukların sosyal gelişimlerini destekleyici çalışmalar yapmalıdırlar.

Sosyal beceri eğitiminde çocuğun yakın çevresinde yer alan aile ve öğretmenlerin sosyal beceri gelişimini desteklemek için kullanabilecekleri bazı yöntem ve teknikler şu şekildedir (Avcıoğlu, 2009):

- Çocuk oyunları

- Rol oynama yöntemi
- Drama
- Etkileşimli grup çalışmaları
- Akran destekli öğrenme
- Doğrudan öğretim
- Model olma yöntemi
- Sosyal etkinlikler (tiyatro, gezi, kulüp çalışmaları)
- Gösteri yöntemi.

Süreç içerisinde bu yöntemlerin hepsi kullanılacağı gibi grup dinamiğine ve verilecek kazanımlara bağlı olarak bir tanesiyle veya birkaçıyla da süreç devam ettirilebilir. Hangi yöntemlerin nerede ve nasıl kullanılacağına öğretmenler uygun bir şekilde karar vermektedir. Sosyal beceriler, akademik becerilerde olduğu gibi önceden planlanarak ve uygun yöntemlerin kullanılmasıyla çocuklara kazandırılmaya çalışılmalıdır.

Sosyal beceri eğitimi, bireyin içinde yer aldığı toplumsal yapının dayanıklılığı ve sürekliliği için üzerinde durulması gereken oldukça önemli bir konudur. Okullarda yürütülen eğitim faaliyetlerinin içerisinde akademik becerilerin kazanılmasına verilen önem kadar sosyal becerilere de aynı hassasiyetle yaklaşılmalıdır (Samancı ve Uçan, 2017).

2.7. Okula Uyum

Her birey, bulunduğu bir yerde güvende olduğunu hissetmek ister. Okul öncesi dönemle birlikte belki de ilk defa ailesinden ayrılan çocuk ilk kez dahil olduğu ortamda ebeveynlerinden ayrılırken ağlar, okulda durmak istemez. Bunun sebebi, çocuğun yeni dahil olduğu ortamı henüz tanımamasından kaynaklı kendisini güvende hissetmiyor oluşudur (Oktay ve Polat Unutkan, 2005). Okula uyum, çocukların okula ve buradaki kişilere uyum sağlamak için ortaya koydukları tüm davranışları içermektedir. Çocuklar, okul öncesi eğitimin ilk zamanlarında ailesi ve öğretmenleri tarafından desteklenmeyen bazı davranışlar gösterebilirler. Bunlar şu şekilde sıralanabilir (Balkaya, 1998);

- Anne-babadan ayrılmak istememek, okul kapısından içeriye girmek istememek.
- Anne-babaya sarılmak ve onların kucağından inmek istememek, sürekli ağlamak.
- Ebeveynlerinin okuldan ayrılmasını istememek.
- Sınıf içerisinde akran grubuna katılmadan sessizce oturmak.

- Sabahları okula gitmemek için evden çıkmak istememek.
- Gece uykuya dalmakta ve sabah uyanmakta zorluk.
- Öğretmenine sürekli okulun ne zaman biteceğini ve anne-babasının ne zaman gelip onu alacağını sormak.
- İştahsızlık, yemek yemeye tepki göstermek.

Okul öncesi döneme geçiş aşaması çocuğun yaşamını uzun vadeli etkilediğinden okul performansı üzerinde oldukça önemli bir etkiye sahiptir. Erken çocukluk döneminde kazanılan deneyimlerin tüm yaşamı etkilediği göz önünde bulundurulduğunda çocukların okula uyum süreçlerini atlatmaları aşamasında hassas davranılması gerekmektedir.

Çocukların okula uyumları sırasında güçlük yaşamamaları için sürece hazırlanmaları gerekmektedir. Polat Unutkan (2003), çocukların “sosyal” ve “entelektüel” olmak üzere iki alanda hazırlanarak desteklenmeleri gerektiğini ifade etmiştir. Sosyal olarak çocukların hazırlanmaları; ebeveynlerinden, varsa kardeşlerinden ve çevresindeki yetişkinlerden farklı olarak onlardan uzakta yer alan farklı bir gruba dahil olmaları, ailelerinden farklı yetişkinlerin de otoritesini kabul etmeleri açısından olumlu tecrübeler edinmelerini, akranlarıyla ve ilk defa bir arada oldukları kişilerle kaliteli vakit geçirmelerini içermektedir. Çocukların entelektüel olarak hazırlanmaları; onlar için yeni bir ortam olan okulda karşılaşacakları akranların ve yetişkinlerin iletişim dilini anlayıp kullanabilmelerini, sınıfta yapılacak etkinliklerde ve yürütülecek faaliyetlerde öğretmenleri ve arkadaşları tarafından ifade edilen duygu ve düşünceler ile konular arasında ilişki kurabilmelerini içermektedir.

Okula uyum, çocukların sosyal ilişkileriyle dolayısıyla sosyal ilişkileri düzenleyen sosyal becerilerle yakından ilişkilidir. Sosyal ilişkileri gelişmiş olan çocuklar çevresiyle etkileşime girme yönünden diğer çocuklara göre daha isteklidirler. Bu çocuklar yeni dahil oldukları ortamlara da daha kolay uyum sağlamaktadırlar. Çocukların ailelerinden ayrıldıkları ilk ortam olan okula uyum sürecinde de sosyal becerileri gelişmiş ve sosyal ağları güçlü olan çocuklar daha avantajlı konumda yer almaktadırlar (Gülay ve Akman, 2009; Yavuzer, 2019).

2.7.1. Okula Uyum ile İlgili Kavramlar

Okula uyum değerlendirilirken sıkça okul olgunluğu ve hazır bulunuşluk kavramları ile kullanılmaktadır. Bu kavramların birlikte kullanılmasından dolayı sıkça karışıklıklar ortaya çıkmaktadır.

Okul olgunluğu; çocuğun bedensel, zihinsel, sosyal ve duygusal gelişiminin yaşına uygun seviyede olmasını ve okulda kendisinden beklenenleri yapabilecek aşamaya gelmesi olarak açıklanmaktadır (Ülkü, 2007). Kısaca okul olgunluğu, çocuğun yaşına uygun olarak okula hazır olması durumudur. Çocuğun okula başladığında okuma ve yazmayı öğrenebilmesi için belli bir yeterliliğe sahip olmasının yanında aynı zamanda, bunun için gerekli olan ön bilgileri, becerileri ve tutumları da kazanmış olması okul olgunluğunu ifade etmektedir. Kısaca okul olgunluğu çocuğun yaşına uygun olan gelişim özellikleri kapsamında öğrenme ve kavrama becerilerini yerine getirebilmesidir.

Okul olgunluğu; çocuğun okula hazır olma durumunu göstermektedir ve eğer bir çocukta okul olgunluğu geliştiyse okula uyum süreci de kolaylaşmaktadır (Cinkılıç, 2009). Okul olgunluğu çocuğun hem sosyal hem de akademik gelişimini etkileyen faktörler arasında yer almaktadır. Bu sebeple ocuk okula başlamadan önce aile tarafından bedensel, zihinsel, sosyal ve duygusal açıdan gelişim dönemlerine uygun olarak desteklenerek okula hazırlanmalıdır.

Varış ve Gürkan (1988), okula hazır bulunuşluğu; çocuğun fiziksel, sosyal, duygusal ve zihinsel gelişim alanlarındaki temel bilgi ve becerileri kazanmış, kendisine güvenen ve kendisini kabul eden bir şekilde okula başlaması, okulda yapılan etkinliklere ilgili olması ve istekli bir şekilde faaliyetleri sürdürmesi olarak tanımlamıştır. Çocuğun okula karşı hazır bulunuşluk düzeyi uyumunu etkilemektedir. Bu nedenle sürecin kolay geçirilebilmesi için ocuk okula hazırlanmalıdır.

Çocuğun okula hazır bulunuşluk durumu, olgunlaşma kavramını kapsamaktadır. Yani yapılan gelişim dönemlerine göre değerlendirildiğinde okul olgunluğu gelişmiş olan bir çocuğun okula hazır olduğu yorumu yapılabilir. Çocuğun hazır bulunuşluk düzeyi de okula uyumunun önemli bir yordayıcısıdır (Kaya, 2014).

2.7.2. Okul Öncesi Dönemde Okula Uyumun Önemi

Okulla birlikte ocuk daha önce hiç bilmediği yeni bir dünyayla tanışır. Yabancı olduğu bu yerde birtakım sorunlarla karşılaşabilir ve tavırlarında farklılaşmalar görülebilir. Yeni dahil oldukları bu ortamda her ocuk farklı beklenti içerisine girmektedir. Kimisi çevresindeki kişilerden ilgi beklerken kimisi de ilgiye gerek duymadan kendi başına süreci yönetmektedir.

Aile ortamından ayrılarak okula başlamak çocuk için oldukça büyük bir değişikliktir. Çocuk okul öncesi dönemle birlikte, bir arkadaş grubuna dahil olarak ve onlarla paylaşımlarda bulunmaktadır, aynı zamanda ebeveynlerinden sonra otorite olarak gördüğü yeni biri olan öğretmenle de tanışmaktadır. Okul öncesi eğitime başlamak hem çocuk hem de ebeveynler için karşılıklı bir uyum sürecini ifade etmektedir. Çocuğun ve ailenin bu süreci olumlu atlatabilmesi için aileye ve okula birçok görev düşmektedir. Okul ve aile, çocuğun hem gelişim özelliklerini hem de bireysel farklılıklarını dikkate alarak ve iş birliği içinde süreci yönetmelidirler. Okul öncesi dönem çocukların eğitim hayatı için ilk basamak ve sonraki basamakların da başlangıç noktası olduğundan çocuğa teması olan herkesin hassas davranmasını gerektiren bir süreçtir.

Çocukların okula uyumunu birçok faktör etkilemektedir. Çocuğun ebeveynleriyle olan ilişkisi, anne-baba arasındaki ilişki, varsa kardeşiyle ilişkisi ve diğer çevresel faktörler bunlardan bazılarıdır. Gelişmiş bir çevrenin içinde büyüyen çocukların okula uyumları daha olumlu düzeyde ilerlemektedir (Yılmaz, 2003). Sosyal etkileşimleri güçlü çocuklar okula uyum sırasında daha az sorun yaşamaktadırlar. Bu sebeple, çocuk okula başlamadan küçük akran gruplarına dahil edilmeli, sosyal aktiviteler organize edilmeli, aile içerisinde de ayrışması sağlanarak okul öncesi döneme hazırlanmalıdır.

2.7.3. Okula Uyumunu Etkileyen Faktörler

Çocuğun okula uyumunu etkileyen birçok faktör yer almaktadır. Öncelikle her çocuğun farklı bireysel özelliklere sahip olduğu unutulmamalıdır. Bu sebeple her çocuğun yeni bir olaya uyum sağlama süreci birbirinden farklı olabilmektedir. Çocuğun okul olgunluğunun gelişmemiş olması uyum sorunları yaşamasına neden olabilmektedir. Çocuğun okula başlamaya hazır olması veya okul olgunluğunu kazanmış olması hem okula uyumunu hem de akademik becerileri kazanabilecek gelişimsel seviyeye gelmesini ifade etmektedir (Özdemir Kılıç, 2004).

Çocuk, daha okula başlamadan evde ebeveynleri tarafından yapılan etkinliklerle ve okul hakkındaki sohbetlerle hem akademik hem de duygusal olarak okula hazırlanmalıdır. Ayrıca öğretmenin de çocuğa karşı olan tutum ve davranışları da çocuğun okula uyumunu önemli derecede etkilemektedir. Bu aşamada öğretmenlerden; sabırlı, anlayışlı, hoşgörülü, ılımlı ve sevecen olması, çocuğun duygularını anlaması ve ailesiyle iş birliği içinde süreci yönetmesi çocuğun okula uyumunu kolaylaştırmaktadır (Erten, 2012).

Çocuğun okula uyum sürecini etkileyen birçok etmen bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şu şekildedir (Balkaya, 1988; Özgenel, 1992; Öztürk, 2008):

- Ebeveynlere aşırı bağlı olma
- Ayrılık kaygısı
- Çocuğun bağlanma stilleri (güvenli, kaygılı, kaçınmacı)
- Çocuğun okul kavramıyla ilgili düşünceleri (eksik veya yanlış bilgiler verilmesi, yaptığı bir davranış sonucunda okulla korkutulması)
- Ebeveynleriyle öğretmeni arasındaki tutum ve davranış farklılıkları
- Ebeveynler arasında sorun olması
- Boşanmış ailede büyümek
- Yakın bir zamanda yeni bir kardeşin aileye katılması
- Yakın zamanda bir yakının kaybı veya hastalığı (insan veya hayvan)
- Okula başladıktan sonra uzun bir süre herhangi bir sebepten (hastalık, şehir dışına çıkma, tatil...) dolayı okula ara verme
- Okulda geçirilen ilk gün
- Akran ilişkilerinin kurulamaması ya da bozulması
- Şehir, okul veya öğretmen değişikliği (sene başında veya ortasında).

Okula uyumu etkilediği düşünülen unsurlar değerlendirildiğinde aile, okul ve çevre kaynaklı etmenlerden dolayı çocuğun okula uyumu kolaylaşmaktadır ya da okula uyumda güçlük yaşamaktadır. Fakat aileyle ilgili olan etmenlerin çocuğun okula uyum düzeyleri üzerinde daha etkili olduğu düşünülmektedir (Oktay, 2000).

2.8. Problem Davranış

Çocuğun dünyaya geldiği ilk andan itibaren çevreye uyum sağlama süreci bilgi ve becerileri kazanımı sayesinde oluşmaktadır. Bu aşamada aile, çocuğun davranışlarının oluşması açısından ve çocuğun ilk temas ettiği kurum olmasından dolayı önemli bir yere sahiptir. Dünyaya geldiği ilk andan belli bir olgunluğa erişinceye dek çocuğun hayatı bir süre ailesi tarafından belirlenmektedir. Her ne kadar aile çocuğunu en iyi şekilde desteklemeye çalışsa da çocuk eğitimi sırasında yolunda gitmeyen bazı şeyler çocukların olumsuz davranışlar kazanmasına yol açabilmektedir (Tezel Şahin ve Özbey, 2007). Bu sebeple çocuğun özellikle ilk altı yaş gelişimi sırasında, çevresinde yer alan yetişkinlerin ve temasta bulunduğu diğer kişilerin sağlıklı ilişkiler içerisinde olması oldukça önemlidir. Bu sürecin

uygun bir şekilde yönetilememesi ve olumsuz sonuçlar ortaya çıkması durumunda hem çocuk hem de çocuğun çevresinde bulunan diğer kişiler için olumsuz olarak nitelendirilen ve uyum sorunlarına yol açabilecek problem davranışların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Çocuğun kendisinin veya çevresinde bulunan diğer çocukların öğrenme sürecini etkileyen, evde, okulda ve diğer sosyal ortamlarda uyması beklenen sosyal kurallara karşı gelen, olumsuz veya zararlı davranışların istikrarlı bir şekilde devam etmesi problem davranış olarak tanımlanmaktadır (Çelik, 2012). Problem davranışlar, çocuğun kendi çevresiyle olan etkileşimini ve akademik performansını olumsuz etkilediği gibi çevresindeki kişiler de ortamda var olan problem davranışlardan olumsuz etkilenmektedir. Toplum tarafından kabul edilmeyen davranışlardan oluşmasından, kişiler arası iletişimi olumsuz etkilemesinden ve zarar verici etkileri olmasından dolayı problem davranış olarak nitelendirilmektedir. Problem davranışlar, çocukların hem duygusal hem de davranışsal sorunlarını içeren çok yönlü bir yapıya sahiptir.

Alanyazın incelendiğinde zor, saldırgan, kabul edilmeyen, zorba davranışlar, uyum sorunu ve davranış bozukluğu olarak da nitelendirilen problem davranışlar oldukça farklı tutum ve davranıştan oluşmaktadır (Işıkol, 2019). Problem davranışlar genel olarak öfke ve saldırganlık içeren davranışlar, fiziksel ya da sözel şiddet, akranlarla yaşanan iletişim sorunları, bağırma, sınırları kabul etmeme, sinirli ve gergin olma hali, otoriteye ve kurallara tepki gösterme, yetişkinler tarafından verilen yönergeleri dinlememe ve uygulamama gibi birçok karmaşık davranış örüntüsünü içermektedir (Erbaş, 2002). Problem davranışlar aynı zamanda çocuğun duygu durumuyla ilgili de bilgi vermektedir. Çocuk için üzüntü, kaygı ve stres verici anlamları içermektedir. Çocuğun saldırgan, öfkeli ve sınırsız davranışları; güvensizliğini, utanma ve aşağılanma duyguları hissettiğini, üzgün olma halini ve ilgiye ihtiyacını yansıtmaktadır (Kılınç, 2016).

Çocuğun bir davranışı çevreye veya diğer dış etkilere yönelik olarak göstermesi ve bir baskı durumu söz konusu olduğunda ona karşı bir tepki göstermesi durumunda bunun geçici bir davranış olmasından dolayı problem davranış olarak nitelendirilmemektedir. Bu sebeple bir davranışı problem davranış olarak değerlendirebilmek için detaylı bir inceleme yapmak gerekmektedir. Çünkü davranışın problem davranış olarak nitelendirilme durumu; çocuğun içinde bulunduğu toplumun yapısına ve özelliklerine, kültürel özelliklerine, çocuğun yaşına ve cinsiyetine, gelişimsel özelliklerine, mizaç özelliklerine, davranışın sıklığına ve şiddetine göre değişiklik göstermektedir (Yavuzer, 2019). Baskıcı ebeveyn tutumları, aile içerisinde sınırların net belirlenmeyişi ya da esnetilemeyen katı kurallar, tutarsızlıklar, olumlu

davranışların görmezden gelinmesi, ceza yönteminin kullanılması, çocuğun duygu durumu, psikolojik problemlerin varlığı, çocuğun izlediği çizgi filmlerin, videoların veya oynadığı oyunların içeriği, akran grubunun özellikleri gibi faktörler problem davranışların oluşmasına ve artmasına neden olabilmektedir. Çocuklar çevresini model alma ve taklit etme yoluyla da öğrendikleri için çocuğun çevresindeki kişilerin davranışları konusunda dikkatli olması gerekmektedir. Örneğin; anne ve baba iletişimlerinde birbirlerine sözel veya fiziksel şiddet uyguluyorsa çocuğun da buna şahit olması onun problem davranışlar sergilemesine neden olabilmektedir.

Problem davranışların oluşmasında ebeveyn çocuk arasındaki ilişkinin rolü oldukça önemlidir. Ebeveynleri tarafından ihmal edilmiş ve yeterince ilgi gösterilmemiş, terk edilmiş ya da yeterince etkili iletişim kurulmamış çocuklar psikolojik sorunlar yaşayabilmektedirler. Anne ve babasından istediği ilgi, sevgi ve şefkat görmeyen çocuklar kendilerini güvende ve değerli hissedemezler. Çocukların duygusal ihtiyaçları karşılanmadığından iç dünyalarında yaşadıkları değersizlik hislerini çevreye olumsuz duygular, kontrolsüz ve şiddet eğilimli davranışlar olarak yansıtmaktadırlar. Anne babanın bu tavırları sonucunda çocuklarda şiddet eğiliminin yanında ilerleyen yıllarda okula uyumda güçlük, okuldan kaçınma, güven problemi, yalan söyleme, kaygı bozuklukları, alt ıslatma, özgüven eksikliği gibi sorunlar ortaya çıkabilmektedir.

Çocuğun problem davranışlar sergilemesinin belirli amaçları vardır. Çocuk kendisini bu davranışlarla ifade ederek çevresindeki kişiler tarafından görülme ve dikkat çekmeye çalışmakta olduğu için problem davranışlardan yararlanabilmektedir. Çocuk aynı zamanda bu yolla sosyal etkileşimde bulunma ihtiyacını da karşılamaktadır. Çocuk problem davranışları kullandığında çevresindeki kişiler tarafından onaylanıyorsa veya problem davranış görmezden geliniyor ve doğrusuyla düzeltilmiyorsa bu davranış çocuk tarafından tekrarlanmaktadır (Öztürk, 2021).

Problem davranışların ortaya çıkmasının önlenmesi için bu davranışların nedeni araştırılarak kaynağı saptanmalı ve hangi durumlarda, nasıl ortaya çıktığı üzerinde durulmalıdır. Bu aşamalardan sonra ise problem davranışların ortaya çıkması, çocuğun yakın çevresinde yer alan kişilerle iş birliği yapılarak ve uygun bir yaklaşım kullanılarak önlenmelidir. Problem davranışların önüne geçilmediğinde ilerleyen zamanlarda daha farklı sorunlara sebep olabilmektedir (Işıkol, 2019).

Problem davranışlar, çocuğun dahil olduğu sosyal ortamlara kabul edilmesini ve bu ortamlara uyum sağlamasını etkileyen, çevresindeki bireyler tarafından yapılması istenmeyen davranışlar olarak nitelendirilmektedir. Aynı zamanda bu davranışlar çocuğun çevresiyle sağlıklı iletişim kurmasını engellemektedir ve özellikle kendi yaş grubunda olan çocuklara yönelik saldırgan bir tutum içerisinde olmasına yol açmaktadır. Bu durum bir sonraki aşamada; problem davranışlardan etkilenen, bu davranışlara maruz kalan çocukların da problem davranışlara yönelmesine neden olmaktadır (Ural ve Özteke, 2007). Çocuğun ve çevresindeki akranlarının sosyal gelişimlerinin sağlıklı olabilmesi için problem davranışların oluşmasına sebep olan etmenlerin belirlenmesi gerekmektedir. Bu olumsuz davranışlar kontrol altına alınarak çocuğun çevresinde bulunan yetişkinler tarafından uygun yöntem ve yaklaşımlarla olumlu davranışlara dönüştürülmelidir. Daha sonra da sosyal ortamlarda çocuğun kabul görmesini sağlayacak olan sosyal becerilerin kazanımı ve gelişimi sağlanarak bu becerilerin kullanımının artırılması sağlanmalıdır (Gültekin Akduman ve ark., 2015).

2.8.1. Problem Davranışların Oluşmasına Neden Olan Faktörler

Çocuk dünyaya gözlerini açtığı ilk andan itibaren ailesiyle birlikte dir. İlk zamanlarda çevresini keşfetmekle meşgul olan çocuğun ihtiyaçları ebeveynleri tarafından ilgi ve şefkatle karşılandığı için çok fazla problem davranış görülmemektedir. Bu dönemde daha çok çocuğun sosyal gelişimi desteklenmekte ve beceri kazanması sağlanmaktadır. Ancak ebeveynlerin çocuğa karşı tutum ve davranışları, aşırı esnek ya da aşırı sert ve disiplinli olması, anne babanın eğitim seviyesi ve mesleği, anne babanın yaşı, ailenin ekonomik durumu, anne babanın çocukla geçirdiği zaman, parçalanmış ailede büyümüş olma durumu, anne babadan birinin hayatta olmaması gibi faktörler çocuğun problem davranış göstermesine neden olmaktadır (Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2000; Özbey, 2009; Özbey, 2010; Seyhan ve Zincir, 2009).

Aile içindeki sevgi bağları ve aile üyeleri arasındaki anlamlı ilişkiler çocuğun sosyal gelişiminin desteklenmesinde, sosyal beceri kazanımının sağlanmasında ve problem davranışların ortaya çıkmasının önlenmesinde önemli bir yere sahiptir. Çocuğun yakınında yer alan aile bireylerinin olumsuz tutum ve davranışları çocuğun hem sosyal hem de psikolojik açılarından olumsuz etkilenmesine, olumsuz davranış geliştirmesine sebep olmaktadır ve sosyal gelişimini olumsuz etkilemektedir. Çocuğun yaşı ilerledikçe ailenin dışında çevresinde bulunan diğer yetişkinler, akran grubu, teknolojiyi kullanma süresi de bu davranışların ortaya çıkmasında etkili olmaktadır. Uyum sorunlarının ve problem

davranışların temelinin oluşmasında çocuğun sosyal çevresi de etkili olan faktörlerden biridir (Kılınç, 2016).

Okul öncesi dönemde eğitim görmekte olan çocukların problem davranışlar göstermelerine sebep olan faktörlerin bazıları şu şekildedir (Canpolat, 2017):

- Ebeveynlerin çocuğun problem davranışını sorun olarak görmemesi, sorunun görmezden gelinmesi,
- Ebeveynlerin çocukların problem davranışlarının nedenlerini bulamaması ya da sorunun nedenlerini reddetme,
- Çocuğun problem davranışlarının, anne ya da babasından birinin sebep olduğunu düşünme ve suçluluk hissi, bu durumu kabul etmeme,
- Problem davranışların çocuğun yaramazlığı ya da şımarıklığından kaynaklandığı düşüncesi,
- Çocuğun ebeveynlerden birisinin karakter özelliklerine benzetilmesi, “onun annesi/babası da küçükken böyleydi büyüyünce düzeldi, zamanla geçer” düşüncesi,
- Yanlış ebeveyn tutumlarının tekrarlanması ve pekiştirilmesi (aşırı disiplinli ve sert, aşırı esnek, tutarsız, ...),
- Çocuğa tutarsız bir şekilde ilgi gösterilmesi (ebeveynlerin çocuğa bazen çok iyi davranırken bazen de sürekli kızması)
- Anne ve babaların çocuklarıyla inatlaşması, sabır gösterememelerinden dolayı çocuğa kızmaları ve olumsuz davranışlardan sonra çocuğa ceza vermesi, olumsuz davranışlar hakkında konuşularak doğrusunun anlatılmaması,
- Çocukların okul ortamında problem davranış gösteren akranlarından sosyal öğrenme yoluyla bu davranışları kendilerinin de yansıtmaları,
- Şiddet içerikli izlenen çizgi film ve videolar, olumsuz içerikli oynanan bilgisayar, telefon ve tablet oyunları,
- Çocuğun gelişimiyle ilgili yaşadığı bir probleminden dolayı akademik başarısının düşük olması ve kendini problem davranışlar aracılığıyla ifade edebileceğini düşünmesi,

- Psikolojik problemlerden (dikkat eksikliği ve hiperaktivite, kaygı bozuklukları, özgüven eksikliği, kardeş kıskançlığı, ...) kaynaklı çocuğun kendisini kontrol edememesi.

Problem davranışlar yalnızca tek bir sebepten dolayı oluşmamaktadır. Bu davranışların oluşmasına birden fazla faktör etki edebilmektedir. Bu sebeple problem davranışlar, çocuğu etkileyebileceği düşünülen tüm faktörlerin etkileşimi incelenerek değerlendirilmelidir (Sinoğlu Günden, 2018).

Bireyin yaşamının ilk yıllarında ortaya çıkması engellenemeyen problem davranışlar, kalıcı davranış haline gelerek çocuğun tüm yaşamını etkilemektedir ve ilerleyen yıllarda daha farklı davranış sorunlarının oluşmasına neden olabilmektedir. Bu sebeple problem davranışların çocuğun ailesi ya da öğretmenleri tarafından fark edilerek sebebinin araştırılması ve aile-öğretmen iş birliği sağlanarak kararlı ve tutarlı bir yaklaşımla çözülmeye çalışılması çocuğun sosyal gelişimini desteklemektedir.

2.8.2. Problem Davranışların Sınıflandırılması

Problem davranışlar; “dışa yönelim problem davranışlar” ve “içe yönelim problem davranışlar” olmak üzere iki başlık altında sınıflandırılmaktadır (Aunola ve Nurmi, 2005; Gimpel ve Holland, 2003).

2.8.2.1. Dışa Yönelim Problem Davranışlar

“Dışa yönelim problem davranışlar” kendi davranışlarını kontrol edemeyen çocuklarda görülmektedir. Çocuğun kendisi dışındaki diğer bireylere verdiği zararları (saldırganlık, aşırı hareketli olma) içermektedir. Çocuğun fiziksel ve sözel şiddet içerikli tepkileri, kontrolsüz bir şekilde bağırması, oyun sırasında izinsiz ya da zorla akranlarının oyuncaklarını alması, yönergelere uymama, otoriteyi kabul etmeme, kurallara uymama gibi davranışlardan oluşmaktadır. Bu davranışları sergileyen çocuklar çevresinde yer alan bireylere yönelik sürekli karşı gelme ve tepki gösterme eğilimindedirler. Bu davranışlar dışarıdan bakıldığında kolayca fark edilebilmektedir (Kılınç, 2016).

Çocuğun davranışları, çevresindeki bireyleri model alması ya da taklit etmesi ve sosyal öğrenme yoluyla oluşmaktadır. Bu sebeple çocuklar bu davranışları iletişim biçimleri olarak benimseyebilmektedirler. Çocuğun sergilediği problem davranışlar ilerlemeden kalıp davranış haline gelmeden tespit edilmelidir. Çünkü fark edilmeyen dışa yönelim problem

davranışlar çocuğun normal davranış kalıbı haline gelmesine yol açabilmektedir. Ayrıca çocuğun davranışlarına aşırı tepki verilmesi de problem davranışların daha çok ilerlemesine sebep olabilmektedir (Özbey, 2010). Bu sebeplerden dolayı problem davranışların oluşmasına neden olan etmenlerin araştırılarak gerekli önlemlerin alınması sağlanmalıdır.

2.8.2.2. İçe Yönelim Problem Davranışlar

“İçsel ya da içe yönelik problem davranışlar” olarak da ifade edilmektedir. İçe yönelim problem davranışlar çevre tarafından doğrudan gözlemlenemeyen davranışlardır. Bu davranışlar baskıcı ebeveyn tutumları sonucunda çocuğun yaşadığı stres ve korkuya yönelik sergilediği tepkilerden (içe kapanma, kaygı, isteksizlik, ...) oluşmaktadır. Çocuğun çevresindeki kişilerden uzaklaşması, yalnızlaşma, sağlıklı iletişim kuramama, özgüven eksikliği, düşük benlik algısı, korku, kaygı, içe kapanıklık, depresyon ve kendini ifade edememe okul öncesi dönem çocuklarının sergilediği içe yönelim problem davranışlar arasında yer almaktadır (Işıkol, 2019).

İçe yönelim problem davranışların temelinde; ebeveynlerin tutum ve davranışları (aşırı sert, baskıcı ve otoriter), ebeveynlerin istenmeyen problem davranışlara sahip olması, çocuğun farklı sebeplerden dolayı ebeveynlerinden ayrı kalması (birinden ya da ikisinden de), ebeveynler arasında yaşanan sorunlar, akran iletişiminin yetersiz olması ya da hiç olmaması gibi nedenler yer almaktadır. Bu davranışların oluşmaması için ebeveynlerin gerekli önlemleri almalıdır. Çocuğun sevgi ve güven ortamında büyümesi sağlanmalı, sosyal bağımsızlığı, özgüveni ve sosyal gelişimi desteklenmelidir.

2.9. Sosyal Beceri, Sosyal Beceri Eğitimi, Okula Uyum ve Problem Davranış ile İlgili Yapılmış Çalışmalar

Bu bölümde sosyal beceri eğitimi temele alınarak sosyal beceri, okula uyum ve problem davranış konularında yurt içi ve yurt dışında yapılmış olan ulaşılabilen çalışmalara yer verilmiştir.

2.9.1. Yurt İçinde Yapılmış Çalışmalar

Ekinci Vural ve Gürşimşek (2009), geliştirdikleri Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın okul öncesi eğitime devam eden altı yaş grubu öğrencilerinin sosyal becerilerine etkisini belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırmaya 40 öğrenci (20 deney, 20 kontrol grubu) ve

öğrencilerin aileleri katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre deney grubu ve kontrol grubu öğrencileri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur, bu fark deney grubu lehinedir. Bu da uygulanan eğitim programının etkililiğini göstermektedir.

Özbey (2009), çalışmasında okul öncesi eğitime devam etmekte olan 60-72 aylık öğrencilerin sosyal becerilerini geliştirmek ve problem davranışlarını azaltmak amacıyla geliştirdiği programın öğrenciler üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmaya 30 öğrenci (15 deney, 15 kontrol grubu) katılmıştır. Araştırma sonuçları, öğrencilerin sosyal beceri ve problem davranışlarına göre değerlendirildiğinde deney grubunun lehine anlamlı farklılık bulunmuştur. Uygulanan program sonrasında, deney grubunda yer alan öğrencilerin kontrol grubundakilere göre sosyal becerilerinde anlamlı bir artış gözlenirken problem davranışları da anlamlı bir şekilde azalmıştır.

Durualp ve Aral (2010), okul öncesi eğitime devam eden altı yaş grubu öğrencilerinin sosyal uyum ve sosyal becerilerini incelemişlerdir. Geliştirilen Oyun Temelli Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın öğrencilerin sosyal uyum ve sosyal becerileri üzerindeki etkisini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmaya 96 öğrenci (48 deney, 48 kontrol grubu) katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre hem deney hem de kontrol grubunda yer alan öğrencilerin sosyal uyum ve sosyal beceri puanlarının ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu bulunmuştur ve geliştirilen Oyun Temelli Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Günindi (2010), çalışmasında okul öncesi eğitime devam etmekte olan altı yaş grubu öğrencilerine uygulanan Sosyal Uyum Beceri Eğitimi Programı'nın öğrencilerin sosyal becerileri üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma 36 öğrenciyle (18 deney, 18 kontrol grubu) yürütülmüştür. Araştırma sonuçları incelendiğinde, deney grubu öğrencilerinin sosyal becerilerinde anlamlı düzeyde artış saptanmıştır. Deney grubunda yer alan öğrencilere uygulanan programın etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kabasakal ve Çelik (2010), geliştirdikleri sosyal beceri eğitim programının ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıfta eğitim görmekte olan öğrencilerin sosyal uyum düzeyleri üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmaya toplam 38 öğrenci (19 öğrenci deney, 19 öğrenci kontrol grubu) katılmıştır. Araştırma sonucunda, deney grubunda yer alan öğrencilerin sosyal beceri ve okula uyum puanları kontrol grubundaki öğrencilere göre anlamlı şekilde farklılaşmıştır ve bu farklılık deney grubu lehine olmuştur. Deney grubu

öğrencilerinin sosyal beceri ve okula uyum düzeylerinde artış gözlemlenmiştir, uygulanan sosyal beceri eğitim programının etkili olduğu tespit edilmiştir.

Kuyurtar (2011), çalışmasında okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerini desteklemek için geliştirdiği Bilişsel Temelli Sosyal Beceri Grup Eğitimi Programı'nın etkililiğini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma 12 öğrenci (6 deney, 6 kontrol grubu) ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, deney grubundaki öğrencilerin sosyal beceri toplam puanları kontrol grubundaki öğrencilere göre anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Uygulanan programın etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kurtoğlu (2013), çalışmasında 5. Sınıf öğrencilerine yönelik hazırlanan Bilişsel Davranışçı Yaklaşım Dayalı Psiko-Eğitim Programı'nın öğrencilerin duygusal yılmazlık, sosyal beceri, okula uyum ve benlik saygısı düzeylerine etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmada deney grubu (20 öğrenci), plasebo grubu (21 öğrenci) ve kontrol grubu (19 öğrenci) yer almaktadır. Deney grubundaki öğrencilere geliştirilen eğitim programı uygulanmış, plasebo grubundaki öğrencilere herhangi bir program uygulanmadan katılan öğrencilerin yaşantıları hakkında sohbetler edilmiştir ve kontrol grubundaki öğrencilere ise herhangi bir işlemde bulunulmamıştır. Geliştirilen psiko-eğitim programına katılan öğrencilerin (deney grubu) sosyal beceri ve okula uyum düzeyi toplam puanları plasebo grubuna katılan öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksektir. Fakat, deney grubunda yer alan öğrenciler ile kontrol grubundaki öğrenciler arasında sosyal beceri ve okula uyum düzeyleri bakımından anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Göktürk İnce (2014), çalışmasında okul öncesi dönem öğrencilerine yönelik hazırlanan Barışçıl Yaşam Becerileri Temalı Eğitim Programı'nın öğrencilerin sosyal beceri ve uyum düzeyleri üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmaya 50 öğrenci (25 deney, 25 kontrol grubu) katılmıştır. 12 hafta boyunca haftada bir gün deney grubunda yer alan öğrencilere eğitim programı uygulanmış, kontrol grubu öğrencileri mevcut eğitimlerine devam etmiştir herhangi farklı bir uygulama yürütülmemiştir. Araştırma sonucunda, deney grubunda yer alan öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri kontrol grubunda yer alan öğrencilere göre anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur.

Göktaş (2015), yürüttüğü çalışmada 4-5 yaş öğrencilerine yönelik geliştirilen Aile Katılımı Etkinlikleri ve Sosyal Beceri Eğitim Programları ayrı ayrı ve birlikte uygulandığında öğrencilerin sosyal beceri düzeylerine etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonuçlarına göre; sırasıyla Deney1, Deney2 ve Deney3 gruplarında uygulanan Aile Katılım

Etkinliklerinin, Sosyal Beceri Eğitim Programının ve Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın kontrol grubu öğrencilerine göre sosyal beceri davranışları üzerinde anlamlı düzeyde deney grupları lehine farklılık oluşmuştur.

Şentürk Berber (2015), araştırmasında okul öncesi dönem beş yaş öğrencilerinin okula uyum sağlama sürecinde yaşayabilecekleri zorlukların, geliştirdiği ve sonrasında uyguladığı uyum temelli beceri programı ile en aza indirilmesini ve öğrencilerin okula uyum düzeylerinin yüksek olmasını sağlamayı amaçlamıştır. Araştırmaya 60 öğrenci (30 deney, 30 kontrol grubu) katılmıştır. Araştırma sonucunda deney grubunda yer alan öğrencilerin okula uyum düzeylerinin kontrol grubundaki öğrencilere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Deney grubunda öğrencilere uygulanan eğitim programının etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Uysal ve Balkan (2015), okul öncesi dönem çocuklarının sosyal beceri eğitimi alıp almama durumuna göre benlik düzeyleri ve sosyal beceri düzeyleri üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yaptığı çalışmada toplam 131 öğrenci ve 39 çocuğun annesi örneklem olarak seçilmiştir. Süreçte iki farklı eğitim verilmiştir. Hem çocuk sosyal beceri eğitimi hem de anne katılımlı sosyal beceri eğitimi olarak süreç planlanmıştır. Süreç sonunda bu eğitimlere katılan çocukların sosyal beceri düzeylerinde artış görülmüştür. Hiçbir müdahalenin yapılmadığı kontrol grubunda ise böyle bir gelişme saptanmamıştır.

Sapsağlam (2015), araştırmasında okul öncesi eğitime devam eden öğrencilere yönelik geliştirdiği Sosyal Değerler Eğitimi Programı'nın öğrencilerin sosyal becerilerinin gelişimine etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 40 öğrenci (20 deney, 20 kontrol grubu) oluşturmaktadır. Hazırlanan eğitim programı araştırmacı tarafından 12 hafta boyunca haftada üç gün deney grubunda yer alan öğrencilere uygulanmıştır. Elde edilen bulgular yorumlandığında, uygulanan programın çocukların sosyal beceri gelişiminde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Pekdoğan (2016), hikâye temelli geliştirdiği sosyal beceri eğitim programının okul öncesi dönem beş altı yaş grubu öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerine etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmaya 60 öğrenci katılmıştır. Araştırmanın sonucunda deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin sosyal beceri toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Bu anlamlı farklılığın deney grubu lehine olduğu yani Hikâye Temelli Sosyal Beceri Eğitim Programı'na katılan öğrencilerin kontrol grubundaki öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek puan aldıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Kılıç ve Güngör Aytar (2017), okul öncesi öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerini geliştirmek için hazırlanan “Sosyal Beceri Eğitimi Programı” ile araştırmaya katılan öğrencilerin sosyal becerileri üzerindeki etkisini ve sosyal beceri düzeyleri ile mizaçları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmaya 55 öğrenci (26 deney, 29 kontrol grubu) katılmıştır. Araştırma sonucunda, sekiz hafta boyunca (haftada üç gün) uygulanan Sosyal Beceri Eğitim Programı’na katılan öğrencilerin son test sosyal beceri ortalama puanlarının kontrol grubunda yer alan öğrencilerin son test sosyal beceri ortalama puanlarına göre daha yüksek olduğu, yani araştırmacı tarafından geliştirilen programın olumlu etkisinin olduğu saptanmıştır.

Ceylan ve Yiğitalp (2018), okul öncesi öğrencileri için geliştirilen Sosyal Beceri Eğitim Programı’nın öğrencilerin sosyal beceri davranışları üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmada iki deney grubu (19’ar öğrenci) ve bir kontrol grubu (18 öğrenci) yer almaktadır. Deney1 grubunda yer alan öğrencilere aile katılımsız sosyal beceri eğitim programı ve Deney2 grubundaki öğrencilere ise aile katılımlı sosyal beceri eğitim programı uygulanmıştır. Kontrol grubundaki öğrencilere normal eğitim programı uygulanmaya devam edilmiştir. Araştırma sonuçları incelendiğinde, uygulanan sosyal beceri eğitim programları sonrasında deney grubundaki öğrencilerin sosyal beceri toplam puanları daha yüksek çıkmıştır, deney grupları lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Ezmeci (2019), okul öncesi dönem öğrencilerine yönelik olarak Öz-Düzenleme Programı geliştirmiştir. Programın etkililiğini ve öğrencilerin öz-düzenleme becerileri, problem davranışları ve sosyal becerilerine etkisini incelemek amacıyla okul öncesi eğitime devam eden 52 öğrenciye (26 deney, 26 kontrol grubu) programı uygulamıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin problem davranışlarında ve sosyal becerilerinde anlamlı farklılıklar görülmüştür, farklılık programın uygulandığı deney grubu lehine olmuştur. Uygulamadan sonra deney grubundaki öğrencilerin problem davranış puan ortalamalarında azalma olduğu ve sosyal beceri puan ortalamalarında ise artış olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Aksakal (2020) çalışmasında, koruma altında olan 6 yaşındaki 12 çocuğa (6 deney, 6 kontrol grubu) uygulanan Oyun Temelli Sosyal Beceri Eğitim Programı’nın çocukların sosyal beceri davranışları ve duygu düzenleme düzeylerine etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda, çocukların sosyal becerileri düzeylerinin anlamlı bir şekilde arttığı görülmüştür, 10 hafta boyunca uygulanan programın etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Aksoy ve Baran (2020) tarafından, okul öncesi eğitime devam eden 120 öğrencinin sosyal becerilerini incelemek amacıyla Hikâye Anlatma Temelli Sosyal Beceri Eğitimi alan, Oyun Temelli Sosyal Beceri Eğitimi alan ve herhangi bir müdahalenin yapılmadığı üç ayrı grupta 12 hafta boyunca araştırma yürütülmüştür. Araştırmanın sonucunda; ayrı ayrı gruplarda hikâye anlatma ve oyun temelli sosyal beceri eğitim programlarına dahil edilen öğrencilerin toplam sosyal beceri puanlarının bir müdahalede bulunulmayan grupta yer alan öğrencilere göre anlamlı bir şekilde daha iyi düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Bozkurt Polat ve ark. (2020) tarafından yapılan çalışmada; 60-72 aylık 17 göçmen Afgan çocuğa uygulanan Sosyal Beceri ve Sosyal Uyum Programı'nın çalışmaya katılan çocukların sosyal beceri, problem davranış ve değer davranış düzeylerine etkisini incelemek amaçlanmaktadır. Araştırma sonucunda, çocuklara uygulanan Sosyal Beceri ve Sosyal Uyum Programı'nın çocukların sosyal becerileri ve problem davranışları üzerinde etkili olduğu bulunmuştur. Eğitim sonunda çocukların sosyal beceri davranış düzeyleri anlamlı düzeyde artmış, problem davranışları da anlamlı düzeyde azalmıştır.

Değirmenci (2022), araştırmasında geliştirdiği Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın öğrenme güçlüğü olan, 1. ve 4. Sınıf arasında eğitim gören 12 öğrencinin sosyal becerileri üzerindeki etkililiğini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmacı tarafından geliştirilen program 10 hafta boyunca haftada bir gün olmak üzere uygulanmıştır. Araştırma sonuçları incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilere uygulanan programın öğrencilerin sosyal becerileri üzerinde olumlu etkileri olduğu bulunmuştur.

Tokuşlu (2022), çalışmasında oyun temelli beceri ve uyum programının okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri ve oyun becerileri üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmaya 38 öğrenci (18 deney, 18 kontrol grubu) katılmıştır. Araştırma sonucunda, deney grubu öğrencilerinin sosyal beceri düzeyleri kontrol grubu öğrencilerine göre daha yüksek bulunmuştur bu bulgu da deney grubundaki öğrencilere uygulanan sosyal beceri programının etkili olduğunu göstermektedir.

2.9.2. Yurt Dışında Yapılmış Çalışmalar

Lawton ve Burk (1990), çalışmalarında üç-beş yaş çocuklarının davranışlarını gözlemlemişlerdir. Araştırmaları kapsamında çocuklara uyguladıkları olumlu davranış geliştirme programının sonuçlarını değerlendirmeyi amaçlamışlardır. Deney grubundaki 17 çocuğa altı hafta boyunca olumlu davranış geliştirmeye yönelik hazırlanan program

uygulanmıştır, kontrol grubuna (17 çocuk) herhangi bir müdahalede bulunulmamıştır. Araştırma sonucunda deney grubunda yer alan çocukların olumlu sosyal davranışları kontrol grubunda yer alan çocuklara göre daha fazla sergiledikleri ve sorunları konuşarak çözümlemeye başladıkları yani sosyal becerilerinin arttığı gözlenmiştir.

Flanagan (1994), çalışmasında sosyal yeterlilik açısından risk altında olan ve olmayan toplam 51 okul öncesi öğrencisine Sosyal Beceri Eğitim Programı uygulamıştır. Programın uygulanmasının ardından sosyal yeterlilik açısından risk altında olan ve olmayan iki grupta da sosyal beceri puanlarının yükseldiği, aynı zamanda öğrencilerin sosyal becerileri ile akademik başarıları arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu yani öğrencilerin sosyal becerilerinin artmasıyla birlikte akademik başarılarının da arttığı saptanmıştır.

Olivares ve ark. (1997), yaptıkları çalışmada altı-dokuz yaşları arasında yer alan 33 çocuk ve annelerine yönelik geliştirdikleri sosyal beceri eğitimi programının çocuklar üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırma üç ayrı grupla yürütülmüştür. Birinci grupta yalnızca çocukların annelerine sosyal beceri eğitim programı, ikinci grupta hem çocukların annelerine hem de çocuklara sosyal beceri eğitim programı uygulanmıştır ve üçüncü grup olan kontrol grubundaki katılımcılara ise müdahale edilmemiştir. Araştırma bulgularına göre, birinci grupta sadece annelere verilen sosyal beceri eğitimi üçüncü grup olan kontrol grubu ile karşılaştırıldığında eğitim etkili bulunmuştur, ancak iki deney grubu (birinci ve ikinci grup) arasında anlamlı farklılık ortaya çıkmamıştır.

Webster Stratton ve ark. (2001), dört-sekiz yaşları arasındaki çocuklar için geliştirdikleri sosyal beceri ve problem çözme eğitim programının davranış problemleri üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmaya dört-sekiz yaşları arasında yer alan ve davranış problem olduğu bilinen 99 öğrenci ve öğrencilerin ailesi örneklem olarak atanmıştır. Deney grubuna, altı ay boyunca “Muhteşem Yıllar Dinozor Sosyal Beceri ve Problem Çözme Müfredatı” uygulanmıştır. Çocukların davranış problemlerini aileleri ve öğretmenleri gözlemleyerek belirlemişlerdir. Araştırma bulguları incelendiğinde, eğitime dahil edilen çocukların eğitim almayan çocuklara göre, aile ve öğretmen raporları değerlendirildiğinde problem davranış düzeylerinde azalma görüldüğü, okulda daha az saldırgan davranışlar sergiledikleri ve sosyal beceri davranışlarının arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Guglielmo ve Tryon (2001), okul öncesi dönem öğrencilerine yönelik hazırladıkları Sosyal Beceri Eğitim Programı’nı 58 kişilik bir öğrenci grubuna uygulamışlardır. Araştırmada

iki deney grubu (18'er öğrenci) ve bir kontrol grubu (20 öğrenci) yer almaktadır. Deney grubundan birine sınıf destekli sosyal beceri eğitim programı, diğer deney grubuna ise birleştirilmiş davranış paketi uygulanmıştır. Kontrol grubuna herhangi bir müdahalede bulunulmamıştır. Araştırma sonucunda deney grubunun ikisinde de öğrencilerin sosyal beceri davranışlarında artış olduğu saptanmıştır.

Wier (2001), çalışmasında okul öncesi dönem öğrencilerinin sosyal konumlarını ve sosyal davranışlarını geliştirmek amacıyla beceri eğitim programı hazırlamıştır. Toplam 143 öğrenci araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırma sonucunda uygulanan eğitim programının etkili olduğu, öğrencilerin uygulamadan sonra sosyal davranışlarında artış gözlemlendiği tespit edilmiştir.

Choi ve Md-Yunus (2011), yaptıkları çalışmada dört yaşındaki öğrencilere yönelik hazırlanan "Sosyal-Bilişsel Sosyal Beceri Eğitimi Programı"nın öğrencilerin sosyal beceri düzeyleri üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamışlardır. Çalışma 16 öğrenciyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın bulguları incelendiğinde, uygulanan program sonucunda öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinde uygulama öncesine göre anlamlı şekilde farklılık bulunmuştur, çocukların sosyal beceri düzeylerinin sürecin sonunda arttığı tespit edilmiştir.

Koglin ve Petermann (2011), yaptıkları çalışmada üç-altı yaş arasında okul öncesi eğitime devam eden öğrenciler için geliştirilen davranış ve beceri eğitim programının etkililiğini incelemeyi amaçlamışlardır. Bu eğitim programıyla öğrencilerin problem davranışlarını azaltmayı ve sosyal duygusal yeterlilik alanlarını geliştirmeyi amaçlamışlardır. Araştırmaya 90 öğrenci katılmıştır. Araştırma bulguları analiz edildiğinde, deney grubunda bulunan öğrencilerin kontrol grubundaki öğrencilere göre daha az problem davranış sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Uygulanan eğitim programının etkili olduğu tespit edilmiştir.

İncelenen bu araştırmalara göre, alanyazında sosyal beceri konusunun önemli bir yere sahip olduğu görülmüştür. Sosyal bir varlık olan bireyin yaşamı boyunca sosyal becerileri kullanmaya ihtiyaç duyması bu becerilerin kazanımı ve gelişimini amaçlayan çalışmaların önemini arttırmıştır. İncelenen araştırmaların sonuçları değerlendirildiğinde, sosyal beceri eğitimi verilen çocukların sosyal beceri düzeylerinin arttığı ve problem davranışlarının azaldığı saptanmıştır. Her ne kadar sosyal beceri eğitim programı ve okula uyum düzeylerine yönelik alan yazında yapılmış çok çalışma yer almasa da ulaşılan çalışmalarda uygulanan programın okula uyum düzeylerini arttırdığı tespit edilmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, evren ve örneklem/çalışma grubu, veri toplama araç ve teknikleri, verilerin toplanması ve verilerin analizi ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, 2022-2023 eğitim öğretim yılında okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş grubu çocuklarına yönelik geliştirilen Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın (SOBEP) katılımcıların sosyal beceri, okula uyum ve problem davranış düzeylerine etkisini incelemek amaçlanmıştır. Uygulama sırasında hazır gruplar kullanıldığından araştırma, yarı gerçek deneysel desende yürütülmüştür. Ön test-son test kontrol gruplu yarı deneysel desen; tekrarlı ölçümler (ön test-son test) ve farklı kategorilerdeki gruplardan (deney grubu-kontrol grubu) oluşmaktadır (Büyüköztürk, 2020). Araştırmada, ön test ve son test olarak belirlenen ölçekler deney ve kontrol gruplarında yer alan çocukların yaşlarının küçük olmasından dolayı katılımcıların sorumlu sınıf öğretmenleri tarafından doldurulmuştur. İki gruba da hem ön test hem de son testte aynı ölçekler uygulanmıştır. Katılımcıların sosyal beceri düzeylerini belirlemek amacıyla “Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği”, okula uyum düzeylerini belirlemek amacıyla “Okula Uyum Öğretmen Değerlendirme Ölçeği” ve problem davranış düzeylerini belirlemek amacıyla “Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği (Preschool and Kindergarten Behavior Scales) (PKBS-2)” sorumlu sınıf öğretmenleri tarafından doldurulmuştur.

Araştırmada, deney grubu olarak belirlenen çocuklara dört hafta boyunca haftada üç gün olmak üzere araştırmacının geliştirdiği “Sosyal Beceri Eğitim Programı” araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Kontrol grubu olarak belirlenen çocuklar, sınıf öğretmenleriyle birlikte kendi eğitim öğretim programlarına devam etmişlerdir, bu çocuklara ek olarak farklı bir uygulama yapılmamıştır.

Son test olarak, ön testte uygulanan ölçekler tekrar sınıf öğretmenleri tarafından doldurulmuştur. Deney grubu son test ölçekleri doldurulurken araştırmacının da dört haftalık uygulama sırasındaki gözlemleri değerlendirilmiştir ve formlar sınıf öğretmenleriyle birlikte doldurulmuştur. Araştırmanın deseni ve işlemleri Tablo 3.1.'de gösterilmiştir.

Tablo 3. 1. Araştırma Deseni

Grup	Ön Test	İşlem	Son Test
Deney Grubu	Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği	Sosyal Beceri Eğitim Programı (12 Oturum)	Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği
	Okula Uyum Öğretmen Değerlendirme Ölçeği		Okula Uyum Öğretmen Değerlendirme Ölçeği
	Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği		Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği
Kontrol Grubu	Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği	-	Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği
	Okula Uyum Öğretmen Değerlendirme Ölçeği		Okula Uyum Öğretmen Değerlendirme Ölçeği
	Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği		Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği

Araştırmada, okul öncesi 5-6 yaş grubu çocukların sosyal beceri ve okula uyum düzeylerini arttırmak, problem davranışlarını azaltmak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen SOBEP'in etkisini incelemek amacıyla deney ve kontrol grupları oluşturulmuştur. Tablo 3.1.'de belirtildiği üzere deney grubuna araştırmacı tarafından 12 oturumluk SOBEP uygulanmıştır. Kontrol grubunda yer alan çocuklara ise herhangi bir müdahalede bulunulmamıştır, sınıf öğretmenleri normal eğitim öğretim programını uygulamışlardır. Uygulamaya başlamadan önce ve uygulamanın sonunda deney ve kontrol gruplarının sosyal beceri, okula uyum ve problem davranış düzeyleri belirtilen ölçme araçlarıyla ölçülmüştür.

3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırma; kolay örnekleme yöntemiyle seçilen, Antalya İli, Muratpaşa İlçesinde bulunan bir anaokulunda, 2022-2023 eğitim-öğretim yılında okul öncesi 5-6 yaş grubunda öğrenim görmekte olan 31 kız ve 26 erkek, toplam 57 çocukla gerçekleştirilmiştir. Okulda sabahçı ve öğlenci olmak üzere iki ayrı öğrenci grubu yer almaktadır. Kura yöntemiyle

sabahçılar deney, öğlenciler de kontrol grubu olarak belirlenmiştir. Deney grubunda 29 (15 kız, 14 erkek), kontrol grubunda 28 çocuk (16 kız, 12 erkek) yer almaktadır. Çocukların oturumlara düzenli katılımını sağlayabilmek amacıyla sınıf öğretmenlerinden destek alınmıştır. Deney grubunun sınıf öğretmenleri, araştırmacı oturumlara başlamadan önce velilere gönderilen onam formuna ek olarak elektronik ortamdan bilgi mesajı da göndererek çalışmanın önemini iletmişlerdir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Yapılan araştırmada veri toplama araçları olarak; “Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği”, “Okula Uyum Öğretmen Değerlendirme Ölçeği”, “Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği (Preschool and Kindergarten Behavior Scales) (PKBS-2)” kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeklerle ilgili bilgilere aşağıda yer verilmiştir.

3.3.1.Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği (OSBED)

Ömeroğlu ve ark. (2014a), tarafından 3-6 yaş okul öncesi dönem çocuklarının sosyal beceri düzeylerini belirlemek amacıyla geliştirilen OSBED dört alt boyuttan (başlangıç becerileri, akademik beceriler, arkadaşlık becerileri ve duyguları yönetme becerileri) ve toplam 49 maddeden oluşmaktadır. Başlangıç becerileri alt boyutunda 12 madde, akademik beceriler alt boyutunda 12 madde, arkadaşlık becerileri alt boyutunda 13 madde, duyguları yönetme becerileri alt boyutunda 12 madde yer almaktadır. OSBED’ten alınabilecek en düşük puan 49, en yüksek puan 245’tir. Ölçekten alınan yüksek puanlar sosyal beceri düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Yapılan güvenirlik analizlerinin sonucunda OSBED’in Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı .95 bulunmuştur (Ömeroğlu ve ark., 2014a). Bu araştırmanın çalışma grubuna ait OSBED puanlarının güvenirliği için Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı hesaplanmıştır. OSBED Alfa değeri .97 olarak elde edilmiştir.

3.3.2.Okula Uyum Öğretmen Değerlendirme Ölçeği (OUÖDÖ)

5-6 yaş çocuklarının okula uyum becerilerini ölçmek amacıyla Ladd, Kochenfender ve Coleman (1996) tarafından OUÖDÖ geliştirilmiştir. Önder ve Gülay (2010) tarafından ölçeğin geçerlik ve güvenirliğini saptamak amacıyla uyarlama çalışmaları yürütülmüştür. Ölçeğin Türkçe’ye uyarlanan hali 25 maddeden ve dört alt boyuttan (okulu sevme, işbirlikli katılım, okuldan kaçınma, kendi kendini yönetme) oluşmaktadır. Ölçekten alınan en düşük

puan 25 iken en yüksek puan 75'tir. Ölçekten alınan puanın yükselmesi çocuğun okula uyum düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Yapılan güvenirlik analizlerinin sonucunda OUÖDÖ'nün Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı .70 bulunmuştur (Önder ve Gülay, 2010). Bu araştırmanın çalışma grubuna ait OUÖDÖ puanlarının güvenirliği için Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı hesaplanmıştır. OUÖDÖ Alfa değeri .74 olarak elde edilmiştir.

3.3.3.Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği (Preschool and Kindergarten Behavior Scales/PKBS-2) (AADÖ)

AADÖ, okul öncesi dönem 3-6 yaş çocuklarının sosyal beceri ve problem davranış düzeylerini değerlendirmek amacıyla 1994 yılında Merril tarafından geliştirilmiştir. 2003 yılında tekrar norm güncellemesi yapılarak ölçek gözden geçirilmiştir (Merril, 2003). Ölçeğin Türkiye'deki geçerlik ve güvenirlik analizleri Alisinanoğlu ve Özbey (2009) tarafından yapılmıştır. Ölçek "Sosyal Beceri Ölçeği" ve "Problem Davranış Ölçeği" olmak üzere birbirinden bağımsız iki ayrı ölçekten oluşmaktadır. Bu iki ölçek bir arada kullanılabileceği gibi ayrı ayrı da kullanılabilir. İki ölçekte toplam 50 madde bulunmaktadır. Problem Davranış Ölçeği'nde 27 madde ve dört boyut (Dışa yönelim, içe yönelim, anti sosyal ve ben merkezci) yer almaktadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar problem davranışların fazla olduğunu göstermektedir. Yapılan güvenirlik analizlerinin sonucunda Problem Davranış Ölçeği'nin Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı .96 olarak bulunmuştur (Alisinanoğlu ve Özbey, 2009). Bu araştırmanın çalışma grubuna ait AADÖ puanlarının güvenirliği için Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı hesaplanmıştır. AADÖ Alfa değeri .91 olarak elde edilmiştir.

3.3.4. Sosyal Beceri Eğitim Programı (SOBEP)

Bu araştırma kapsamında, okul öncesi dönem çocuklarına yönelik "SOBEP" geliştirilmiştir. Program hazırlama aşamasında Milli Eğitim Bakanlığı'nın, 36-72 aylık çocuklara yönelik düzenlediği kapsamlı "Okul Öncesi Eğitim Programı'nda" sosyal becerilerle ilgili ve benzer çalışmalarda kullanılan programlardaki kazanımlara ek olarak araştırmada kullanılan ölçek maddeleri ve çocukların yaşlarına göre gelişim özellikleri de değerlendirilerek programın kazanım ve göstergeleri çıkarılmıştır. Kazanımlara uygun oturum planlaması yapılmıştır. Yapılandırmacı yaklaşım temele alınarak oluşturulan programda yer alan etkinliklerde kullanılacak materyallerin dikkat çekici olmasına özen gösterilmiştir. İlgi çekici olacağı düşünülen kuklalar, şapkalar, zil, renkli kalem, renkli kağıtlar, etiketler

(stikerlar), okolata, kek, video, vb. gibi materyaller sree dahil edilmiştir. ocuk merkezli bir program hazırlanarak çocukların süreçte aktif olması hedeflenmiştir.

Bu doğrultuda kendisini tanıtmaya, günün saatlerine uygun selamlaşma ve vedalaşma ifadelerini kullanma, teşekkür etme, yardım ve izin isteme, soru sorma, dinleme, paylaşma, oyun kurma, oyuna katılma ve zor ve olumsuz durumlarla baş etme, problem çözme, farklılıklara saygı gösterebilme, duyguları anlama, duyguları ifade etme ve duygulara uygun tepkiler verebilme konularını içeren etkinlikler oluşturularak oturumlar planlanmıştır. Etkinlikler; rol oynama, canlandırma, kukla, sohbet, video, müzik dinleme, şarkı söyleme, oyun oynama gibi tekniklerin kullanımını sağlayacak şekilde oluşturulmuştur. SOBEP, 5-6 yaş okul öncesi dönem çocuklarının sosyal, duygusal ve davranışsal alanlarını desteklemeye yönelik olarak geliştirilen ve oyun, hikâye anlatma, video tamamlama, rol oynama, resim, drama, müzik teknikleri kullanılarak hazırlanan 12 oturumdan oluşmuştur. Oturumların süreleri çocukların yaşları, dikkat süreleri ve okullardaki ders saatleri de dikkate alınarak 40 dakika olarak planlanmıştır. Programın hazırlanmasının ardından danışman hocanın da programla ilgili görüşleri alınarak gerekli görülen düzenlemeler yapılmıştır. SOBEP'i oluşturan etkinlikler ile çocukların duygu ve düşüncelerini ifade edebilmelerine fırsat vermek, akran etkileşimini arttırmak, sosyal becerilerinin gelişimini ve okula uyum düzeylerini desteklemek, problem davranışlarını azaltmak amaçlanmıştır.

Oturumlar şu başlıklardan oluşmaktadır;

- Merhaba Merhaba
- Dinliyorum Anlıyorum
- Teşekkür Etmek Ne Güzel
- Sıra Bende
- Hem Yardım İsterim Hem Yardım Ederim
- Zor Balık Kimdir?
- Duygularım ve Ben
- Ben Sen O
- Yaşasın Oyun Oynamak
- Hatalarım ve zmlerim

- Sihirli Kelime
- Hoşça Kal.

Etkinlikler çocukların dikkat sürelerine göre planlanmıştır. Her oturum bir ısınma etkinliğiyle başlamaktadır. Masa başı etkinliğin ardından hareket içeren bir etkinlikle süreç devam ettirilmiştir. Her oturumun sonunda o gün yapılan etkinlikler ve kazanımlar özetlenmiştir, çocuklara düşünceleri sorulmuştur. Aynı şekilde yeni bir oturuma başlamadan önce de son görüşmede neler yapıldığıyla ilgili öğrencilerle sohbet edilmiştir. Uygulama sırasında tüm çocukların aktif katılımına özen gösterilmiştir. Araştırmacı; uygulama esnasında çocuklarda sürece dahil olmama, dinlememe, yerinden kalkma, arkadaşlarını rahatsız etme gibi davranışlar gözlemlendiğinde sınıf öğretmenleriyle görüşmüş ve sınıf öğretmenleri de çocuklarla bireysel görüşmeler yaparak davranışların tekrarlanmaması sağlanmıştır. Ayrıca süreç devam ederken sınıf öğretmenleri de kendi eğitim öğretim faaliyetlerini sürdürürken çocuklarla ilgili karşılaştıkları sorunları araştırmacı ile paylaşarak sorunların çözümü için neler yapabilecekleriyle ilgili fikir almışlardır. Her oturum sonrasında öğretmenlerle hem oturumlar hakkında hem de çocukların genel durumuyla ilgili görüşmeler yapılmıştır.

3.4.Verilerin Toplanması

Bu bölümde, araştırma ile ilgili veri toplamak için uygulanan ön testlerin, SOBEP'in ve son testlerin işlem basamaklarıyla ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.4.1.Ön Testlerin Uygulanması

Verilerin toplaması aşamasında araştırmacı tarafından, ilk olarak Akdeniz Üniversitesi Etik Kurulu'ndan ve MEB Strateji Geliştirme Birimi'nden araştırma için gerekli olan izinler alınmıştır. Uygulamanın yapılacağı okulun; okul müdürüne, sınıf öğretmenlerine ve öğrencilerine araştırma ile ilgili bilgi verilmiştir ve çocuklar yaşça küçük olduğu için velilerinden onam formu alınmıştır. Okulda toplam okul öncesi eğitime devam eden dört şube bulunmaktadır. Bu dört şubenin iki şubesi sabah diğer iki şubesi ise öğle grubu olarak eğitime devam etmektedir. Sınıf öğretmenlerinin görüşleri alınarak sınıf mevcutlarının az olmasından dolayı sabah grupları kendi içinde bir grup öğle grupları da kendi içinde bir grup olacak şekilde birleştirilmiştir ve araştırma iki grupla sürdürülmüştür. Deney ve kontrol grupları kura yöntemiyle belirlenmiştir. 7 Kasım 2022 tarihinde, bu iki gruba da OSBED, OUÖDÖ, AADÖ uygulanmıştır. Uygulama sırasında ölçekler sınıf öğretmenlerine rastgele verilmiş, her öğrenci

için bir kod oluşturmaları ve ölçeklerle ilgili gerekli bilgiler açıklandıktan sonra ölçekleri her öğrenci için ayrı ayrı doldurmaları istenmiştir. Öğretmenleri sıkıştırmamak ve rahatlatmak amacıyla ölçeklerin doldurulması için 21 Kasım 2022 tarihine zaman verilmiştir. Ön test ölçekleri öğretmenlere dağıtıldığında bu esnada öğretmenlerden çocuklar hakkında genel bilgiler alınmış, çocuklarla tanışılmış ve süreç hakkında çocuklara bilgi verilmiştir.

3.4.2.SOBEP'in Uygulanması

Uygulama dört hafta boyunca, haftada üç oturum şeklinde salı, çarşamba ve perşembe günleri, 10.00-10.40 saatleri arasında, yüz yüze gerçekleştirilmiştir. 29 Kasım-22 Aralık 2022 tarihleri arasında (4 hafta) deney grubundaki çocukların mevcut eğitimleri devam ederken buna ek olarak geliştirilen SOBEP araştırmacı tarafından deney grubundaki çocuklara haftada üç gün uygulanmıştır. Eğitim her gün ortalama 40 dakika sürmüştür. Kontrol grubundaki çocuklar ise sınıf öğretmenleriyle mevcut eğitimlerine devam etmişlerdir, araştırmacı tarafından ek olarak herhangi bir uygulama yürütülmemiştir.

SOBEP'in haftalara göre uygulanma süreci şu şekilde olmuştur:

1. Oturum (Merhaba Merhaba): Müzikli Tanışma Etkinliğinden sonra süreç hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Süreç boyunca uyulması gereken kurallar çocuklarla birlikte oluşturularak not edilmiştir ve kurallar listesinin altına her çocuğun kendi seçtiği stikerlar (imza yerine geçmektedir ve söz verdiklerini göstermektedir) yapıştırılarak kurallar listesi sınıf panosuna asılmıştır. Kendisini tanıtmak, selamlaşmanın önemi, günün zamanına uygun selamlaşma şekilleri ve ifadeleri ile ilgili oyunlar oynanmış, kuklalar kullanılarak etkinlikler yapılmış ve videolar izlenmiştir.

2. Oturum (Dinliyorum Anlıyorum): “Kulaktan Kulağa” ısınma oyunu ile süreç başlatılmıştır. Uygun şekilde göz teması kurarak, karşıdakinin sözünü kesmeden dinleyebilmeye yönelik oyunlar oynanmıştır ve etkinlikler yapılmıştır, hikayeler oluşturulmuş ve çocukların hikayeleri tamamlaması istenerek beyin fırtınası yapılmaları sağlanmıştır, videolar izlenerek dinlemenin önemi pekiştirilmiştir.

3. Oturum (Teşekkür Etmek Ne Güzel): Başkalarından bir şey isterken izin alması, hangi durumlarda ve nasıl teşekkür etmesi gerektiği ile ilgili etkinlikler yapılmıştır. Kuklalar kullanılarak örnek olaylar canlandırılmıştır. Doğru ve yanlış davranışlar kartları okunarak sohbet edilmiştir. Yanlış davranışlar doğrularıyla düzeltilmiştir.

4. Oturum (Sıra Bende): Gerektiğinde sıraya girme, kalabalık ortamlarda başkalarını

rahatsız etmeme ve uygun bir şekilde davranma ile ilgili etkinlikler yapılmıştır. Sıraya girme ile ilgili “Kantinci” etkinliği yapılarak çocukların yaparak yaşayarak öğrenmeleri sağlanmıştır. İzlenen videoyla hangi ortamlarda sıraya girmesi ve sırasını beklemesi gerektiği pekiştirilmiştir. Soru-cevap yöntemi kullanılarak çocukların düşünmeleri ve izin isteyerek fikirlerini paylaşabilmeleri sağlanmıştır.

5. Oturum (Hem Yardım İsterim Hem Yardım Ederim): “Çuf Çuf Çuf” oyunu ile oturum başlatılmıştır. İhtiyacı olduğunda yardım isteme ve başkalarına yardım etme, iş birliği yapma ile ilgili etkinlikler yapılarak yardımlaşmanın önemine dikkat çekilmiştir. Tek başına yapılabilen ve yapılamayan olaylar ile ilgili sorular sorularak grup etkileşimi sağlanmıştır. Örnek olaylar okunarak beyin fırtınası yapılmıştır, olaylar karşısında ne yapılacağı ile ilgili çözüm yolları bulmaları istenmiştir.

6. Oturum (Zor Balık Kimdir?): Zor durumlarla karşılaştığında, arkadaşı veya bir başkası kendisini zorla itip çektiğinde, fiziksel ya da duygusal olarak zarar verdiğinde ve kaba davranışlara maruz kaldığında bunlara nasıl karşı koyması ve kimlerden yardım istemesi ile ilgili etkinlikler yapılmıştır ve oyunlar oynanmıştır. Davranış kartları kullanılarak iyi davranış kötü davranış kartları gruplandırılmıştır. Kötü davranış kartları hakkında sohbet edilmiştir, empati yapmaları sağlanarak böyle durumlarla karşılaştıklarında ne yapmaları ve kimlerden yardım istemeleri gerektiğiyle ilgili sohbet edilmiştir.

7. Oturum (Duygularım ve Ben): Temel duyguları, duygu ifadelerini tanıma, anlama ve uygun tepkiler verebilme, duygularla bağlantılı olabilecek davranışlar arasında ilişki kurma, olaylar karşısında hangi duyguyu hissettiğini, duyguların nedenlerini ve sonuçlarını öğrenme ile ilgili kartlar ve resimler üzerinden etkinlikler yapılmıştır. Kartların duyguları, hissettikleri ve hangi davranış sonucunda bu duyguya sahip oldukları hakkında konuşulmuştur. Resim kağıtları ve boya kalemleri kullanılarak çocuklardan da seçtikleri bir duyguya uygun resim yapmaları istenmiştir ve isteyen çocuğun duygu resmi tahtada sunulmuştur.

8. Oturum (Ben Sen O): Kendini yaratıcı yollarla ifade etme, olumsuz duyguları olumlu duygu ve davranışlarla açıklayabilme, duygularını kontrol etme, başkalarının duygularını anlama ve uygun tepkide bulunma ile ilgili kısa duygu çizgi filmleri izlenmiştir. Çizgi filmler hakkında sohbet edilmiştir. Çizgi filmdeki karakterlerin yerinde olsalardı neler yaparlardı, nasıl hissederlerdi, karşısındaki kişinin nasıl davranmasını isterlerdi gibi sorularla sohbet yapılandırılmıştır. Olumsuz duygularla karşılaştıklarında kullanmaları amacıyla oyun

yoluyla gevşeme egzersizleri (goril, limon, sinek, kedi) yaptırılmıştır.

9. Oturum (Yaşasın Oyun Oynamak): Oyun kurma, oyuna dahil olma, oyunun kurallarına uygun davranma, oyunun sonuçlarını kabul etme, kazanan arkadaşını/takımı takdir etme, başarısızlığı kabul etme ile ilgili oyunlar oynanmıştır, videolar izlenmiştir. Tek başına ve grupça oyunlar oynanarak çocukların bireysel oyun ve grup oyunu arasındaki farkı görmeleri istenmiştir ve grup oyunlarına nasıl dahil olacaklarına yönelik canlandırmalar yapılmıştır. Rekabet oyunlarında yaşanabilecekler, oyunda çabalama ve oyunun sonuçlarını kabul etme, tebrik etme konulu kısa çizgi film izlenmiştir.

10. Oturum (Hatalarım ve Çözümlerim): Doğru ya da yanlış davranışı ayırt etme, hatayı kabul etme ve sonrasında ne yapacağını bilme, davranışlarındaki hatalarıyla baş etme ile ilgili hikâye çalışmaları yapılarak, oyunlar oynanmıştır. Hikayeler yarım bırakılarak çocukların tamamlaması istenmiştir. Daha sonra hikâyenin orijinali okunarak hatalı davranışlar hakkında konuşulmuştur ve doğrusunun ne olduğu hakkında tartışılmıştır. Konuşma ve tartışmalar yoluyla ifade becerileri ve söz alma, uygun zamanda söze girme davranışlarının geliştirilmesi amaçlanmıştır. Daha sonra “Doğru Yanlış Şarkısı-Kare” açılarak dinlenmiştir ve birlikte söylenmiştir.

11. Oturum (Sihirli Kelime): Özür dileme, hangi durumlarda ve nasıl özür dileneceği, alay etmeyle başa çıkma, hangi durumlardan ve davranışlardan sonra affetmesi gerektiğiyle ilgili etkinlikler yapılmıştır. “Masal Saati” videosu izlenmiştir, karakterler üzerinden video hakkında önemli görülen yerler hakkında konuşulmuştur. Empati yaparak kendilerini karakterlerin yerlerine koymaları istenerek ne hissettikleri, onlar olsa ne yaparlardı soruları üzerinden gidilerek duygu ve davranışlar hakkında konuşulmuştur, ifade becerilerini geliştirmek, söz almalarını sağlamak amaçlanmıştır. “Özür Dilerim” şarkısı dinlenmiştir, hangi durumlarda özür diledikleri öğrencilerle birlikte bulunmuştur.

12. Oturum (Hoşça Kal): Hangi durumlarda nasıl vedalaşılacağı, uygun veda sözcüklerini kullanma ile ilgili oyunlar oynanmıştır ve etkinlikler yapılmıştır. “Deve Cüce” oyunu oynanarak güle güle ve hoşça kal ifadelerinin kullanımı sağlanmıştır. Ne zaman vedalaşıldığı, günlük hayatta bu kelimeleri nerelerde kullandığımız ile ilgili sorular sorulur ve örnekler vermeleri istenir. Sınıfça serbest sohbet edilir, fikir paylaşımı yapılır, öğrencilerin kendi aralarında da sohbet etmelerine izin verilir. Daha sonra çocuklar gruplara ayrılarak 12 oturum boyunca yapılanlar özetlenerek onların aklında kalan, en sevdikleri etkinlikleri resim kağıtlarına çizmeleri istenir. Böylece hem genel bir süreç değerlendirmesi yapılmıştır hem de

grup çalışmasıyla çocukların iş birliği yapmaları sağlanmıştır.

Uygulamaya başlamadan önce süreç içerisinde kullanılacak olan eğitim materyalleri ve eğitim ortamı sürece uygun bir şekilde hazırlanmıştır. Eğitimde çocukların merkeze alındığı etkinlikler ve oyunlar, hikayeler, videolar kullanılmıştır. SOBEP uygulaması sırasında yapılan etkinliklerin bazılarının fotoğrafları çekilmiştir ve Ek-12.'de yer verilmiştir.

3.4.3. Son Testlerin Uygulanması

SOBEP'in uygulanmasının ardından ön testte uygulanan ölçeklerin hepsi, OSBED, OUÖDÖ ve PKBS, deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin öğretmenlerine 23 Aralık 2022 tarihinde son test olarak tekrar verilerek 6 Ocak 2023 tarihine kadar doldurmaları istenmiştir. Denek kaybı olmadan (deney grubu:29, kontrol grubu:28) süreç sonlandırılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmaya katılan okul öncesi dönem 5-6 yaş grubu çocuklarından oluşan deney ve kontrol grubunda yer alan çocuklara ön test ve son test olarak OSBED, OUÖDÖ ve AADÖ uygulanmıştır. Bu veriler SPSS 22.0 İstatistik Programıyla analiz edilmiştir. Araştırma grubundaki 57 çocuktan 29 çocuk deney grubu, 28 çocuk da kontrol grubu olarak atanmıştır. Veri analizi sırasında oluşturulan genel veri seti, yapılan uç değer ayıklaması esnasında denek kayıplarına sebep olduğundan ve geçerliliği düşürdüğünden dolayı her ölçek için ayrı ayrı hazırlanmıştır ve üç araştırma sorusuna göre analizler ayrı veri setleri üzerinde devam ettirilmiştir. SOBEP'in 5-6 yaş grubunda okul öncesi eğitim öğretime devam etmekte olan çocukların sosyal beceri davranışları, uyum düzeyleri ve problem davranışları üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla Kovaryans Analizi (ANCOVA) kullanılmıştır. Kovaryans Analizi (ANCOVA), yapılan araştırmada etkisi test edilecek olan faktörün/faktörlerin dışında, araştırmanın bağımlı değişkeni ile ilişkisi olan diğer değişkenin/değişkenlerin istatistiksel verilerinin kontrol edilmesini sağlamak amacıyla kullanılmaktadır (Büyüköztürk, 2020). Bu çalışmada da her bir değişken (sosyal beceri, okula uyum, problem davranış) için uygulanan ölçeklerin (OSBED, OUÖDÖ, AADÖ) ön test puanları kontrol edildiğinde son test puanları (bağımlı değişken) üzerindeki etkisini test etmek amaçlanmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde araştırmacı tarafından geliştirilen SOBEP'in uygulandığı deney grubunun ve Milli Eğitimin eğitim öğretim faaliyetlerine devam eden kontrol grubunun sosyal beceri, okula uyum ve problem davranış düzeylerini gösteren bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir. Sırasıyla her alt problem için normallik analizleri, ön testlerin t testi sonuçları ve kullanılan modele ilişkin analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Araştırmanın amaçlarına yönelik olarak ölçekler kendi içlerinde analiz edilmiştir. Araştırmanın her alt problemi için kullanılan model Kovaryans Analizi (ANCOVA) olarak belirlenmiştir ancak her alt problemin analizinde kullanılan örneklem grubunun sayısı farklılık göstermektedir (Sosyal beceri düzeyleri: 55 çocuk, okula uyum düzeyleri: 56 çocuk, problem davranış düzeyleri: 55 çocuk).

4.1. Deney ve Kontrol Grubundaki Çocukların Sosyal Beceri Düzeylerine İlişkin Bulguları

Araştırmacı tarafından geliştirilen ve uygulanan SOBEP'in okul öncesi dönem 5-6 yaş grubu öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerine etkisine ait verilere yer verilmiştir. Normallik analizleri, ön testlere ilişkin veriler ve son testlere ait bulgular alt başlıklar halinde açıklanmıştır.

4.1.1. Deney ve Kontrol Grubundaki Çocukların OSBED Puanlarına İlişkin Normallik Analizi Bulguları

OSBED ön test ve son test puanları normallik varsayımlarını (Kolmogorov-smirnov, çarpıklık, basıklık, aritmetik ortalama, tepe değer, medyan) karşılamadığı için uç değer ayıklamaya gidilmiştir ve iki katılımcı veri setinden çıkarılarak 55 katılımcı ile analize devam edilmiştir. Normallik analizi sonuçları Tablo 4.1.'de verilmiştir.

Tablo 4. 1. OSBED Ön Test ve Son Test Puanlarının Normallik Analizlerine İlişkin İstatistikler

	OSBED Ön Testi	OSBED Son Testi
Kolmogorov-Smirnov (K-S)	.181	.200
$\bar{X}$	2.74	2.96
Medyan	2.78	3.02
Tepe Değer	2.00	3.33
Çarpıklık	-.302	-.539
Basıklık	-.446	.255

Not: OSBED: Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği

Tablo 4.1.'de, deney ve kontrol grubundaki çocukların ön test ve son test OSBED puanlarının normallik istatistiklerine yer verilmiştir. Yapılan normallik analizleri sonucunda OSBED ön testi puanları Kolmogorov-Smirnov testine göre normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir ($p = .181 > .05$). OSBED ön test puanlarının, aritmetik ortalama (2.74), tepe değer (2.00) ve medyan (2.78) değerleri birbirine yakın, çarpıklık değeri (-.302) ve basıklık değeri (-.446), -1 ile +1 aralığındadır (Büyüköztürk, 2020).

Yapılan normallik analizleri sonucunda OSBED son testi puanları Kolmogorov-Smirnov testine göre normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir ($p = .20 > .05$). OSBED son test puanlarının, aritmetik ortalama (2.96), tepe değer (3.33) ve medyan (3.02) değerleri birbirine yakın, çarpıklık değeri (-.539) ve basıklık değeri (.255) ise -1 ile +1 aralığındadır. Elde edilen bulgulara dayalı olarak deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin ön test ve son test OSBED puanlarının normal dağılım gösterdiği ispatlanmıştır.

4.1.2. Deney ve Kontrol Grubu Çocuklarının OSBED Ön Test Puanlarına İlişkin Bulguları

Tablo 4. 1. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin OSBED Ön Test Puanlarının Bağımsız Ölçümlerde T Testi Sonuçları

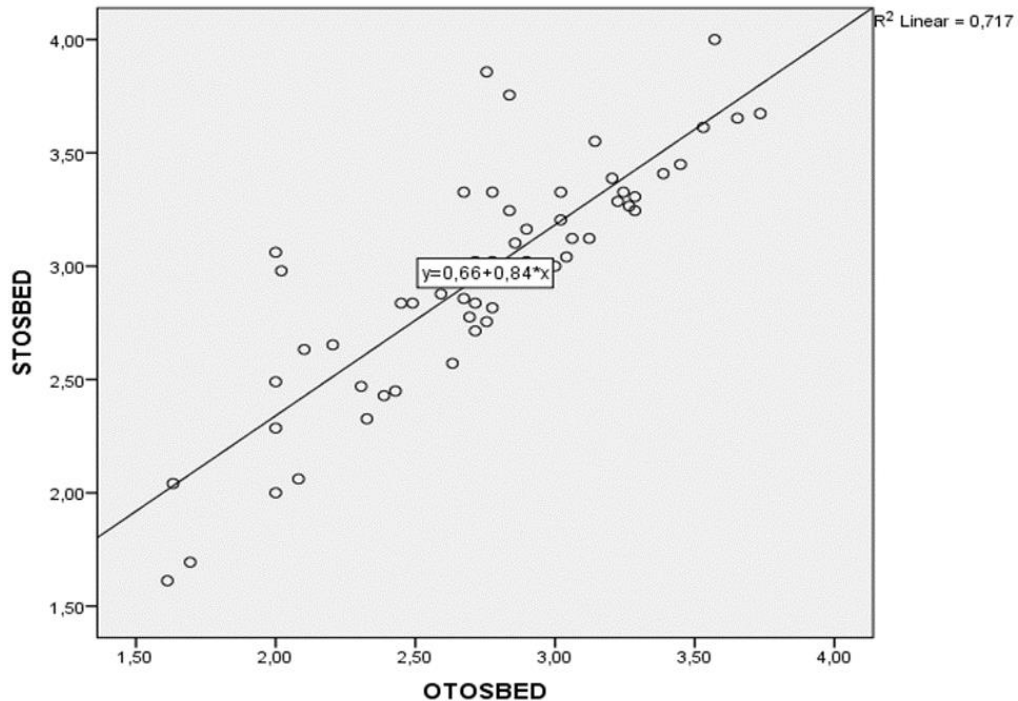
	Gruplar	N	$\bar{X}$	p	sd	t
OSBED Ön Testi	Deney	27	2.62	.116	53	1.59
	Kontrol	28	2.85			
	Toplam	55				

* $p > .05$, Not: OSBED: Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği

Tablo 4.2. incelendiğinde, araştırmaya katılan okul öncesi 5-6 yaş grubu çocukların almış oldukları OSBED ön test puanlarının deney ve kontrol grupları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Bağımsız Ölçümlerde T Testi sonuçlarına göre OSBED ön test puanları ($p=.116>0.05$) bakımından gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Bu doğrultuda, deney ve kontrol gruplarının sosyal beceri düzeylerinin ön test puanları uygulama öncesinde birbirine denktir. Buna göre uygulama öncesinde deney ve kontrol grubu çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin birbirine yakın olduğu söylenebilir.

4.1.3. OSBED Puanlarının Deney ve Kontrol Gruplarına Göre ANCOVA Sonuçları

Deney ve kontrol grubundaki çocukların OSBED puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla Kovaryans Analizi (ANCOVA) yapılmıştır. ANCOVA analizinin varsayımları gereği bağımlı değişkene ait puanların normal dağılım ve varyanslarının da homojen dağılım gösterdiği bulunmuştur (Levene's Test $p>.05$). Gruplar içi regresyon katsayılarının eşit olmasını gerektiren varsayım da karşılanmıştır ($R^2=.056>.05$, $F(1, 51)= 3.827$, $p>.05$). Ayrıca ortak değişken ile bağımlı değişken arasında doğrusal bir ilişkinin olduğu aşağıdaki saçılma grafiği ile doğrulanmıştır (Şekil 4.1.) (Büyüköztürk, 2020).

Şekil 4. 1. Son Test ve Ön Test OSBED Değişkenleri İçin Saçılma Diyagramı ve Regresyon Doğrusu

Tablo 4. 2. OSBED Puanlarının Gruplara Göre Betimsel İstatistikleri

Grup	N	Ortalama	Düzeltilmiş Ortalama
Deney	27	3.06	3.15
Kontrol	28	2.87	2.76

Not: OSBED: Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği

Çocukların ön test OSBED puanlarına göre düzeltilmiş son test OSBED ortalama puanları Tablo 4.3.'te verilmiştir. Buna göre son test OSBED ortalama puanları deney grubundaki çocuklar için 3.06; kontrol grubundaki çocuklar için 2.87 olarak hesaplanmıştır. Grupların ön test OSBED puanları kontrol edildiğinde son test OSBED puanlarında değişimler olduğu görülmektedir. Son test OSBED düzeltilmiş ortalama puanları deney grubu için 3.15; kontrol grubu için 2.76'dır. Düzeltilmiş son test OSBED puanlarına göre, gruplar sosyal becerileri bakımından sıralandığında en yüksek sosyal beceri düzeyinin deney grubunda yer alan çocuklarda olduğu görülmektedir. Grupların son test OSBED ortalama puanları arasında gözlenen farkın anlamlı olup olmadığına ilişkin yapılan ANCOVA analizi sonuçları Tablo 4.4.'te verilmiştir.

Tablo 4. 3. Deney ve Kontrol Grubundaki Çocukların OSBED Ön Test-Son Test Puanlarına İlişkin ANCOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	Anlamlılık Düzeyi (p)	Kısmi η^2
Ön Test OSBED (Reg.)	11.050	1	11.050	291.844	.000	.851
Grup	.406	1	.406	10.726	.002	.174
Hata	1.931	51	.038			
Toplam	14.555	54				

* $p < .05$, Not: OSBED: Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği

ANCOVA sonuçlarına göre, farklı gruplarda öğrenim görmekte olan çocukların ön test OSBED'e göre düzeltilmiş son test OSBED ortalama puanları arasında anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur ($F(1, 51) = 10.726$, $p = .002 < .05$, Kısmi $\eta^2 = .174$). Başka bir deyişle, çocukların sosyal beceri düzeyleri deney ve kontrol grubunda olma durumları ile ilişkilidir.

Buna bağlı olarak deney ve kontrol grubunun düzeltilmiş son test OSBED puanları

arasında yapılan Benforroni Testi sonuçlarına göre, deney grubundaki çocukların sosyal becerileri (aritmetik ortalama= 3.15) ve kontrol grubundaki çocukların sosyal becerileri (aritmetik ortalama= 2.76) birbirinden farklılık göstermektedir. Bu farkın deney grubu lehine olduğu ortaya çıkmıştır. Deney grubundaki çocukların sosyal beceri düzeylerinin kontrol grubundakilerin sosyal beceri düzeylerine göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca göre dört hafta boyunca (haftada üç gün) uygulanan SOBEP'in sonucunda, deney grubundaki çocukların sosyal beceri düzeylerinde kontrol grubundaki çocuklara göre anlamlı düzeyde bir artış sağladığı söylenebilir.

4.2. Deney ve Kontrol Grubundaki Çocukların Okula Uyum Düzeylerine İlişkin Bulguları

Araştırmacı tarafından geliştirilen ve uygulanan SOBEP'in okul öncesi dönem 5-6 yaş grubu çocuklarının okula uyum düzeylerine etkisine ait verilere yer verilmiştir. Normallik analizleri, ön testlere ilişkin veriler ve son testlere ait bulgular alt başlıklar halinde açıklanmıştır.

4.2.1. Deney ve Kontrol Grubundaki Çocukların OUÖDÖ Puanlarına İlişkin Normallik Analizi Bulguları

OUÖDÖ ön test ve son test puanları normallik varsayımlarını (Kolmogorov-smirnov, çarpıklık, basıklık, aritmetik ortalama, tepe değer, medyan) karşılamadığı için uç değer ayıklamaya gidilmiştir ve bir katılımcı veri setinden çıkarılarak 56 katılımcı ile analize devam edilmiştir. Normallik analizi sonuçları Tablo 4.5.'te verilmiştir.

Tablo 4. 5. OUÖDÖ Ön Test ve Son Test Puanlarının Normallik Analizlerine İlişkin İstatistikler

	OUÖDÖ Ön Testi	OUÖDÖ Son Testi
Kolmogorov-Smirnov	.023	.003
$\bar{X}$	2.50	2.56
Medyan	2.60	2.64
Tepe Değer	2.88	2.88
Çarpıklık	-.630	-.522
Basıklık	-.568	-.966

Not: OUÖDÖ: Okula Uyum Öğretmen Değerlendirme Ölçeği

Tablo 4.5.'te, deney ve kontrol grubundaki çocukların ön test ve son test OUÖDÖ puanlarının normallik istatistiklerine yer verilmiştir. Yapılan normallik analizleri sonucunda OUÖDÖ ön testi puanlarının Kolmogorov-Smirnov testine göre normal dağılım göstermediği belirlenmiştir ($p = .023 < .05$). Bu sebeple normal dağılımı ispat etmek amacıyla aritmetik ortalama, medyan, tepe değer, çarpıklık, basıklık değerleri hesaplanmıştır. Aritmetik ortalama (2.50), tepe değer (2.88) ve medyan (2.60) değerleri birbirine yakın, çarpıklık değeri (-.630) ve basıklık değeri (.568), -1 ile +1 aralığında olduğu için OSBED ön test puanlarının normal dağılım gösterdiği söylenebilir (Büyüköztürk, 2020).

Yapılan normallik analizleri sonucunda OUÖDÖ son testi puanları Kolmogorov-Smirnov testine göre normal dağılım göstermediği belirlenmiştir ($p = .003 < .05$). Bu nedenle normal dağılımı ispat etmek amacıyla aritmetik ortalama (2.56), tepe değer (2.88) ve medyan (2.64) değerleri hesaplanmış ve değerlerin birbirine yakın olduğu belirlenmiştir. Ayrıca çarpıklık değeri (-.522) ve basıklık değeri (-.966), -1 ile +1 aralığında olduğu için OUÖDÖ ön test puanlarının normal dağılım gösterdiği söylenebilir (Büyüköztürk, 2020). Elde edilen bulgulara dayalı olarak deney ve kontrol grubundaki çocukların ön test ve son test OUÖDÖ puanlarının normal dağılım gösterdiği ispatlanmıştır.

4.2.2. Deney ve Kontrol Grubu Çocuklarının OUÖDÖ Ön Test Puanlarına İlişkin Bulguları

Tablo 4. 6. Deney ve Kontrol Grubu Çocuklarının OUÖDÖ Ön Test Puanlarının Bağımsız Ölçümlerde T Testi Sonuçları

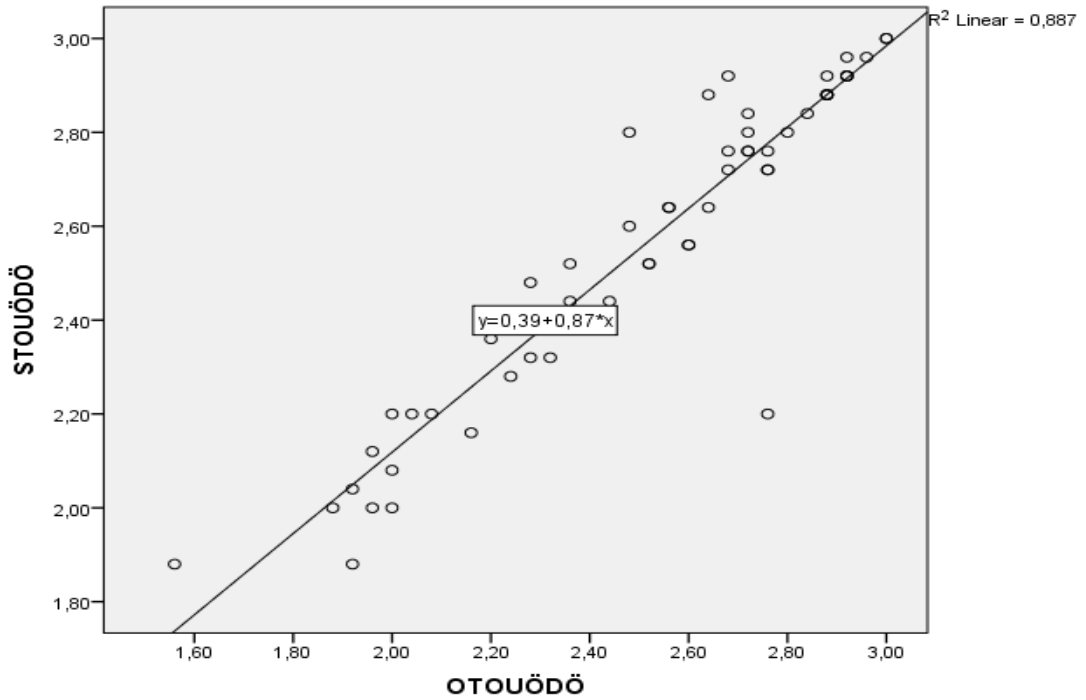
	Gruplar	N	$\bar{X}$	p	sd	t
OUÖDÖ Ön Testi	Deney	29	2.44	.14	54	1.48
	Kontrol	27	2.58			
	Toplam	56				

* $p > .05$, Not: OUÖDÖ: Okula Uyum Öğretmen Değerlendirme Ölçeği

Tablo 4.6. incelendiğinde, araştırmaya katılan okul öncesi 5-6 yaş grubu çocukların almış oldukları OUÖDÖ ön test puanlarının deney ve kontrol grupları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Bağımsız Ölçümlerde T Testi sonuçlarına göre OUÖDÖ ön test puanları bakımından gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p = .14 > .05$). Bu doğrultuda, deney ve kontrol gruplarının okula uyum düzeylerinin ön test puanları uygulama öncesinde birbirine denktir. Buna göre uygulama öncesinde deney ve kontrol grubu çocuklarının okula uyum düzeylerinin birbirine yakın olduğu söylenebilir.

4.2.3. OUÖDÖ Puanlarının Deney ve Kontrol Gruplarına Göre ANCOVA Sonuçları

Deney ve kontrol grubundaki çocukların OUÖDÖ puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla Kovaryans Analizi (ANCOVA) yapılmıştır. ANCOVA analizinin varsayımları gereği bağımlı değişkene ait puanların normal dağılım ve varyanslarının da homojen dağılım gösterdiği bulunmuştur (Levene's Test $p>.05$). Gruplar içi regresyon katsayılarının eşit olmasını gerektiren varsayım da karşılanmıştır ($R^2 = .20>.05$, $F(1, 52) = 1.69$, $p>.05$). Ayrıca ortak değişken ile bağımlı değişken arasında doğrusal bir ilişkinin olduğu aşağıdaki saçılma grafiği ile doğrulanmıştır (Şekil 4.2.) (Büyüköztürk, 2020).

Şekil 4. 2. Son Test ve Ön Test OUÖDÖ Değişkenleri İçin Saçılma Diyagramı ve Regresyon Doğrusu

Tablo 4. 7. OUÖDÖ Puanlarının Gruplara Göre Betimsel İstatistikleri

Grup	N	Ortalama	Düzeltilmiş Ortalama
Deney	29	2.52	2.58
Kontrol	27	2.60	2.53

Not: OUÖDÖ: Okula Uyum Öğretmen Değerlendirme Ölçeği

Çocukların ön test OUÖDÖ puanlarına göre düzeltilmiş son test OUÖDÖ ortalama puanları Tablo 4.7.'de verilmiştir. Buna göre son test OUÖDÖ ortalama puanları deney grubundaki çocuklar için 2.52; kontrol grubundaki çocuklar için 2.60 olarak hesaplanmıştır. Grupların ön test OUÖDÖ puanları kontrol edildiğinde son test OUÖDÖ puanlarında değişimler olduğu görülmektedir. Son test OUÖDÖ düzeltilmiş ortalama puanları deney grubu için 2.58; kontrol grubu için 2.53'tür. Düzeltilmiş son test OUÖDÖ puanlarına göre, gruplar okula uyumları bakımından sıralandığında en yüksek uyum düzeyinin deney grubunda yer alan çocuklarda olduğu görülmektedir. Grupların son test OUÖDÖ ortalama puanları arasında gözlenen farkın anlamlı olup olmadığına ilişkin yapılan ANCOVA analizi sonuçları Tablo 4.8.'de verilmiştir.

Tablo 4. 8. Deney ve Kontrol Grubundaki Çocukların OUÖDÖ Ön Test-Son Test Puanlarına İlişkin ANCOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	Anlamlılık Düzeyi (p)	Kısmi η^2
Ön Test OUÖDÖ (Reg.)	5.23	1	5.23	432.87	.000	.89
Grup	.27	1	.27	2.27	.140	.042
Hata	.63	52	.12			
Toplam	5.992	55				

* $p < .05$, Not: OUÖDÖ: Okula Uyum Öğretmen Değerlendirme Ölçeği

ANCOVA sonuçlarına göre, farklı gruplarda öğrenim görmekte olan çocukların ön test OUÖDÖ'ye göre düzeltilmiş son test OUÖDÖ ortalama puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($F(1, 52) = 2.27$, $p = .140 > .05$, Kısmi $\eta^2 = .042$). Başka bir deyişle, çocukların okula uyum düzeyleri deney ve kontrol grubunda olma durumlarına göre farklılık göstermemektedir.

4.3. Deney ve Kontrol Grubundaki Çocukların Problem Davranış Düzeylerine İlişkin Bulguları

Araştırmacı tarafından geliştirilen ve uygulanan SOBEP'in okul öncesi dönem 5-6 yaş grubu çocuklarının problem davranış düzeylerine etkisine ait verilere yer verilmiştir. Normallik analizleri, ön testlere ilişkin veriler ve son testlere ait bulgular alt başlıklar halinde açıklanmıştır.

4.3.1. Deney ve Kontrol Grubundaki Çocukların AADÖ Puanlarına İlişkin Normallik Analizi Bulguları

AADÖ ön test ve son test puanları normallik varsayımlarını (Kolmogorov-Smirnov, çarpıklık, basıklık, aritmetik ortalama, tepe değer, medyan) karşılamadığı için uç değer ayıklamaya gidilmiştir ve iki katılımcı veri setinden çıkarılarak 55 katılımcı ile analize devam edilmiştir. Normallik analizi sonuçları Tablo 4.9.'da verilmiştir.

Tablo 4. 9. AADÖ Ön Test ve Son Test Puanlarının Normallik Analizlerine İlişkin İstatistikler

	AADÖ Ön Testi	AADÖ Son Testi
Kolmogorov-Smirnov	.068	.004
$\bar{X}$	1.64	1.52
Medyan	1.59	1.37
Tepe Değer	2.00	1.00
Çarpıklık	.992	.886
Basıklık	1.895	-.044

Not: AADÖ: Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği

Tablo 4.9.'da deney ve kontrol grubundaki çocukların ön test ve son test AADÖ puanlarının normallik istatistiklerine yer verilmiştir. Yapılan normallik analizleri sonucunda AADÖ ön testi puanlarının Kolmogorov-Smirnov testine göre normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir ($p = .068 > .05$). Buna göre AADÖ çarpıklık ve basıklık katsayılarının -1 ile +1 aralığında olması gerekmektedir, ancak eğer basıklık katsayısı -1 ile +1 aralığında ise çarpıklık katsayısının -2 ile +2 aralığında ve tam tersi şekilde çarpıklık katsayısı -1 ile +1 aralığında ise basıklık katsayısı değerinin -2 ile +2 aralığında esnetilebileceği belirtilmektedir (George ve Malley, 2001; Leech ve ark. 2005; Akt. Uysal ve Kılıç, 2022). AADÖ ön test puanlarının, aritmetik ortalama (1.64), tepe değer (2.00) ve medyan (1.59) değerleri birbirine yakın, çarpıklık değeri (.992), -1 ile +1 aralığında ve basıklık değeri (1.895) ise -2 ile +2 aralığındadır.

Yapılan normallik analizleri sonucunda AADÖ son testi Kolmogorov-Smirnov testi sonucuna göre normal dağılım göstermediği belirlenmiştir ($p = .004 < .05$). Bu sebeple aritmetik ortalama (1.52), tepe değer (1.00) ve medyan (1.37) değerlerinin birbirine yakın olduğu belirlenmiştir. Ayrıca çarpıklık değeri (.886) ve basıklık değeri (-.044), -1 ile +1 aralığında olduğu için AADÖ son test puanlarının normal dağılım gösterdiği sonucuna

ulaşılmıştır (Büyüköztürk, 2020). Elde edilen bulgulara dayalı olarak deney ve kontrol grubundaki çocukların ön test ve son test AADÖ puanlarının normal dağılım gösterdiği ispatlanmıştır.

4.3.2. Deney ve Kontrol Grubu Çocuklarının AADÖ Ön Test Puanlarına İlişkin Bulguları

Tablo 4. 10. Deney ve Kontrol Grubu Çocuklarının AADÖ Ön Test Puanlarının Bağımsız Ölçümlerde T Testi Sonuçları

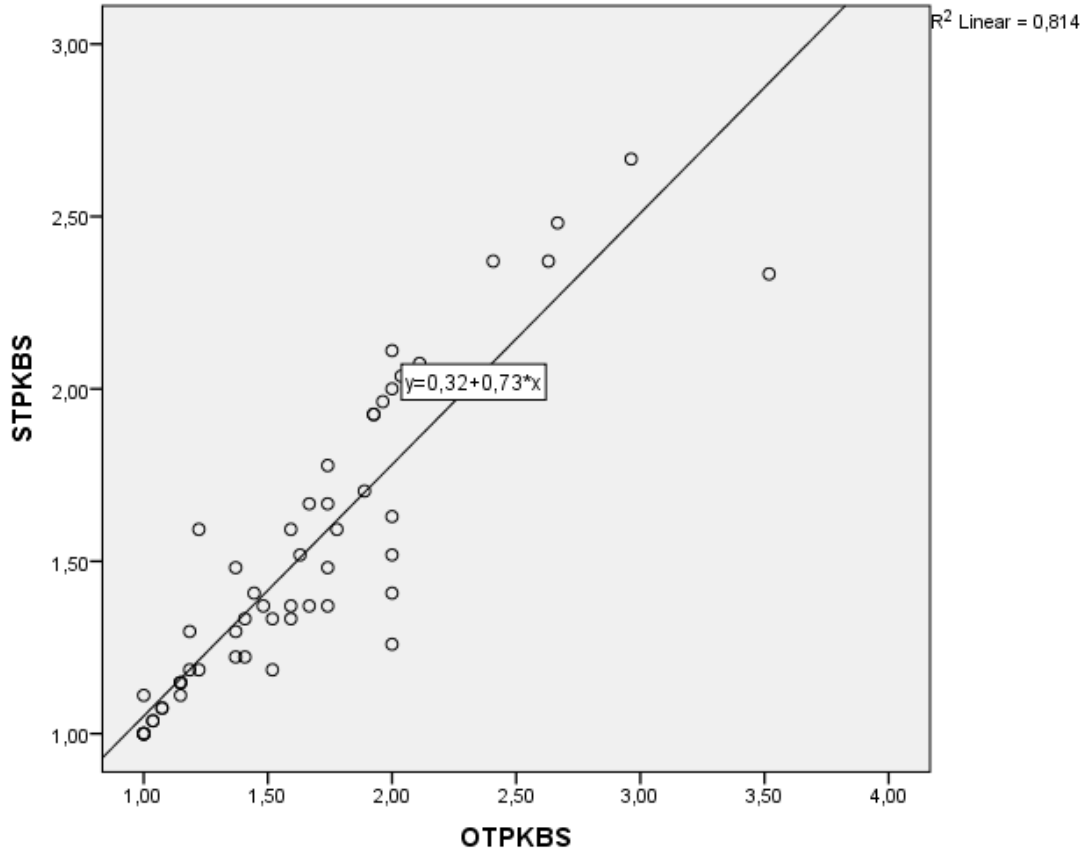
	Gruplar	N	$\bar{X}$	p	sd	t
AADÖ Ön Testi	Deney	27	1.74	.205	53	1.28
	Kontrol	28	1.55			
	Toplam	55				

*p>.05, Not: AADÖ: Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği

Tablo 4.10. incelendiğinde, araştırmaya katılan okul öncesi 5-6 yaş grubu çocukların almış oldukları AADÖ ön test puanlarının deney ve kontrol grupları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Bağımsız Ölçümlerde T Testi sonuçlarına göre AADÖ ön test puanları ($p = .205 > 0.05$) bakımından gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Bu doğrultuda, deney ve kontrol gruplarının problem davranış düzeylerinin ön test puanları uygulama öncesinde birbirine denktir. Buna göre uygulama öncesinde deney ve kontrol grubu çocuklarının problem davranış düzeylerinin birbirine eşit olduğu söylenebilir.

4.3.3. AADÖ Puanlarının Deney ve Kontrol Gruplarına Göre ANCOVA Sonuçları

Deney ve kontrol grubundaki çocukların AADÖ puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla Kovaryans Analizi (ANCOVA) yapılmıştır. ANCOVA analizinin varsayımları gereği bağımlı değişkene ait puanların normal dağılım ve varyanslarının da homojen dağılım gösterdiği bulunmuştur (Levene's Test $p > .05$). Gruplar içi regresyon katsayılarının eşit olmasını gerektiren varsayım da karşılanmıştır ($R^2 = .161 > .05$, $F(1, 51) = 2.03$, $p > .05$). Ayrıca ortak değişken ile bağımlı değişken arasında doğrusal bir ilişkinin olduğu aşağıdaki saçılma grafiği ile doğrulanmıştır (Şekil 4.3.) (Büyüköztürk, 2020).

Şekil 4. 3. Son Test ve Ön Test AADÖ Değişkenleri İçin Saçılma Diyagramı ve Regresyon Doğrusu

Tablo 4.11. AADÖ Puanlarının Gruplara Göre Betimsel İstatistikleri

Grup	N	Ortalama	Düzeltilmiş Ortalama
Deney	27	1.53	1.45
Kontrol	28	1.51	1.58

Not: AADÖ: Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği

Çocukların ön test AADÖ puanlarına göre düzeltilmiş son test AADÖ ortalama puanları Tablo 4.11.'de verilmiştir. Buna göre son test AADÖ ortalama puanları deney grubu çocukları için 1.53; kontrol grubu çocukları için 1.51 olarak hesaplanmıştır. Grupların ön test AADÖ puanları kontrol edildiğinde son test AADÖ puanlarında değişimler olduğu görülmektedir. Son test AADÖ düzeltilmiş ortalama puanları deney grubu için 1.45; kontrol grubu için 1.58'dir. Düzeltilmiş son test AADÖ puanlarına göre, gruplar problem davranışları bakımından düşükten yükseğe doğru bir sıraya koyulursa en düşük problem davranış düzeyinin deney grubundaki çocuklarda olduğu görülmektedir. Grupların son test AADÖ

ortalama puanları arasında gözlenen farkın anlamlı olup olmadığına ilişkin yapılan ANCOVA analizi sonuçları Tablo 4.12.'de verilmiştir.

Tablo 4. 12. Deney ve Kontrol Grubundaki Çocukların AADÖ Ön Test-Son Test Puanlarına İlişkin ANCOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	Anlamlılık Düzeyi (p)	Kısmi η^2
Ön Test AADÖ (Reg.)	8.018	1	8.018	255.888	.000	.834
Grup	.064	1	.064	4.449	.040	.080
Hata	1.598	51	.031			
Toplam	10.064	54				

* $p < .05$, Not: AADÖ: Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği

ANCOVA sonuçlarına göre, farklı gruplarda öğrenim görmekte olan çocukların ön test AADÖ'ye göre düzeltilmiş son test AADÖ ortalama puanları arasında anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur, $F(1, 51) = 4.449$, $p = .040 < .05$, Kısmi $\eta^2 = .080$. Başka bir deyişle, çocukların problem davranış düzeyleri deney ve kontrol grubunda olma durumları ile ilişkilidir.

Buna bağlı olarak deney ve kontrol grubunun düzeltilmiş son test AADÖ puanları arasında yapılan Benforroni Testi sonuçlarına göre, deney grubundaki çocukların problem davranışları (aritmetik ortalama= 1.45) ve kontrol grubundaki çocukların problem davranışları (aritmetik ortalama=1.58) birbirinden farklılık göstermektedir. Bu farkın deney grubu lehine olduğu ortaya çıkmıştır. Deney grubundaki çocukların problem davranış düzeylerinin kontrol grubundaki çocukların problem davranış düzeylerine göre daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yani dört hafta boyunca (haftada üç gün) uygulanan SOBEP'in sonucunda, deney grubundaki çocukların problem davranışlarında kontrol grubundaki çocuklara göre anlamlı düzeyde bir azalma olduğu söylenebilir.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde; okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş grubu çocuklarına yönelik hazırlanan Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın katılımcıların sosyal beceri, okula uyum ve problem davranış düzeylerine etkisine ait elde edilen bulgular alanyazın ışığında tartışılmıştır ve önerilerde bulunulmuştur.

5.1. Sonuçlar

Deney grubu ve kontrol grubundaki çocukların uygulama öncesinde sosyal beceri düzeyleri birbirine denktir. Deney ve kontrol grubundaki çocukların OSBED puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan analiz sonucunda deney grubunun lehine bir farklılık bulunmuştur. Deney grubunda yer alan çocukların sosyal beceri düzeyleri kontrol grubundaki çocukların sosyal beceri düzeylerine göre daha yüksektir. Yani dört hafta boyunca (haftada üç gün) uygulanan program sonunda, deney grubundaki çocukların sosyal beceri düzeylerinde kontrol grubundaki çocuklara göre anlamlı düzeyde bir artış olmuştur yorumu yapılabilir.

Deney grubu ve kontrol grubundaki çocukların uygulama öncesinde okula uyum düzeyleri birbirine denktir. Deney ve kontrol grubundaki çocukların OUÖDÖ puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan analiz sonucunda anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Dört hafta boyunca (haftada üç gün) uygulanan programın çocukların okula uyum düzeyleri üzerinde etkisi gözlenmemiştir.

Deney grubu ve kontrol grubundaki çocukların uygulama öncesinde problem davranış düzeyleri birbirine denktir. Deney ve kontrol grubundaki çocukların AADÖ puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan analiz sonucunda deney grubunun lehine bir farklılık bulunmuştur. Deney grubundaki çocukların problem davranış düzeylerinin kontrol grubundaki çocukların problem davranış düzeylerine göre daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yani dört hafta boyunca (haftada üç gün) uygulanan program sonunda, deney grubundaki çocukların problem davranış düzeylerinde kontrol grubundaki çocuklara göre anlamlı düzeyde bir azalma olmuştur yorumu yapılabilir.

5.2. Tartışma

Araştırmacı tarafından geliştirilen ve uygulanan SOBEP'in okul öncesi dönem 5-6 yaş grubu çocuklarının sosyal beceri düzeyleri üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla yapılan araştırmada, deney grubunda yer alan çocukların sosyal beceri düzeyleri kontrol grubundaki çocuklara göre daha yüksek bulunmuştur. Çocuklara uygulanan programın çocukların sosyal becerilerini arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazında okul öncesi dönemde eğitim gören 5-6 yaş çocuklarına yönelik sosyal beceri ile ilgili geliştirilen ve etkililiği test edilen Sosyal Beceri Eğitim Programı'nın uygulandığı araştırmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır (Durualp ve Aral, 2010; Ekinci Vural ve Gürşimşek, 2009; Göktürk İnce, 2014; Günindi, 2010; Kılıç ve Güngör Aytar, 2017; Kuyurtar, 2011; Pekdoğan, 2016; Sapsağlam, 2015; Uysal ve Balkan, 2015). Son beş yıl içerisinde yapılan çalışmalarda da benzer şekilde, okul öncesi çocuklarının sosyal beceri düzeylerini geliştirmek için hazırlanan sosyal beceri eğitim programlarının sonucunda deney grubu lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Sosyal beceri eğitim programı uygulanan deney grubu çocuklarının sosyal beceri düzeyleri kontrol grubu çocuklarına göre anlamlı şekilde yükselmiştir, herhangi bir uygulamanın yapılmadığı normal eğitim programıyla sürecin devam ettirildiği kontrol grubunda yer alan çocuklarda ise bir değişiklik görülmemiştir (Aksakal, 2020; Aksoy ve Baran, 2020; Bozkurt Polat ve ark., 2020; Ceylan ve Yiğitalp, 2018; Ezmeci, 2019; Değirmenci, 2022; Tokuşlu, 2022). Araştırma bulgularından farklı olarak Kurtoğlu (2013) tarafından 5. Sınıfta eğitim öğretimlerine devam etmekte olan çocukların sosyal beceri davranışlarını ve okula uyum düzeylerini geliştirmeye yönelik hazırlanan eğitim programı sonucunda çocukların sosyal beceri davranışları deney ve kontrol grubunda olma durumlarına göre anlamlı farklılık göstermemiştir.

Araştırmacı tarafından geliştirilen ve uygulanan SOBEP'in okul öncesi dönem 5-6 yaş grubu çocukların problem davranışları üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla yapılan araştırmada, deney grubundaki çocukların problem davranış düzeylerinde kontrol grubunda yer alan çocuklara göre azalma olduğu saptanmıştır. Çocuklara uygulanan programın çocukların problem davranışlarını azalttığı sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazında okul öncesi dönemde eğitim gören 5-6 yaş çocuklarına yönelik sosyal beceri konulu hazırlanan programlar ile çocukların problem davranışlarını azaltmayı amaçlayan araştırmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır (Bozkurt Polat ve ark., 2020; Ezmeci, 2019; Koglin ve Petermann, 2011; Özbey, 2009).

Araştırmacı tarafından geliştirilen ve uygulanan SOBEP'in okul öncesi dönem 5-6 yaş grubu çocuklarının okula uyum düzeyleri üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla yapılan araştırmada, uygulama sonucunda deney grubu ve kontrol grubu çocukları arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Çocuklara uygulanan programın çocukların okula uyum düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı yorumu yapılabilir. Alanyazında okul öncesi dönemde eğitim gören 5-6 yaş çocuklarına yönelik sosyal beceri konulu hazırlanan programlar ile çocukların okula uyum düzeylerini geliştirmeyi amaçlayan araştırmalar yeterince azdır. Fakat literatür taraması sonucunda ulaşılan farklı yaş gruplarına yönelik çalışmalar da incelendiğinde benzer sonuçlara ulaşılmıştır (Kurtoğlu, 2013). Alanyazında araştırma bulgularından farklı olarak; Şentürk Berber (2015), uyguladığı Uyum Temelli Beceri Programı ile çocukların okula uyum düzeylerinin yüksek olmasını sağlamayı amaçladığı çalışmasının sonucunda deney grubunda yer alan çocukların okula uyum düzeylerinin kontrol grubundaki çocuklara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Yani deney grubundaki çocuklara uygulanan eğitim programının etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Kabasakal ve Çelik (2010) tarafından yapılan çalışmada da araştırma bulgularından farklı sonuçlar bulunmuştur; araştırmacı tarafından uygulanan sosyal beceri eğitim programının ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıfta eğitim görmekte olan çocukların sosyal uyum düzeylerine etkisini incelemeyi amaçladıkları araştırma sonucunda, deney grubu lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Deney grubunda yer alan çocukların okula uyum düzeylerinde artış gözlemlenmiştir, uygulanan sosyal beceri eğitim programının çocukların okula uyum düzeyleri üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma sonuçları, okul öncesi 5-6 yaş çocuklarına yönelik geliştirilen ve yüz yüze uygulanan SOBEP'in çocukların sosyal becerilerini geliştirme ve problem davranışlarını azaltma konusunda etkili olduğunu göstermektedir. Bu araştırmanın amacı, okul öncesi dönemde eğitim öğretimi devam eden 5-6 yaş grubu çocuklarına yönelik geliştirilen SOBEP'in çocukların sosyal beceri, problem davranış ve okula uyum düzeyleri üzerindeki etkililiğini ortaya koymaktır. Geliştirilen program ile sosyal yaşamın içinde olan çocukların çevresindeki bireylerle etkileşimleri sırasında sosyal becerilerini kullanabilmelerini, okul ortamında karşılaşılan problem davranışları azaltmalarını ve okula uyum sağlama süreçlerini olumlu bir şekilde geçirmelerini sağlamak amaçlanmaktadır. SOBEP'in uygulanmasından sonra deney grubunda yer alan çocukların sosyal beceri düzeyleri anlamlı bir şekilde artarken, problem davranış düzeyleri ise anlamlı bir şekilde azalmıştır. Ancak deney grubu çocuklarının okula uyum düzeylerinde anlamlı şekilde herhangi bir artma ya da azalma

görülmemiştir. Bunun sebebi olarak hem deney hem kontrol grubundaki çocukların sınıf öğretmenlerinin okula uyum sağlama süreciyle ilgili oryantasyon adı altında yapılan planlı etkinlikler ile süreci yönetiyor olmaları gösterilebilir. Ayrıca sınıf öğretmenleriyle yapılan bireysel görüşmelerde de okula uyum sağlamada zorluk yaşadıkları çocuklarının aileleriyle görüşüklerini ve sorun büyümeden müdahale ettiklerini dile getirmişlerdir. Yapılan müdahaleler iki grupta da sürdürüldüğü için deney ve kontrol gruplarının okula uyum puanları arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmadığı yorumu yapılabilir.

5.3. Öneriler

Bu bölümde, araştırma sonuçlarından yola çıkarak araştırmacı ve uygulamacılara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

5.3.1. Sonuçlara Dayalı Öneriler

- SOBEP'in diğer okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanması önerilir.
- Okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal beceri, okula uyum ve problem davranış özelliklerinin çocukların ilköğretim dönemlerindeki beceri ve davranışları üzerindeki etkisi araştırılabilir.
- Uygulama yapılmadan önce çocuklara ait sosyo-demografik özellikler (kardeş sayısı, anne-babanın yaşı, anne-babanın medeni durumu, anne-babanın eğitim seviyesi, anne-babanın mesleği, çocuğun daha önceden okul öncesi eğitim alıp almama durumu, ...) hakkında bilgiler toplanarak sonuçlar birlikte değerlendirilebilir.
- Sosyal beceri, okula uyum ve problem davranış farklı dönemlerde (ilköğretim, ortaokul, lise, üniversite) çalışılabilir.

5.3.2. Gelecek Araştırmalar İçin Öneriler

- Araştırma sonucunda, deney grubunda yer alan çocukların sosyal beceri düzeylerinin arttığı ve problem davranışlarının azaldığı saptanmıştır. Aynı şekilde çocukların okula uyum düzeylerini geliştirecek etkinlikler planlanarak programa dahil edilebilir ve program yeniden sınanabilir.
- Araştırmaya öğretmen görüşleri de dahil edilerek çocukların sosyal becerileri, okula uyum ve problem davranış düzeyleri ile ilgili geniş kapsamlı bilgiler elde edilebilir.

- 5-6 yaşı grubunda çocuğun gelişiminde ailenin de önemli bir rolü olmasından dolayı araştırmanın yapıldığı yaş grubu için programa aile katılımlı etkinlikler de dahil edilebilerek program geliştirilebilir.
- Programa ek olarak sosyal beceriler, okula uyum ve problem davranışlar ile ilgili öğretmenlere ve anne-babalara yönelik eğitimler hazırlanabilir. Bu eğitimlerin de programla birlikte/ayrı çocukların sosyal becerileri, okula uyumları ve problem davranışları üzerindeki etkisi incelenebilir.
- Hazırlanan SOBEP geliştirilerek, oturum sayısı artırılarak ve uygulama süresi uzatılarak yeniden düzenlenip daha fazla öğrenciye uygulanabilir.
- Program dahilinde oluşturulan etkinlikleri okul öncesi öğretmenleri öğrencilerine uygulayabilirler.
- Çocuklara uygulanan programın yanında çocukların ailelerini sosyal beceri, okula uyum ve problem davranış konularında bilinçlendirmek amacıyla seminer, broşür, video vb. gibi çalışmalar planlanabilir.
- Öğretmenlerin sosyal beceri, problem davranış ve okula uyum ile ilgili bilinçlenmeleri ve eğitim-öğretim faaliyetleri sırasında aktif rol oynamalarından dolayı öğretmenlere yönelik konuyla ilgili hizmet içi eğitimler düzenlenebilir.
- Uygulama sırasında uygulayıcının çocuklarla ilgili gözlemlerini not etmesi süreç hakkında anlamlı yorumlar yapabilmesine destek olabilir.

KAYNAKÇA

Acun Kapıkıran, N., İvrendi, B. A. ve Adak, A. (2006). Okul öncesi çocuklarında sosyal beceri durum saptaması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, 19-27. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/pauefd/issue/11124/133034>

Akduman, G., Günindi, Y. ve Türkoğlu, D. (2015). Okul öncesi dönem çocukların sosyal beceri düzeyleri ile davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(37), 673-683. <https://doi.org/10.47714/uebt.768067>

Akkök F. (2006). *İlköğretimde sosyal becerilerin geliştirilmesi öğretmen el kitabı* (4. Basım). Özgür Yayınları.

Aksakal, B. (2020). *Oyun temelli sosyal beceri geliştirme programının koruyucu bakım altındaki 6 yaş çocukların sosyal beceri ve duygu düzenleme düzeyine etkisi* [Yayımlanmış yüksek lisans tezi]. Bahçeşehir Üniversitesi.

Alisinanoğlu, F. ve Ulutaş, İ. (2000). Çocuklarda kaygı ve bunu etkileyen etmenler. *Milli Eğitim Dergisi*, 145(1), 15-19.

Alisinanoğlu, F. ve Özbey, S. (2009). Anaokulu ve anasınıfı davranış ölçeğinin geçerlilik ve güvenirlik çalışması. *Mesleki Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 173-198. http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt2/sayi6pdf/ozbey_alisinanoglu.pdf

Arabacıoğlu, B. (2019). *Okul öncesi dönem çocuklarının okula uyum düzeyleri ile ebeveyn tutumları ve çocuğun mizaç özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmış yüksek lisans tezi]. Uludağ Üniversitesi.

Arı, R. (2021). *Eğitim psikolojisi* (8. Baskı). Nobel Yayın Dağıtım.

August, G.J., MacDonald, A.W., Realmuto, G.M., & Skare, S.S. (1996). Hyperactive and aggressive pathways: Effects of demographic, family and child characteristics on children's adaptive functioning. *Journal of Clinical Child Psychology*, 25, 341-351. https://doi.org/10.1207/s15374424jccp2503_10

Aunola, K., & Nurmi, J. E. (2005). The role of parenting styles in children's problem behavior. *Child Development*, 76, 1144-1159. doi: 10.1111/j.1467-8624.2005.00841.x.

Aksoy, P. ve Baran, G. (2020). Hikâye anlatma temelli ve oyun temelli sosyal beceri eğitiminin anasınıfı çocuklarının sosyal becerilerine etkisi: Deneysel bir çalışma. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 45(204), 157-183. <http://dx.doi.org/10.15390/EB.2020.8670>

- Avcıoğlu, H. (2009). *Etkinliklerle sosyal beceri öğretimi* (3. Baskı). Kök Yayıncılık.
- Bacanlı, H. (Ed.). (1999). *Sosyal beceri eğitimi ilköğretimde rehberlik*. Nobel Yayıncılık.
- Balkaya, İ. (1998). *Anaokuluna yeni başlayan çocukların okula uyum süreçlerini etkileyen faktörlerin incelenmesi* [Yayımlanmış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Bozkurt Polat, E., Özbey, S., Türkmen, S. ve Köyceğiz Gözeler, M. (2020). 60-72 aylık göçmen afgan çocuklara uygulanan sosyal uyum ve beceri programının etkisinin incelenmesi. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 5(2), 1-20. doi: 10.37754/737081.2020.521
- Büyüköztürk, Ş. (2020). *Sosyal bilimler için veri analizi kitabı: istatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum* (28. Baskı). Pegem Akademi.
- Canpolat, N. A. (2017). *Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal beceri ve problem davranışları ile ebeveynlerinin duygusal zeka düzeyleri ve yaşam doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Ceylan, Ş. (2009). *Vineland sosyal-duygusal erken çocukluk ölçeğinin geçerlik-güvenirlik çalışması ve okul öncesi eğitim kurumuna devam eden beş yaş çocuklarının sosyal-duygusal davranışlarına yaratıcı drama eğitiminin etkisinin incelenmesi* [Yayımlanmış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Ceylan, R. ve Yiğitalp, N. (2018). Aile katılımlı ve aile katılımsız sosyal beceri eğitiminin çocukların sosyal becerilerine etkisi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(6), 1119-1127. <https://doi.org/10.18506/anemon.453737>
- Choi, D. H., & Md-Yunus, S. (2011). Integration of a social skills training: a case study of children with low social skills. *Education 3-13*, 39(3), 249-264. <https://doi.org/10.1080/03004270903501590>
- Cinkılıç, H. (2009). *Okul öncesi eğitimin ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin okul olgunluğuna etkisinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Çelik, A. (2012). Okul öncesi eğitim kurumlarında açık alan kullanımı: Kocaeli örneği. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 43(1), 79-88. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunizfd/issue/3016/41874>
- Çelik, C. (2018). *Beş-altı yaş çocukların sosyal becerilerinin, ebeveynlerinin aile işlevleri açısından incelenmesi* [Yayımlanmış doktora tezi]. Selçuk Üniversitesi.

Çetin, F., Bilbay, A. ve Kaymak, D. (2002). *Araştırmadan uygulamaya çocuklarda sosyal beceriler grup eğitimi* (1. Baskı). Epsilon Yayıncılık.

Çorbacı Oruç, A. (2008). *6 yaş çocuklarında sosyal yeterliliğin, akran ilişkilerinin ve sosyal bilgi işleme sürecinin değerlendirilmesi* [Yayımlanmış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi.

Çubukçu, Z. ve Gültekin, M. (2006). İlköğretimde öğrencilere kazandırılması gereken sosyal beceriler. *Bahar Dergisi*, 37, 155-174. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bilig/issue/25369/267789>

Değirmenci, G. Y. (2022). *Sosyal beceri eğitimi programının öğrenme güçlüğü olan çocukların sosyal becerileri üzerindeki etkililiğinin incelenmesi* [Yayımlanmış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

Demirel, Ö. (2020). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme* (27. Baskı). Pegem Akademi.

Dinçer, Ç. (2011). Okul öncesi dönemde sosyal beceri eğitimi. *Eğitimci Dergisi*, 6-11.

Durualp, E. ve Aral, N. (2010). Altı yaşındaki çocukların sosyal becerilerine oyun temelli sosyal beceri eğitiminin etkisinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39, 160-172. <http://efdergi.hacettepe.edu.tr/yonetim/icerik/makaleler/468-published.pdf>

Dülger, E. (2016). *Okul öncesi eğitime devam eden 60-72 aylık çocukların sosyal beceri düzeylerinin değişkenlere göre incelenmesi (Tekirdağ ili örneği)* [Yayımlanmış yüksek lisans tezi]. Okan Üniversitesi.

Ekinci Vural, D. ve Gürşimşek, I. (2009). *Okul öncesi eğitim programındaki duyuşsal ve sosyal becerilere yönelik hedeflere uygun olarak hazırlanan aile katılımlı sosyal beceri eğitimi programının çocuklarda sosyal becerilerin gelişimine etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.

Elliott, S. N., & Busse, R. T. (1991). Social skills assessment and intervention with children and adolescents guidelines for assessment and training procedures. *School Psychology International*, 12, 63-83. <https://doi.org/10.1177/0143034391121006>

Ensar, F. ve Keskin, U. (2014). İlkokulu birinci sınıf öğrencilerinin okula uyumları üzerine bir inceleme. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 10(2), 459-477.

Erbaş, D. (2002). Problem davranışların azaltılmasında olumlu davranışsal destek planı hazırlama. *Özel Eğitim Dergisi*, 3(2), 41-50. https://doi.org/10.1501/Ozlegt_0000000065

Erbay, E. (2008). *Okul öncesi eğitimi alan ve almayan ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin sosyal becerilere sahip olma düzeyleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi.

Erdem, E. (2001). *Program geliştirmede yapılandırmacılık yaklaşımı* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

Erten, H. (2012). *Okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri, akran ilişkileri ve okula uyum düzeyleri arasındaki ilişkilerin izlenmesi* [Yayımlanmış yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi.

Ertürk, S. (1972). *Eğitimde program geliştirme*. Yelkentepe Yayınları.

Esentürk, E. (2022). *Farklılıklara saygı eğitim programının ilkokul öğrencilerinin farklılıklara saygı ve empatik eğilim düzeylerine etkisi* [Yayımlanmış yüksek lisans tezi]. Akdeniz Üniversitesi.

Ezmeci, F. (2019). *Okul öncesi öz düzenleme programının çocukların öz-düzenleme, problem davranışları ve sosyal becerilerine etkisi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

Gimpel, G. A., & Holland, M. L. (2003). *Emotional and behavioral problems of young children: Effectives interventions in the preschool and kindergarten years*. The Guilford Press.

Gresham, F. M., & Elliott, S. N. (1990). *Social skills rating system*. Mn. Circle Pines, Ags.

Göktaş, İ. (2015). *Aile katılımı ve sosyal beceri eğitimi programlarının tek başına ve birlikte 4-5 yaş çocuklarının sosyal becerileri ve anne-çocuk ilişkileri üzerindeki etkisinin incelenmesi* [Yayımlanmış yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi.

Göktürk İnce, F. (2014). *Barışçıl yaşam becerileri temalı eğitim programının okul öncesi dönem çocuklarının sosyal uyum ve becerilerine etkisinin incelenmesi: Malatya ili örneği* [Yayımlanmış yüksek lisans tezi]. İnönü Üniversitesi.

Guglielmo, H. M., & Tryon, G. S. (2001). Social skill training in an integrated preschool program. *School Psychology Quarterly*, 8(16), 158-175. doi:10.1521/scpq.16.2.158.18701

Gülay, H. (2009). 5-6 yaş çocuklarının sosyal konumlarını etkileyen çeşitli değişkenler. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 104-121. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yyuefd/issue/13711/165997>

Gülay, H. (2011). Anasınıfına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların okula uyumlarının sosyal beceriler açısından değerlendirilmesi. *e-Journal of New World Sciences Academy Education Sciences*, 6(1), 139-146. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/nwsaedu/issue/19821/212123>

Gülay, H. ve Akman, B. (2009). *Okul öncesi dönemde sosyal beceriler*. Pegem A Yayıncılık.

Gülay Ogelman, H. (2014). Türkiye'deki okul öncesi dönem sosyal beceri araştırmaları: 2000-2013 yılları arasındaki tezlerin incelenmesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 41-65. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ksusbd/issue/10291/126229>

Gültekin Akduman, G., Günindi, Y. ve Türkoğlu, D. (2015). Okul öncesi dönem çocukların sosyal beceri düzeyleri ile davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(37), 673-683. <https://doi.org/10.47714/uebt.768067>

Günindi, N. (2008). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyum becerileri ile anne-babalarının empatik becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.

Günindi, Y. (2010). *Anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarına uygulanan sosyal uyum beceri eğitimi programının çocukların sosyal uyum becerilerinin gelişimine etkisi* [Yayımlanmış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.

Gürkan, T. ve Haktanır, G. (Ed.). (2006). *Okul öncesi eğitimi genel müdürlüğü okul öncesi eğitim programı (36-72 aylık çocuklar için) kitabı* (1. Baskı). MEB Yayınları.

Işıkol, K. (2019). *Okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin akılcı olmayan inançları ve ebeveynlik öz yeterlik algıları ile çocukların sosyal beceri ve problem davranışları arasındaki ilişki* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Maltepe Üniversitesi.

Kabasakal, Z. ve Çelik, N. (2010). Sosyal beceri eğitiminin ilköğretim öğrencilerinin sosyal uyum düzeylerine etkisi. *İlköğretim Online*, 9(1), 203-212. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ilkonline/issue/8596/106963>

Kandır, A. (2007). *Gelişimde 3-6 yaş: çocuğum büyüyor* (1. Baskı). Morpa Kültür Yayınları.

Karoğlu, H. ve Ünüvar, P. (2017). Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim özellikleri ve sosyal beceri düzeyleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (43), 231-254. <https://doi.org/10.21764/efd.12383>

Kaya, Ö. S. (2014). Okul öncesi dönemdeki çocukların okula uyum düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi [Yayımlanmış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.

Kılıç, K. M. (2016). *Okul öncesi çocuklarına uygulanan sosyal beceri eğitiminin sosyal beceri düzeyleri üzerindeki etkisi ve sosyal beceri düzeyleri ile mizaç özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.

Kılıç, K. M. ve Güngör Aytar, F. A. (2017). Erken çocuklukta sosyal becerilere sosyal beceri eğitiminin etkisi, sosyal becerilerle mizaç arasındaki ilişki. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 42(191), 185-204. <http://dx.doi.org/10.15390/EB.2017.7162>

Kılınç, N. (2016). *5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri ve problem davranışları ile oyun davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmış yüksek lisans tezi]. Karabük Üniversitesi.

Koglin, U., & Petermann, F. (2011). The effectiveness of the behavioural training for preschool children. *European Early Childhood Education Research Journal*, 19(1), 97-111. doi:10.1080/1350293X.2011.548949

Kurtulan, B. (2015). *Erken çocukluk döneminde (4-7 yaş) bilişsel beceriler ile sosyal beceriler arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.

Kurtoğlu, G. (2013). *Bilişsel davranışçı yaklaşıma dayalı psiko-eğitim programının ilköğretim birinci kademe öğrencilerinin duygusal yılmazlık, sosyal beceri-okula uyum ve benlik saygısı düzeylerine etkisi* [Yayımlanmış doktora tezi]. Ege Üniversitesi.

Kuyurtar, N. (2011). *Bilişsel temelli sosyal beceri grup eğitiminin okul öncesi yaş grubundaki etkililiğinin incelenmesi* [Yayımlanmış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.

Küçükavşar, A. (2010). *Yapılandırmacı yaklaşımın Türkçe eğitiminde okuduğunu anlama becerileri üzerine etkisi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi.

Ladd, G. W., Kochenfelder, B. J., & Coleman, C. C. (1996). Friendship quality as a predictor of young children's early school adjustment. *Child Development*, 67, 1103-1118. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/8706512/>

Lawton, J., & Burk, J. (1990). Effects of advance organizer instruction on preschool children's prosocial behavior. *Journal of Structural Learning*, 10(3), 215-226. <https://psycnet.apa.org/record/1992-10779-001>

Luczynski, K. C., & Hanley, G. P. (2013). Prevention of problem self control skills to preschoolers. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 46(2), 355-368. doi: 10.1002/jaba.44

Merrill, K. W., (2003). *Preschool and Kindergarten Behavior Scales* (2. Edition). Examiner's Manual. Pro-ed. An International Publisher.

Null, W. (2017). *Curriculum: from theory to practice* (2. Baskı). Lanham: Rowman&Littlefield.

Oktay A. (2000). *Yaşamın sihirli yılları: okul öncesi dönem* (2. Baskı). Epsilon Yayınları.

Oktay, A. ve Polat Unutkan, Ö. (2005). *Okul öncesi eğitimde güncel konular* (1. Baskı). Morpa Kültür Yayınları.

Olivares, J., Martinez, M., & Lozano, M. (1997). Studying the effects of a social skills training program for mothers and children. *Psicologia Conductual*, 2(5), 227-293.

Ömeroğlu, E., Büyüköztürk, Ş., Aydoğan, Y., Çakan, M., Kılıç Çakmak, E., Özyürek, A., Gültekin Akduman, G., Günindi, Y., Kutlu, Ö., Çoban, A., Yurt, Ö., Koğar, H. ve Karayol, S. (2014a). Okul öncesi sosyal beceri değerlendirme ölçeği öğretmen formunun geliştirilmesi: geçerlik ve güvenirlik analizleri. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 3(8), 37-46. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/egitimvetoplum/issue/5125/69800>

Ömeroğlu, E., Büyüköztürk, Y., Çakan, Ş., Aydoğan, M., Kılıç Çakmak, Gültekin Akduman, G., E., Özyürek, A., Günindi, Y., Kutlu, Ö., Çoban, A., Yurt, Ö., Koğar, H. ve Karayol, S. (2014b). Okul öncesi sosyal beceri değerlendirme ölçeği anne-baba formuna ait norm değerlerinin belirlenmesi ve yorumlanması. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 102-115.

Önder, A. ve Gülay, H. (2010). Reliability and validity of the teacher rating scale of school adjustment for 5-6 years of children. *International Online Journal of Educational Sciences*, 2 (1), 204-224. <https://www.researchgate.net/publication/42766762>

Özbey, S. (2009). *Anaokulu ve anasınıfı davranış ölçeğinin geçerlik güvenirlik çalışması ve destekleyici eğitim programının etkisinin incelenmesi* [Yayımlanmış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.

Özbey, S. (2010). Okul öncesi çocuklarda uyum ve davranış problemleriyle başa çıkmada ailenin rolü. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 6(22), 9-18. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/spcd/issue/21100/227232>

Özbey, S. (2012). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60-72 aylık çocuklarının sosyal beceri ve problem davranışlarının okul ve ev ortamına göre incelenmesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 23(2), 21-32. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsh/issue/48425/613533>

Özdemir Kılıç, G. (2004). *Ailesiyle birlikte yaşayan ve çocuk yuvasında kalan çocukların görsel algılama davranışı ile okul olgunluğu arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.

Özgenel, S. (1992). İlkokulun ilk günlerinde çocuk. *Yaşadıkça Eğitim*, 24, 5-9. <https://hdl.handle.net/11413/5574>

Öztürk, B. G. (2021). *Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal beceri ve problem davranışları ile teknolojik cihaz kullanımı arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.

Öztürk, A. (2008). *Okul öncesi eğitimin ilköğretim 1. ve 3. sınıf öğrencilerinin sosyal becerilerine etkisinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Selçuk Üniversitesi.

Pekdoğan, S. (2016). Hikâye temelli sosyal beceri eğitim programının 5-6 yaş çocukların sosyal becerilerinin gelişimine etkisinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 41(183), 305-318. <http://dx.doi.org/10.15390/EB.2016.4618>

Polat Unutkan, Ö. (2003). *Marmara ilköğretime hazır oluş ölçeğinin geliştirilmesi ve standardizasyonu* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.

Sapsağlam, Ö. (2015). *Anasınıfına devam eden çocuklara uygulanan sosyal değerler eğitimi programının sosyal beceri kazanımına etkisinin incelenmesi* [Yayımlanmış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.

Saitoğlu, R. (2020). *Okul öncesi çocukların sosyal becerileri ile problem davranışlar ve akran ilişkilerinin sosyo-demografik değişkenlere göre incelenmesi* [Yayımlanmış yüksek lisans tezi]. Çağ Üniversitesi.

Samancı, O. ve Uçan, Z. (2017). Çocuklarda sosyal beceri eğitimi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(1), 281-288. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunisobil/issue/35347/425790>

Seyhan, D. ve Zincir, H. (2009). Tutuklu/hükümlü gençlerin benlik saygısı düzeyleri ile aile özelliklerinin incelenmesi ve aralarındaki korelasyonun belirlenmesi. *Aile ve Toplum*, 11(5), 7-24. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/spcd/issue/21119/227480>

Şahin, H. ve Kurt, A. (2021). Eğitimde program geliştirme sürecinde temel kavramlar. Sucuoğlu, H. ve Gökdağ Baltaoğlu, M. (2021) (Ed.), Eğitimde program geliştirme (1. Baskı, s. 1-22) içinde. Lisans Yayıncılık.

Şentürk Berber, S. (2015). *Okul öncesi 5 yaş çocuklarının eğitici drama temelli okula uyum programının değerlendirilmesi* [Yayımlanmış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.

Tezel Şahin, F. ve Özbey, S. (2007). Aile eğitim programlarına baba katılımının önemi. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 18(1), 39-48. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsh/issue/48458/613785>

Tuğluk, İ. H., Kök, M., Koçyiğit, S., Kaya, H. İ. ve Gençdoğan, B. (2008). Okul öncesi öğretmenlerinin okuma-yazma etkinliklerini uygulamaya ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17, 72-81. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunikkefd/issue/2770/37019>

Tokuşlu, H. (2022). *Oyun temelli sosyal uyum programının 5-6 yaş grubundaki çocukların sosyal becerileri ve oyun becerileri üzerindeki etkisinin incelenmesi* [Yayımlanmış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.

Tyler, R. (2013). *Basic principles of curriculum and instruction* (with a foreword by Peter S. Hiebowitsh). Chicago: The University of Chicago Press.

Uysal, A. ve Kaya Balkan, İ. (2015). Sosyal beceri eğitimi alan ve almayan okul öncesi çocukların, sosyal beceri ve benlik kavramı düzeyleri açısından karşılaştırılması. *Psikoloji Çalışmaları*, 35(1), 27-56. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iupcd/issue/9442/118114>

Uysal, İ., ve Kılıç, A. F. (2022). Normal dağılım ikilemi. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 12(1), 220-248. <https://doi.org/10.18039/ajesi.962653>

Ülkü, B. Ü. (2007). *Anasınıfı ve ilköğretim birinci sınıfa devam eden çocukların velileri ve öğretmenlerinin, çocukların okul olgunluğu hakkındaki görüşlerinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Çukurova Üniversitesi.

Varış, F. (1997). *Eğitimde program geliştirme: teoriler-teknikler* (7. Baskı). Alkım Yayıncılık.

Varış, F. ve Gürkan, T. (1998). *Eğitim bilimine giriş* (1. Baskı). Alkım Yayınları.

Yatkın, Ş. (2012). *Grupla psikolojik danışma programının tutuklu ve hükümlü gençlerin sosyal becerilerine ve özsaygı düzeylerine ilişkin algılarına etkisi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Ankara Üniversitesi.

Yavuzer, H. (2004). *Ana-baba ve çocuk* (17. Baskı). Remzi Kitabevi.

Yeşilyurt, E. (Ed.). (2021). *Eğitimde program geliştirme ve değerlendirme* (1. Baskı). Vizetek Yayıncılık.

Yavuzer H. (2019). *Doğum öncesinden ergenlik sonuna çocuk psikolojisi* (44. Baskı). Remzi Kitabevi.

Yılmaz, Y. (2003). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 6 yaş grubu çocukları için okul olgunluğu kontrol listesinin geliştirilmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Hacettepe Üniversitesi.

Yüksel, G. (1999). Sosyal beceri eğitiminin üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerine etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2, 37-45. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tpdrd/issue/21431/229806>

Webster Stratton, C., Reid, J., & Hammond, M. (2001). Social skills and problem-solving training for children with early-onset conduct problems: who benefits?. *Journal of Child Psychology*, 7(42), 943-952. doi: 10.1111/1469-7610.00790

Weiner, I., & Craighead, W. E. (2010). *The corsini encyclopedia of psychology*. New Jersey: John Wiley & Sons.

Wier, A. T. (2001). *Alternating social rejected pre-kindergartener's social status and social behaviour: an intervention strategy* [Unpublished doctoral thesis]. The University of Texas at Austin.

EKLER

Ek-1: Veli İzin Formu

Kıymetli Veliler,

Akdeniz Üniversitesi Eğitim Programları ve Öğretim programında, okul öncesinde yer alan 5-6 yaş dönemi çocuklara yönelik hazırlanan sosyal beceri eğitim programının çocukların sosyal beceri düzeyleri üzerindeki etkisi ve sosyal beceri düzeyleri ile okula uyumları ve problem davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yüksek lisans tezi yapmaktayım. Hazırlamış olduğum sosyal beceri eğitim programını öğrencilere uygulayacağım. Öğrencilerle yürütülecek olan araştırmada öğrencilerinizin ve sizlerin kişisel bilgileriniz hiçbir kişi veya kuruluş ile paylaşılmayacaktır.

Öğrencinizin bu çalışmaya katılımına izin vermeniz araştırma için yeterli olacaktır. İzin durumunuzu belirtmek amacıyla aşağıdaki kutucuğu işaretlemenizi “√” ve doldurduktan sonra tekrar sınıf öğretmenine teslim etmenizi rica ediyorum. İlginize ve samimiyetinize şimdiden teşekkür ederim.

Kübra KÖLEOĞLU

Öğrencinin Adı-Soyadı:

Veli Adı-Soyadı:

Veli İmzası:

İzin Veriyorum. ☐

İzin Vermiyorum. ☐

Ek-2: Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği-OSBED

1. Öğrenci Kodu:

2. Doğum Tarihi: _____ / _____ / _____ (gün/ay/yıl)

3. Cinsiyeti: () Kız () Erkek

	Hemen Hemen Hiç	Nadiren	Bazen	Çoğu Zaman	Hemen Hemen Her Zaman
I. BAŞLANGIÇ BECERİLERİ (1-12)					
01. Selamlaşma: Başkalarıyla karşılaştığında sözle ya da bedeniyle selam verir mi?	1	2	3	4	5
02. Akranlarına ismiyle hitap etme: Akranlarıyla konuşurken isimleriyle hitap eder mi?	1	2	3	4	5
03. Kendini tanıtmak: Yeni tanıştığı insanlara kendini tanıtır mı?	1	2	3	4	5
04. Anlaşılır bir ses tonu ile konuşma: Konuşurken anlaşılır ses tonu kullanır mı?	1	2	3	4	5
05. Başkalarını tanıtmak: Yanındaki insanları gerektiğinde başkalarına tanıtır mı?	1	2	3	4	5
06. Teşekkür etme: Kendisine bir iyilik yapıldığında, bir hediye verildiğinde veya iltifat edildiğinde teşekkür eder ya da başka bir sözle vefasını gösterir mi?	1	2	3	4	5

II. AKADEMİK DESTEK BECERİLERİ (13-24)					
13. Dinleme: Başkaları konuştuğunda dinler mi? (Dinlediği kişiyle göz teması kurarak sözünü kesmeden, jest ve mimikleriyle dinlediğini belli eder mi?)	1	2	3	4	5
14. Soruya cevap verme: Kendisine bir soru yöneltildiğinde uygun şekilde açıklamaya çalışır mı?	1	2	3	4	5
15. Yönergelere uyma: Verilen yönergeleri anlar ve yönergeye uygun davranışlar gösterir mi?	1	2	3	4	5
16. Alternatif çözümler üretebilme: Var olan probleme ilişkin farklı çözüm yolları önerebilir mi?	1	2	3	4	5
17. Başladığı etkinliği sonlandırma: Başladığı bir işi bitirene kadar devam eder mi?	1	2	3	4	5
18. Kendini meşgul etme: Kendisini oyalayacak etkinlikler bulup zaman geçirebilir mi?	1	2	3	4	5

III. ARKADAŞLIK BECERİLERİ (25-37)					
25. Arkadaşlarının duygularını anlama: Arkadaşlarının konuşmalarından onların üzüntülü ya da sevinçli gibi hangi duygulara sahip olduklarını anlar mı?	1	2	3	4	5
26. Başkalarının haklarını koruma: Arkadaşının hakkını korumak için çaba harcar mı?	1	2	3	4	5
27. Arkadaşlarının fikirlerine uygun tepki verme: Arkadaşları farklı fikirler beyan ettiğinde, beyan edilen görüşe katılıp katılmadığını sözle ya da beden diliyle nazik bir şekilde ifade eder mi?	1	2	3	4	5
28. Arkadaşlarıyla işbirliği yapma: İhtiyaç olduğunda arkadaşlarıyla işbirliği yapar mı?	1	2	3	4	5
29. Arkadaşlarını takdir edebilme: Arkadaşlarının takdir edilecek davranışlarını takdir eder mi?	1	2	3	4	5

IV. DUYGULARINI YÖNETME BECERİLERİ (38-49)					
38. Duygularını başkalarını rahatsız etmeden gösterme: Duygularını, başkalarını fiziksel ya da sözel olarak rahatsız etmeden gösterir mi?	1	2	3	4	5
39. Engellenme durumuyla baş etme: Engellendiğinde sakin kalıp durumu kabul eder mi?	1	2	3	4	5
40. Hatalarıyla baş etme: Hata yaptığını kabul eder, söyler ve hatasını telafi edecek alternatif çözüm yolları arar mı?	1	2	3	4	5
41. Başkalarının duygularını anlama: Başkalarının jestlerinden, mimiklerinden ya da konuşmalarından neler hissettiğini anlar mı?	1	2	3	4	5
42. Baskı altında sakin kalma: Kendini baskı altında hissettiğinde duygularını kontrol edip sakin kalır mı?	1	2	3	4	5

Ek-3: Okul Uyumu Öğretmen Değerlendirme Ölçeği

Aşağıdaki her maddeyi dikkatle okuyarak, bu çocuğa ne kadar uygun olduğunu işaretleyiniz. Örnek olarak, eğer çocuk ifadedeki davranışı sıklıkla gösteriyorsa 2' yi (Tamamen Uygun) daire içine alınız. Çocuk davranışı bazen gösteriyorsa 1' i (Bazen Uygun), davranışı nadiren gösteriyorsa 0'ı (Uygun Değil) işaretleyiniz. Her madde için yalnız bir maddeyi daire içine alınız.

0 = Uygun Değil 1 = Bazen Uygun 2 = Tamamen Uygun

0	1	2	1- Öğretmenin söylediklerini yapar.
0	1	2	2- Eve gitmek için bahaneler uydurur.
0	1	2	12- Okulda hastalık uydurur.
0	1	2	13- Sınıf kurallarından haberdardır.
0	1	2	19- Sınıf etkinliklerinin çoğundan hoşlanır.
0	1	2	20- Eve gitmek için ne kadar süre kaldığını sorar.

Ek-4: Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği

Lütfen her bir çocuk için bir ölçek formunu, çocuğun son 3 ay süresindeki davranışlarıyla ilgili gözlemlerinizi dikkate alarak işaretleyiniz.

Ölçekteki her madde için 4 seçenek söz konusudur.

Hiç Eğer söz konusu davranış çocukta **hiçbir zaman** gözlemlenmediyseniz işaretleyiniz

Nadiren Eğer söz konusu davranış çocukta **çok nadir** gözlemliyorsanız işaretleyiniz

Bazen Eğer söz konusu davranış çocukta **ara sıra** gözlemliyorsanız işaretleyiniz

Sıklıkla Eğer söz konusu davranış çocukta **sıklıkla** gözlemliyorsanız işaretleyiniz

Problem Davranış Ölçeği

		Hiç	Nadiren	Bazen	Sıklıkla
	Faktör 1-Dışa Yönelim				
1	Başka çocuklara takılır ya da onlarla alay eder				
2	Başkalarını kızdıracak kadar gürültü yapar				
3	Öfke nöbeti geçirir ya da aşırı tepki gösterir				
	Faktör 2-İçe Yönelim				
17	Başka çocuklarla oyun oynamaktan kaçınır				
18	Arkadaş edinme konusunda sorun yaşar				
	Faktör 3-Antisosyal				
22	Anaokulu ya da kreşe gitmeye karşı direnç gösterir				
23	Yerinde duramaz ve huzursuzdur				
24	Kendinden büyüklere isimleriyle hitap eder				
	Faktör 4-Ben Merkezci				
25	Kaprislidir ya da canı çabuk sıkılır				
26	Eleştiriye ya da azarlanmaya karşı aşırı hassastır				
27	Gereksiz yere sızlanır ya da sürekli şikâyet eder				

Ek-5: Okul Öncesi Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği-OSBED Kullanım İzni

Özlem

Aliot ben

13 Ağustos Cmt 23:25 (6 gün önce)

Merhabalar,

Öncelikle çalışmamıza gösterdiğiniz ilgiye teşekkür ederiz.

Sosyal Beceri Anne Baba Formu-Öğretmen Formunu EK'te gönderiyorum. Sosyal Beceri Anne Baba formu ve öğretmen formundaki sorular aynıdır. Her iki form için de puanlama aynıdır.

Kolaylıklar ve iyi çalışmalar dilerim.

Kübra Köleoglu

12 Ağu 2022 Cum, 23:40 tarihinde şunu yazdı:

...

Doç. Dr. Özlem

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Fakültesi

Okul Öncesi Eğitimi ABD

Ek-6: Okul Uyumu Öğretmen Değerlendirme Ölçeği Kullanım İzni

Hülya Gülay
Alic: ben ▾

22 Ağu 2022 10:14 (2 gün önce) ★ ↶ ⋮

Sayın Köleoğlu, ölçek maddelerini tezinizde ve tez makalenizde vermemek, ölçeği başka bir araştırmacı ile paylaşmamak ve kaynak gösterim kurallarına uymak koşulları ile ölçeği tezinizde kullanabilirsiniz. Ölçekle ilgili bilgiler yayınlarda yer almaktadır. Kolay gelsin.

Prof. Dr. Hülya GÜLAY
Sinop Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Temel Eğitim Bölümü
Okul Öncesi Eğitimi ABD.

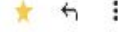
Prof. Hülya GÜLAY
Sinop University
Faculty of Education
Department of Primary Education
Division of Preschool Education

----- Orijinal Mesaj -----
Kimden: "Kübra Köleoğlu" < >
Kime: "Hülya Gülay"
Gönderilenler: 19 Ağustos Cuma 2022 13:52:42

Ek-7: Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği Kullanım İzni

Saide

22 Ağu 2022 16:22 (2 gün önce)

Alınan: ben

Kübra merhaba

Ölçeği kullanabilirsin. İlgili belgeler ektedir. Kolaylıklar.

Kübra Köleoğlu

, 16 Ağu 2022 Sal, 16:23 tarihinde şunu yazdı:

Hocam merhaba ben Kübra KÖLEOĞLU Akdeniz Üniversitesinde yüksek lisans öğrencisiyim. Bu yıl tez aşamasındayım ve tezimde geçerlilik ve güvenirlik çalışmalarını yaptığınız Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeğini izniniz olursa kullanmak istiyorum. Tarafıma iletir misiniz rica etsem... Teşekkür ederim iyi çalışmalar...

Prof. Dr. Saide

Gazi Üniversitesi

Gazi Eğitim Fakültesi

Okul Öncesi Eğitimi A.B.D.

Ek-8: Grup Kuralları

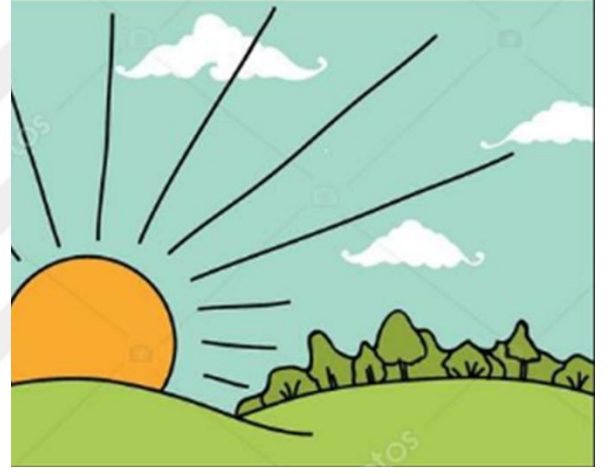
GRUP KURALLARI

1. Konuşmak istediğimde parmak kaldırarak söz alacağım.
2. Birisi konuşurken sözünü kesmeyeceğim.
3. Arkadaşlarımın söyledikleri ile dalga geçmeyeceğim.
4. Öğretmenimin yapmamı istediği etkinlikleri yapacağım.
5. İzin almadan yerimden kalkmayacağım.

İMZALAR

(Çocuklara Stikerlardan istedikleri seçtirilerek buraya yapıştırılır)

Ek-9: Günüñ Saatleri Etkinliği

Ek-10: Duygularım ve Ben Etkinliği

Ek-11: Katılım Belgesi

Ek-12: Uygulamalar ile İlgili Fotoğraflar

Ek-13: MEB Araştırma İzni

T.C.
ANTALYA VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı: E-98057890-605.01-61021851

17.10.2022

Konu: Anket Uygulaması

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi: 12/10/2022 tarih ve 477200 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretim Tezli Yüksek Lisans Programı 202054001004 numaralı öğrencisi **Kübra KÖLEOĞLU'nun "Sosyal Beceri Eğitim Programının Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Becerilerine, Problem Davranışlarına ve Okula Uyumlarına Etkisinin İncelenmesi"** adlı araştırmasını, İlimiz Muratpaşa İlçesi Vali Hüsnü Tuğlu İlkokulu, Ramazan Savaş İlkokulu, Kemer İlçesi Orduvar Ülker Akman Anaokulu ve Gülçin Ersoy Anaokulunda uygulama isteği ile ilgili yazınız Müdürlüğümüz ARGE Birimi Değerlendirme ve İnceleme Komisyonunca incelenmiş; "Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinlerine Yönelik İzin ve Uygulama 2020/2 Genelgesi" gereğince uygun görülmüş olup, Müdürlüğümüzün 14/10/2022 tarih ve 60939737 sayılı onayı ve uygulanacak veri toplama araçları onaylanarak ekte gönderilmiştir.

İlgili genelgenin 28. Maddesi gereğince, sonuç raporunun bir örneğinin CD ortamında (başvuru sahibinin ekte örneği bulunan dilekçe ile) Müdürlüğümüz Ar-Ge bürosuna gönderilmesi hususunda;

Gereğini arz ederim.

Fatma Zeynep SERAN
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

Ek-14: Etik Kurul İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 23.09.2022-462211

T.C
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu
KURUL KARARI

TOPLANTI TARİHİ : 23.09.2022
TOPLANTI SAYISI : 16
KARAR SAYISI : 333

Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü öğretim üyesi **Doç. Dr. Miray DAĞYAR**'ın danışmanlığını, **Kübra KÖLEOĞLU**'nun araştırmacılığını üstlendiği, "*Sosyal Beceri Eğitim Programının Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Sosyal Becerilerine, Problem Davranışlarına ve Okula Uyumlarına Etkisinin İncelenmesi*" konulu çalışmanın, fikri hukuki ve telif hakları bakımından metot ve ölçeğine ilişkin sorumluluğun başvurucuya ait olmak üzere, proje süresince uygulanmasının etik olarak **uygun olduğuna** oy birliği ile karar verilmiştir.

Prof. Dr. Hilmi DEMİRKAYA
Kurul Başkanı

Başkan
Prof. Dr.
Hilmi DEMİRKAYA

Başkan Yrd.
Prof. Dr.
Sibel MEHTER AYKIN

Üye
Prof. Dr.
Ebru İÇİGEN

Üye
Prof. Dr.
Nurşen ADAK

Üye
Prof. Dr.
Sibel PAŞAOĞLU YÖNDEM

Üye
Prof. Dr.
Taner KORKUT
(Görevli/İzinli)

Üye
Prof. Dr.
Gökhan AKYÜZ

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Kübra KÖLEOĞLU

Doğum Yeri ve Tarihi:

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi: Pamukkale Üniversitesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bölümü-2018

Yüksek Lisans Öğrenimi: Akdeniz Üniversitesi Eğitim Programları ve Öğretim Programı-Devam Ediyor

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri: Pamukkale üniversitesi öğrencilerinin cinsiyet ve fakülte türü değişkenlerine göre benlik saygısı düzeylerinin incelenmesi (Sözlü Bildiri), Denizli ilindeki ortaokul, lise ve üniversite öğrencilerinin cinsiyet değişkenine göre sınav tutum düzeylerinin incelenmesi (Sözlü Bildiri)-Akdeniz Üniversitesi 14. Ulusal PDR Öğrencileri Kongresi-27.07.2017

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar: Antalya/Uyum Psikolojik Danışmanlık ve Çocuk Gelişim Merkezi-Psikolojik Danışman (Çocuk-Ergen Terapisti)-Devam Ediyor

Antalya/Özel Lara Açık Okulları-Psikolojik Danışman/Rehber Öğretmen-(2018-2022)

İletişim

E-Posta Adresi

Tarih: 18.07.20

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezim sadece Akdeniz Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir. Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

18.07.2023

Kübra KÖLEOĞLU

İNTİHAL RAPORU

SOSYAL BECERİ EĞİTİM PROGRAMININ OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ SOSYAL BECERİLERİNE, PROBLEM DAVRANIŞLARINA VE OKULA UYUMLARINA ETKİSİNİN İNCELENMESİ

ORJİNALLİK RAPORU

% 18	% 17	% 8	% 8
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	% 3
2	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı	% 1
3	Submitted to Akdeniz University Öğrenci Ödevi	% 1
4	dspace.gazi.edu.tr İnternet Kaynağı	% 1
5	acikerisim.pau.edu.tr İnternet Kaynağı	% 1
6	acikerisim.pau.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	% 1
7	Submitted to The Scientific & Technological Research Council of Turkey (TUBITAK) Öğrenci Ödevi	% 1
8	egitimvebilim.ted.org.tr İnternet Kaynağı	<% 1